

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΦΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκῶν τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 17

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ Δ'—Θ'
Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. ΣΤΑΜΟΥ
Θεολόγου - Γυμνασιάρχου
Κείμενον: B. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΡΟΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΠΕΡΙ ΚΑΡΤΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΝΗΣ ΕΣ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΕΙΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΩΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΑΙΔΩΝ Ε' ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΑΠΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΟΡΚΩΝ.

1. Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐπαργύροισι
τὰς πολλὰ λυπημένους ψυχὰς σας καὶ καθυστάσας τὰς ταραχ-
μένας διανοίας σας. Τὸ ὅτι ἐλάσατε ὀρεκτὴν παρηγορίαν ἐκ
τῆς προηγουμένης ὁμιλίας, τὸ ἐδειξάτε μὲ τῶν ζήλων τούτων
καὶ τὴν προθυμίαν ποὺ ἤλασθε νὰ ἀκούσετε τὸν λόγον. Διότι
δὲν εἶναι δυνατόν ψυχὴ θλιμμένη καὶ παζομένη ἀπὸ πολ-
λὴν λύπην νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀκούσῃ μὲ προθυμίαν κατὰ ἅπ-
τὰ ποὺ λέγονται. Ἐ Σεις ὅμως βλέπω ὅτι μὲ πολλὴν εὐ-
νοϊκῆν διάθεσιν καὶ μεγάλον ζήλον ἀκούετε τοὺς λόγους μας,
ὅτι ἐδιώξατε μακρὰν τὰς λυπηρὰς σκέψεις καὶ ἐνεκα τοῦ ἔ-
ρωτος τῆς ἀκρόασιος τοῦ λόγου παρεμερίσατε τὴν μεγάλην
λύπην ποὺ σὰς κατέλα. Διὰ τοῦτο εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν μαζί
μὲ σὰς, διότι ἡ συμφορὰ δὲν ἐπηρέασε τὴν χριστιανικὴν σας
ἰδεολογίαν, οὔτε παρέλυσε τὴν ἠθικὴν σας ἀντοχὴν ὁ φό-
βος, οὔτε ἐσθῆσε τὴν προθυμίαν σας ἡ θλίψις, οὔτε ἐμάρα-
νε τὸν ζήλον σας ὁ κίνδυνος, οὔτε ἐνίκησε τὸν πρὸς τὸν
Θεὸν ζήλον σας ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων, οὔτε κατέβαλε τὴν
προθυμίαν σας ἡ δυσκολία τῶν περιστάσεων. ⁴⁹ Α Καὶ οὐ
μόνον δὲν τὴν κατέβαλε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐδυνάμωσε. Καὶ οὐ
μόνον δὲν τὴν παρέλυσε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔκαμε πρὸς ἔντονον.
Καὶ οὐ μόνον δὲν τὴν ἐσθῆσεν, ἀλλὰ καὶ περισσώτερον τὴν
ἔνοιε. Ἡ μὲν ἀγορὰ ἔχει ἀδιάσει, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἔχει γε-
μίσει.

Ἐκεῖνη ἔχει γίνεи ὑπόθεσις τραγωδίας, αὕτη δὲ ἀφορμὴ
καρδὸς καὶ ἀφροσύνης πνευματικῆς. Ὅταν λοιπὸν, ἀγαπη-
τέ, ἐσελθῆς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡ ἔρημος ὄψις αὐτῆς σὲ κά-
μῃ νὰ ἀναστενάξῃς, νὰ καταφύγῃς πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλη-
σίαν, ἡ ὁποία θὰ σὲ παρηγορήσῃ ἀμέσως μὲ τὸ πλῆθος τῶν
τέκνων τῆς καὶ θὰ σοῦ δεῖξῃ τελείαν τὴν χορείαν τῶν ἀδελ-
φῶν, καὶ θὰ σοῦ ἀπομακρύνῃ ἄλλην τὴν λύπην. Διότι εἰς μὲν
τὴν πόλιν μένοντες ἐπιθυμοῦμεν, ὅπως αὐτὰ ποὺ μένουσιν
εἰς τὰς ἐρήμους νὰ ἴδωμεν ἀνθρώπους. Β εἰς δὲ τὴν Ἐκκλη-

Πραγματεὺς Συντάξεις
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρῶν

σίαν καταφεύγοντες, στενοκαρπούμεθα από τὸ πλῆθος. Καθὼς δὲ ὅταν ἡ θάλασσα ταρασσεται καὶ εἶναι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρικυμίαν σὲ μεγάλῃν φουρτίουαν, ὁ φόβος ἀναγκάζει ὄλους τοὺς θαλασσινοὺς νὰ καταφύγουν εἰς τὸν λιμένα, ἔτσι καὶ τώρα τῆς ἀγορῆς τὰ κύματα καὶ τῆς πόλεως ἡ τρικυμία ἀπὸ τὴν περιπέτειαν, συναθροίζει ὄλους ἀπὸ παντοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τοῦ θεοῦ τῆς ἀγάπης ἐνάγει σφικτὰ τὰ μέλη αὐτῆς. Ἄς εὐχαριστῶμεν λοιπὸν καὶ διὰ ταῦτα τὸν Θεόν, διότι τόσον μεγάλο κέρδος ἀπεκοίσαμεν ἀπὸ τὴν θλίψιν, διότι τόσον ὑπερήψαμεν ἀπὸ τὸν πειρασμόν. C

Ἐάν δὲν θὰ ὑπάρξῃ πειρασμός, δὲν ὑπάρχει οὕτε στέφανος. Ἐάν δὲν θὰ ὑπάρξουν ἀγῶνες, οὕτε βραβεῖα θὰ ὑπάρξουν. Ἐάν δὲν θὰ εἶναι στάδια, οὕτε τιμαί. Ἐάν δὲν θὰ ἔχωμεν θλίψιν, οὕτε ἀνεσις. Ἐάν δὲν θὰ εἶναι κειμῶν, οὕτε θέρος. Καὶ τοῦτο οὐκ ἴσους εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς σπόρους εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδῃ κανεὶς. Διότι καὶ ἐκεῖ πρέπει νὰ προηγηθῶσιν πολλαὶ βροχαὶ, πολλὴ συννεφία, πολὺ κρύο, διὰ νὰ σπικθῶσιν ἀπὸ τὴν γῆν τὰ στάκια μεσσημένα. Ὅπου δὲ εἶναι καιρὸς σπορᾶς, εἶναι καιρὸς καὶ βροχῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τώρα ἐφθασεν εἰς ἡμᾶς ὁ χειμῶνας, κειμῶνας ψυχῶν, οὐκ εἶναι φύσεως, ἀλλὰ σπειρωμένων καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν κειμῶνα τοῦτον, διὰ νὰ θερίσωμεν κατὰ τὸ θέρος. Ἄς σπειρωμένους δάκρυα, διὰ νὰ θερίσωμεν ἀγαλλίαν. Αὐτὰ δὲν εἶναι ἰδικὰ μου λόγια, ἀλλὰ παραγγελία τοῦ προφήτου. «Αὐτοὶ ποὺ σπείρουν μὲ δάκρυα, D λέγει, θὰ θερίσουν σκιρτῶντες ἀπὸ ἀγαλλίας» (Ψαλμ. 128, 5). Δὲν συντελεῖ ἴσους ἡ βροχή, ποὺ πίπτει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἰς τὸ νὰ μεγαλύνουν καὶ γίνονται θαλαροὶ οἱ σπόροι, ὅσον συντελεῖ ἡ βροχὴ τῶν δακρύων ἐκ τῶν θλίψεων εἰς τὸ νὰ μεγαλύνῃ καὶ καρποφορῇ ὁ σπόρος τῆς ἀρετῆς. Ἡ βροχὴ αὕτη τῶν δακρύων σπυγγίζει τὴν ψυχάν, ποτίζει τὴν διάνοιαν, συντελεῖ νὰ μεγαλύνῃ γρήγορα ἡ ἐλάττωσις τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη καὶ τὸ αὐλάκι νὰ γίνεταί βαθύ. Καὶ αὐτὴν τὴν προτροπὴν τὴν ἔδωκεν ὁ προφήτης, εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Κάμειτε νιάματα (δραγμάτια) εἰς τὰ κέρσα κωρῶφια σας καὶ μὴ σπείρετε εἰς μέρη ποὺ εἶναι ἀγκάθια» (Ἰερ. 4, 3). Καθὼς λοιπὸν ὁ Γεωργὸς μὲ τὸ ἄλετρι σάκει τὴν γῆν καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐτοιμάζει ἀσφαλὲς μέρος πρὸς φύλαξιν τῶν σπόρων, ὥστε, ὅταν θὰ σπείρῃ, νὰ μὴ μείνουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ καθῶν, E ἀλλὰ νὰ πέσουν βαθειὰ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς ἀσφαλὲς μέρος νὰ ριζώσουν. Αὐτὸ πρέπει νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐκοντες ὡς ἄλετρι τὴν θλίψιν, πρέπει νὰ σὰς σκίσωμεν εἰς δύο καὶ ἀνασηκώσωμεν τὸ βάθος τῆς καρδίας σας. Αὐτὴν τὴν προτροπὴν δίδει καὶ ἕνας ἄλλος προφήτης λέ-

γων: «Σκίσαιτε τὰς καρδίας σας καὶ οὐκ τὰ ρούχα σας» (Ἰαηλ 2, 23). Ἄς σκίσωμεν λοιπὸν τὰς καρδίας, διὰ νὰ ἀγάσωμεν μαζί μὲ τὰς ρίζας ἐξ αὐτῆς, ἔάν ὑπάρξῃ κάποιο πονηρὸν κάρτιο καὶ δολερὸς λογισμὸς, καὶ καθαρὰν παραδόσωμεν τὴν γῆν εἰς τοὺς σπόρους τῆς ἀρετῆς. H A Διότι, ἔάν τώρα δὲν ἀργώσωμεν, ἔάν τώρα δὲν σπείρωμεν, ἔάν τώρα δὲν δακρύσωμεν, ποὺ εὐρισκόμεθα εἰς θλίψιν καὶ νηστείαν, πότε ἄλλοτε θὰ ἐλθωμεν εἰς κατάνυξιν; Ὅταν ὑπάρξῃ ἀνεσις καὶ καλοπέρασις; Ἀλλὰ τότε εἶναι τοῦτο ἀδύνατον. Διότι ἡ ἀνεσις καὶ ἡ καλοπέρασις συνήθως ἀγγεῖ εἰς ὀμέλειαν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ θλίψις εἰς πνευματικὴν προθυμίαν, καὶ τὴν διάνοιαν, ἡ ὁποία πελανάται ἐξω τοῦ ὀρθοῦ δρόμου καὶ κάσκει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τὴν ἐπαναφέρει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἄς μὴ στενοκαρπούμεθα λοιπὸν διὰ τὴν θλίψιν ταύτην, ἀλλὰ ἄς εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, διότι αὕτη θὰ μᾶς φέρῃ μεγάλο κέρδος πνευματικόν. Ἐστω καὶ ἂν τοῦτο φαίνεται παράξενον. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν γεωργόν. Ὅταν σπείρῃ τοὺς σπόρους, ποὺ μὲ πολλὴν κόπον ἐμύζευσε, εὐχεται νὰ γίνῃ κειμῶνας. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει ἀπὸ γεωργίαν, B θὰ τοῦ φανῶν παράξενα ὅλα αὐτὰ, ποὺ βλέπει, καὶ θὰ εἴπῃ, ἴσως, εἰς τὸν ἑαυτὸν του: Τί κάνει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; οὐκ ἴσους ἀκορπάζει αὐτὰ ποὺ ἐμύζευσε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνακατάνει μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν μὲ τὸ κῶμα, ὥστε νὰ μὴ ἤμπορήσῃ εὐκολὰ νὰ τὰ ζεναροζέσῃ. Καὶ οὐκ ἴσους τούτου, ἀλλὰ καὶ εὐχεται νὰ θρέξῃ πολὺ, ὥστε νὰ σαπίσουν καὶ γίνων λάσπη αὐτὰ, ποὺ ἔρριξε εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐπὶ πλεον συγχέεται, ὅταν βλέπῃ νὰ ζεσσοῦν θρονιά καὶ ἀστραπαί. Ὁ γεωργὸς ὅμως βλέπων ὅλα αὐτὰ δὲν ταρασσεται, ἀλλὰ τούτωντιον καίρει καὶ ἀγόμεται, ὅταν βλέπῃ κειμῶνα. Διότι δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ παρόντα, ἀλλὰ περιμένει καὶ τὰ μέλλοντα. Δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰς θρονιάς, C ἀλλὰ λογαριάζει τὰ χειρὸβόλα ἀπὸ τὰ στάκια, ὅτε τοὺς σπόρους ποὺ σπείρουν σκέπτεται, ἀλλὰ τὰ μεσσημένα στάκια, ὅτε τὴν ἐνοκλητικὴν βροχὴν, ἀλλὰ τὴν τώρα πολὺ εὐχάριστον σκόνην τοῦ ἄλωνοῦ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἄς μὴ βλέπωμεν μόνον τὴν παροῦσαν θλίψιν, οὕτε τὸν πόνον, ἀλλὰ τὴν προερχομένην ἐξ αὐτῆς ἀφέλειαν, τὸν καρπὸν, ἄς περιμένωμεν τὰ χειρὸβόλα τοῦ ἄλωνοῦ. Διότι ἂν εἴμεθα νηφάλιοι πολλὸν καρπὸν θὰ ἀποκοίσωμεν ἀπὸ τὰς δυσκόλους αὐτὰς περιστάσεις καὶ θὰ γεμίσωμεν τὰς ἀποθήκας τῆς διανοίας μας. Ἄν εἴμεθα νηφάλιοι οὐκ μόνον δὲν θὰ πάθωμεν ἀπὸ τὰς θλίψεις αὐτὰς κανένα κακόν, ἀλλὰ καὶ ἀναρίθμητα κατὰ θὰ ἀπολαύσωμεν. D Ἄν ὅμως εἴμεθα ράθυμοι, καὶ αὐτὴ ἄκομη ἡ ἀνεσις θὰ μᾶς καταστρέψῃ. Διότι τὸν ἀπρόσεκτον εἰς τὸν βίον του καὶ τὰ δύο (θλίψις καὶ ἀνεσις) τὸν

θλάπτουν, ενώ τούναντιον τὸν προσεκτικὸν καὶ τὰ δύο τὸν ὑφελόν. Καὶ ὅπως ὁ κρυὸς ἔν πύση εἰς τὸ νερὸ, φανεραίνει τὴν ὑφαίαν τοῦ ὕδου, ἢν πάλι μῆ εἰς τὸ καινευτήρι, γίνεται λαμπρότερος, ἢ δὲ λάσπη καὶ τὸ κορτάρι ἔν τύχη νὰ ἀναμειχθῶν μὲ τὸ νερὸ ἢ λάσπη διαλύεται, τὸ δὲ κορτάρι, σήμειται ἔν πάλιν πέσουν εἰς τὴν φωτιάν, ἢ μὲν λάσπη ξεροφήνεται, τὸ δὲ κόντον κατακαίεται, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἀμαρτωλόν. Ὁ δίκαιος καὶ ἀνεσιν ἔν ἐκρ μένει λαμπρός, ὅπως ὁ κρυός, ποὺ περιβρέχεται ἀπὸ παλλὰ νερά, ἔν πύση σὲ πειρασμοὺς καὶ δοκιμασίας, ἔ γίνεται λαμπρότερος, ὅπως ὁ κρυός, ποὺ δοκιμάζεται ἀπὸ τὴν φωτιάν. Ὁ ἀμαρτωλὸς ὅμως, ὅταν εὐρίσκειται εἰς ἀνεσιν, διαλύεται καὶ σήμειται, ὅπως ἡ λάσπη καὶ ὁ κόντος ὅταν πέσουν εἰς τὸ νερὸ ὅταν δὲ τύχη νὰ πέση εἰς πειρασμόν, καταστρέφεται τελείως, ὅπως ἡ λάσπη καὶ ὁ κόντος ἀπὸ τὴν φωτιάν.

2. Ἄς μὴ δυσφοροῦμεν λοιπὸν διὰ τὰ κακὰ ποὺ μᾶς ἤρσαν. Ἐάν ἔχης ἀμαρτίας εὐκολα κατακαίονται καὶ ἐξαφανίζονται ὑπὸ τῆς θλίψεως· εἰ δὲ ἔχης ἀρετήν, γίνεσαι δι' αὐτῆς λαμπρός καὶ φαιδρός, διότι, εἰ ἔχης διαρκῶς προσκῆν καὶ νηφαλιότητα, θὰ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε θλίψην. 51 A Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι αἱ τῶν ἡμεῶν πτώσεων δὲν εἶναι ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν, ἀλλὰ ἡ ἀμέλεια αὐτῶν ποὺ πειράζονται. Ὡστε ἂν θέλῃς νὰ ζῆς μὲ καλοπέρασιν καὶ νὰ ἀπολαυθῶνς ἀνεσιν καὶ εὐχαρίστησιν νὰ μὴ ζητῆς νὰ εὐρῆς εὐχαρίστησιν καὶ ἀνεσιν, ἀλλὰ ψυχὴν γερότην ὑπομονὴν καὶ νὰ ἤμπορῇ νὰ ἐπιδείξῃ καρτερίαν. Διότι, εἰ δὲν ἔχης τοῦτο καὶ ὁ πειρασμὸς θὰ σὲ καταβάλλῃ, καὶ ἡ ἀνεσις παλὸ περισσότερο θὰ σὲ καταστρέψῃ. Ὅτι δὲ αἷτινὰ νὰ κάωμεν τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας εἶναι ἡ ἀμέλειά μας καὶ οὐκ ἡ προσβολὴ τῶν κακῶν, ἀκούσε τι λέγει ὁ Χριστὸς περὶ αὐτοῦ. B «Εκεῖνος ὁ ὁσπίος ἀκούει τοὺς λόγους μου καὶ ἐκτελεῖ αὐτούς, θὰ τὸν παραβάλω πρὸς ἄνδρα φρόνιμον, ποὺ ἔκτισε τὸ σπίτι τοῦ ἐπάνω εἰς τὸν βράκον. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ εἰς τὴν στέγην τοῦ σπιτοῦ καὶ ἦλθον τὰ ποτάμια τῆς νεροποντῆς εἰς τὸ θεμέλιόν του καὶ ἐφόρησαν οἱ ἄνεμοι εἰς τοὺς τοίκους του καὶ ἔπεσαν ἐπάνω εἰς τὸ σπίτι αὐτὸ καὶ δὲν ἐκρημνίσθη, διότι εἶχε γερὸ θεμέλιον. Καὶ πάλιν. Καθένας ποὺ ἀκούει τοὺς λόγους μου καὶ δὲν τοὺς ἐκτελεῖ, θὰ εἶναι ὅμοιος πρὸς ἄνθρωπον ἀνόητον, ποὺ ἔκτισε τὸ σπίτι τοῦ ὄχι εἰς στερεὸ θεμέλιον, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὴν ἄμυρον. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον τὰ ποτάμια, ποὺ οκνηρῶνται ἀπὸ τὴν βροχὴν, καὶ ἐφόρησαν οἱ ἄνεμοι καὶ ἐκτύπησαν εἰς τὸ σπίτι ἐκεῖνο καὶ ἔπεσε. Καὶ ἦτο ἡ πτώσις τοῦ ὀλοκληρωτικῆ καὶ πλήρης.» (Ματθ. 7. 24—27). Βλέπετε ὅτι

ὅτι ἡ προσβολὴ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἡ ἀνοησία ἐκείνου, ποὺ ἔκτισεν, συνετέλεσε νὰ πέση τὸ σπίτι· C Διότι καὶ εἰς τὸ ἓνα βροχὴ καὶ εἰς τὸ ἄλλο βροχὴ. Καὶ ἐκεῖ ποτάμιοι καὶ ἐδῶ ποτάμιοι. Καὶ ἐκεῖ προσβολαὶ ἀέρων καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιον. Καὶ ὁ ἓνας ἔκτισε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἦτο ἴδια καὶ τὰ στοιχεία τῆς φύσεως τὰ ἴδια. Καὶ ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο διαφορετικόν, διότι διαφορετικῶν ἦτο τὸ θεμέλιον. Δὲν ἐπέφερε λοιπὸν τὴν πτώσιν ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν, ἀλλὰ ἡ ἀνοησία αὐτοῦ, ποὺ ἔκτισε, διότι ἄλλως ἔπρεπε νὰ πέση καὶ τὸ σπίτι μὲ τὸ γερὸ θεμέλιον, πράγμα ποὺ δὲν συνέβη. Ἄλλα μὴ νομίζετε ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ κανένα σπίτι. Δὲν ἔχουν λεχθῆ διὰ σπίτι, ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία διὰ τῶν ἔργων δευκτεῖ, ὅτι εἰσακούει τὸν θεῖον λόγον ἢ τὸν ἀποκρούει. D Ἔτσι ἔκτισε τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Ἰωβ. Κατέβη ἡ βροχὴ, δηλαδὴ ἡ φωτιὰ, ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ καταστρέψεν ὅλα τὰ κοπάδια, ἦλθον οἱ ποτάμιοι, δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ τοῦ ἀνήγγειλον τὰς πικνῆς, συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους συμφορὰς, ἄλλος μὲν τὴν καταστροφὴν τῶν αἰσῶν, ἄλλος δὲ τῶν καρμῶν καὶ ἄλλος τὸν θάνατον τῶν παιδῶν του, ἐφόρησαν οἱ ἄνεμοι, δηλαδὴ τὰ πικρὰ λόγια τῆς γυναίκας, διότι τοῦ εἶπε: «λέγε κάποιον λόγον ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ θε πηθήνη» (Ἰωβ 2, 9), καὶ ὅμως δὲν ἔπεσε τὸ σπίτι, δὲν ἐνικήθη ἡ ψυχὴ, δὲν ἐδάσασθη ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἔξῃ: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν ὁ Κύριος ἀφῆρεσε, ὅπως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον ἔτσι καὶ ἔγινε» (Ἰωβ 1, 21). Βλέπετε ὅτι οὐκ ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν, ἔ ἀλλὰ ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀμελῶν, συνεχῶς προκαλεῖ τὴν πτώσιν, διότι ἡ θλίψις τῶν ἡμεῶν ἰσχυρὸν τὸν κάμνει ἰσχυρότερον. Ποῖος λέγει αὐτά; Ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν εἰς τροφὴν τὴν θλίψην, δηλαδὴ ὁ μακάριος Παῦλος: τὰ λέγει διὰ τῶν ἔξῃ: «ἡ θλίψις παράγει σιγὰ σιγὰ ὡς τέλειον ἔργον τὴν ὑπομονὴν ἢ δὲ ὑπομονὴ παράγει ἀρετὴν δοκιμασμένην καὶ τελείαν, ἡ δοκιμασμένη δὲ ἀρετὴ παράγει τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν» (Ρωμ. 5, 3—4).

Καθὼς δὲ ἡ ὄρη τῶν ἀνέμων ποὺ κτυπῆ τὰ γερὰ δένδρα καὶ ἀπὸ παντοῦ τὰ φυτὰ καὶ κουνά, δὲν τὰ ξεριζώνει, ἀλλὰ διὰ τῶν προσβολῶν τούτων τὰ κάνει στερεώτερα καὶ δυνατώτερα, 52 A Ἔτσι καὶ οἱ ἐπερχόμενοι πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις τὴν ἀγίαν ψυχὴν, ποὺ ζῆ μὲ εὐλόθειαν, δὲν τὴν καταβάλλουν, ἀλλὰ τὴν προπαρασκευάζουν νὰ ἔχη μεγαλύτερον ὑπομονὴν, ὅπως ἔκαμον καὶ τὸν μακάριον Ἰωβ ἐνδοξότερον καὶ σεμνότερον. Τώρα μὲν λοιπὸν ἐνθρῶμος ὁμοιοπαθῆς καὶ τῆς ἰδίας μὲ ἡμῶς φύσεως ὀργίζεται ἐναντίον μας καὶ μᾶς ἔχει καταλάβει φόβος, τότε δὲ ἐναντίον ἐκεῖ-

νου ψήγεται δαίμων άγριος και πονηρός και όχι απλώς άργίζεται, αλλά μετεχειρίζεται έναντιόν του κάθε τέκνασμα και άπάτην, και παρ' όλα αυτά δεν κατέβαλε την άνδρείαν του δικαίου. Και αϊτός μόν (ό βασιλεύς), επειδή είναι άνθρωπος, άλλοτε μόν άργίζεται, άλλοτε δε πάλιν υπερφιλώνεται με ημάς, και όπως έκαιμεν πεθάνει από τον φόβον μας τότε όπως ο διάβολος ήτο έκθρός, πού ποτέ δεν συμφιλώνεται με την άνθρωπίνην φύσιν. **Β** και ό όποιος έχει κινήσει άπανθον και άσχημικτον πόλεμον κατά του γένους μας. Και παρ' όλον τούτο περπρόνησε τας επίθεσεις αυτού ό δικαίος Ποίαν λοιπόν άπολογίαν ή συγγνώμην θέ έκαιμεν, διότι δεν άντιμετωπίζομεν, όπως εκείνος, άνθρώπινον πειρασμόν. ή μεις, πού τόσο φιλοσοφούμεν διά της χάριτος του Θεού, ενώ εκείνος, καίτοι έχουσε πού της Παλαιάς Διαθήκης και της θείας Χάριτος, τον άσφάριστον έκείνον πόλεμον τόσοον γενναίως ύπέφερε;

Αυτά λοιπόν πάντοτε να συζητώμεν μεταξύ μας, αγαπητοί, και με αυτούς τους λόγους ως παρηγορούμεθα. Διότι και σεΐ γνωρίζετε και ή συνείδησίς σας μαρτυρεί, πόσον ύπελήθητε από τον πειρασμόν τούτον. **Ο** άκόλαστος έγινε πύρα σκφρων, **Σ** ό αυθάδης μετρισιπθέστερος, ό άμελής ζηλιτής, έκείνοι πού ποτέ τους δεν εχον άντικρύσει έκκλησίαν, διότι έφρονον πάντοτε εις τή θέατρα, τώρα από τό πρωτό εις τό θρόνυ εις την έκκλησίαν είναι. Δι' αυτά λοιπόν στενωχωρείσαι, λέγε μου, διότι ό Θεός διά του φόβου σε έκαιμε φρόνιμον και διά της θλίψεως σε ώδήγησε να καταλάβης ότι πρέπει να ενδιωφερθής διά την σωτηρίαν της ψυχής σου: 'Αλλά ύποφέρεις πάρα πολύ και πληγώνεται ή διάνοιά σου καθημερινώς, διότι περιμένει θάνατον και μεγίστην τιμωρίαν: 'Αλλά και αυτό θα συντελεση εις τό να προκάμωμεν πολύ εις την άρετήν, διότι ή άγωνία επιτεινει την εύλάβειαν. **Ο** Θεός δύναται να μās άπαλλάξη τώρα από όλα αυτά τή κακά, αλλά αν δεν μās ιδή να καθαρισθώμεν τελείως, **Δ** να επιστρέψωμεν πρός αυτόν, και μετανοήσωμεν σταθερώς και ειλικρινώς, δεν καταποσει την θλίψιν.

Αυτό κάνει και ό χρυσόχοος. "Αν δεν ιδή να καθαρισθής καλά ό χρυσός, δεν τον θγάξει από τό κωνευτήρι. Και ό Θεός δεν άφήνει να περάση αυτό τό σίννεφο της θλίψεως, αν δεν σωφρυνισθώμεν τελείως. Παράδειγμα και έκείνος πού παίζει κιθάραν. Ούτως ούτε γεννάει την χορδήν πολύ, διά να μη σπάση, ούτε πάλιν την χαλαρώνει περισσότερο του κανονικού, διά να μη καλάση ή συμφωνία της άρμονίας του όργανου. Αυτό κάνει και ό Θεός. Ούτε μās άφήνει εις διαρκή άνεσιν, **Ε** ούτε σε πολυχρόνιον θλίψιν, αλλά κανονίζει την συμ-

μετοχήν μας και εις τή δύο, κατά την σύνεσιν Αυτού. Δεν μās άφήνει δηλαδή να εμμεθα εις διαρκή άνεσιν, διά να μη γίνωμεν άμελέστεροι, ούτε πάλιν εις συνεχή θλίψιν, διά να μη καταπέσωμεν ψυχικώς και άπαυθώσωμεν.

3. Εις Αυτόν λοιπόν ως άναθέσωμεν να καθορίση πότε θέ μās άπαλλάξη από τή βία, εις δε τον εαυτόν μας να προσευχώμεθα μόνον και να ζήσωμεν με άρετήν. Έργον ιδικών μας είναι να προσεύσωμεν εις την άρετήν, **Α** του δε Θεού να μās άπαλλάξη από τή κακά. "Όσον εύρίσκεισαι εις πειρασμόν, ό Θεός περισσότερο από σε θέλει να σήση την φωτιάν της θλίψεως, αλλά δεν τό κάνει, διότι περιμένει να καταρτισθής ψυχικώς και να εβρηε την σωτηρίαν. "Όπως λοιπόν από την άνεσιν προήλθε θλίψις, έτσι πρέπει να περιμένης και από την θλίψιν άνεσιν. Διότι δεν είναι πάντοτε κειμώνας, ούτε πάντοτε καλοκαιρί, ούτε πάντοτε τρικυρία, ούτε πάντοτε γαλήνη, ούτε πάντοτε νόχτα, ούτε πάντοτε ή μέρα. "Ετσι δεν θέ είναι πάντοτε θλίψις, αλλά και άνεσις, άρκει μόνον κατά τον χρόνον των θλίψεων διαρκώς να εύχοριστώμεν τον Θεόν, όπως έπραττον και οι τρεις παΐδες.

Διότι ούτοι εις την κάμινον έρρίφθησαν και ούτε τότε έλησμώνησαν τό καθηκον της προσευχής, ούτε τους έτρόμαζεν ή φωτιά, **Β** αλλά καίτοι τους έκαινον από παντού φλόγες, με περισσότερο προθυμίαν από έκείνους, πού κάθονταν με ήσυχίαν εις τό δωμάτιόν τους, άνέπεμπον τας λέρας έκείνας προσευκάς. Διά τούτο προφυλακτικόν μέσον έγινε εις αυτούς ή φωτιά, ένδυρα ή φλόγα, πηγή ή κάμινος, και ενώ τους έδέκθη δεμένους, τους έκωκε πίσω λυμένους. "Έλασε σώματα θνητά και άπερακύνθη αυτών ως να ήσαν άθάνατα. Δεν έσεβάσθη την φύσιν αυτών, αλλά την εύσέθειαν, πού ειχεν ή φύσις των. "Έδεσε τή πόδια αυτών ό τύραννος και έδεσαν τή πόδια την ένέργειαν του πυρός.

Παρόξινον πράγμα! τους δεμένους έλυσεν ή φωτιά και αυτή πλέον έδένετο υπό των λυμένων. Δηλαδή ή εύσέθεια των νέων τούτων μετέβαλε την φύσιν των πραγμάτων, **Σ** ή μάλλον δεν την μετέβαλεν, αλλά έγινε αυτό πού είναι πολύ έκπληκτικώτερον, ενώ ή φύσις έφρονεν άμετάβλητος, έσταμάτησε την ένέργειάν της, διότι δεν έσβησεν ή φωτιά, αλλά ενώ ήμ άνομιμένη δεν έκαιε. Και τό πλέον θαυραστόν και παραδοξόν είναι, ότι τό φωτιώμενον αυτό δεν παρετηρήθη μόνον εις τή σώματα των αγίων, αλλά και εις τή ένδύματα και έπιδήμια των. Και καθώς προκειμένου περι των όπισθόλων τή ένδύματα του Παύλου έξεδιώκον δαίμονας και άσθενείας (Πράξ. 19: 12) και ή σκιά του Ιετέρου τον θάνατον (Πράξ. 5: 16) έτσι και των παιδιών αυτών τή ένδύματα κατήγγησαν

τὴν δύναμιν τῆς φωτιᾶς. Δὲν γνωρίζω πῶς νὰ σὺς διδάσῃ νὰ καταλάβετε, διότι τὸ θεῖον οὗτο εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ κάθε διήγησιν. **D** Παρατηρήσατε διατί. Καὶ ἔκαιεν ἡ φωτιὰ καὶ δὲν ἔκαιε. Διότι ὅταν ἤρκετο εἰς ἐπαρκίαν μὲ τὰ σώματα τῶν ἁγίων δὲν τὰ ἔκαιε· ὅταν δὲ ἐπρεπε νὰ σπᾶσῃ τὰ θεσμά, ἔκαιε. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔκαιε μὲν τὰ θεσμά, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπε τοὺς ἀστρογάλους τῶν ποδῶν. Εἶδες πόσον πλησίον ἦτο; Καὶ ὅμως δὲν ἤξιστατήθη ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ὅστε ἐτόλμησε νὰ προσκινήσῃ πρὸ πέρα ἀπὸ τὰ θεσμά. Ἔβλεπον ὁ τύραννος καὶ ἔλυον ἡ φωτιὰ, διὰ νὰ μάθῃς τοῦ θαυμάριου τὴν θηριωδίαν καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως τὴν ὑπακοὴν πρὸς τὸν Θεόν. Διατί λοιπὸν τὰς ἔβλεπον ἀπὸ ἐπὶ τοῦτο νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν φωτιάν; Διὰ νὰ γίνῃ μεγαλύτερα ἡ ἐντύπωσις τοῦ θαύματος, διὰ νὰ φανῇ, παραδοξότερον τὸ σημεῖον, ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι οὐτὰ πῶς ἔβλεπε ἦσαν ὀπτικῆ ἀπάτη. **E** Διότι, ἐάν δὲν ἦτο φωτιὰ, ἡ φωτιὰ αὐτὴ τῆς καμίνου, δὲν ἤθελε καταφάγει τὰ θεσμά, καὶ τὸ σπουδαιότερον, δὲν θὰ ἄρπαζε καὶ ἔκαιε αὐτοὺς πῶς ἐκόθηντο ἔξω (Δανιὴλ 3, 24). Τώρα δὲ εἰς μὲν τοὺς ἔξω ἔβλεψε τὴν δύναμιν τῆς, εἰς δὲ τοὺς ἐντὸς τὴν ὑπακοὴν τῆς.

Σὺ ὅμως πρόσεξε τὸ ἔξω σημεῖον, ὅτι ὁ διάβολος, πάντοτε, διὰ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὀπίσθων πολεμεῖ τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ἰσθμῶν, καταστρέφει τὴν δύναμιν τοῦ. Καὶ τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σοφίαν καὶ ἐπινοήσασθαι τοῦ Θεοῦ, ³⁴ ὁ ὁποῖος τὰ ὄπλα καὶ τὰς μεθοδείας ἐκεῖνου, τὰς χρησιμοποιεῖ ἐναντίον τοῦ κεφαλῆ του. Αὐτὸ ἔγινε καὶ ἔδω. Ὁ μὲν διάβολος ἐνέπνευσε τῷ τῷ τύραννον ἐκεῖνον νὰ μὴ ἀποκεφαλίσῃ τοὺς ἁγίους, ὅστε εἰς τὰ θηρία νὰ τοὺς παραδώσῃ, ὅστε δι' ἄλλου τρόπου νὰ τοὺς τιμωρήσῃ, ἀλλὰ νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν φωτιάν τῆς καμίνου, διὰ νὰ μὴ διασωθῶν τὰ λείψανά των, ἀπὸ τοῦ θά ἔκαιοντο τὰ σώματά των καὶ ἡ στάκτη τῶν λειψάνων θὰ ἀνεμειγνύετο μὲ τὴν στάκτη τῶν κληματιδίων ὁ Θεὸς ὅμως αὐτὸ τὸ ἴδιον μέσον μετεχειρίσθη, διὰ νὰ καταργήσῃ τὴν ἀσεβείαν. Μὲ ποῖον τρόπον, αὐτὸ θὰ ὄσῃ εἴπω τώρα.

Θεὸς ἀπὸ τοὺς Πέρους θεωρεῖται ἡ φωτιὰ **B** καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν αἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν χώραν ἐκεῖνην βάρβαροι τὴν τιμὴν ἀσέβῃ καὶ σήμερον. Θέλων λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ρίζαν νὰ καταργήσῃ τὴν βλαστίαν τῆς ἀσεβείας αὐτῆς, ἐπέτρεψε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ τιμωρηθῶν, διὰ νὰ ἰδοῦν μὲ τὰ μάτια τοὺς, οἱ λατρεύοντες τὴν φωτιάν, τὴν νίκην, πῶς θὰ εἶδεν εἰς τοὺς δούλους του, καὶ εἶται διὰ τῶν ἔργων θὰ ἔπειθεν αὐτοὺς, ὅτι οἱ Θεοὶ τῶν ἐθνικῶν οὐκ ἔχουσιν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δούλους αὐτῶν φοβοῦνται.

4. Παρατήρησε δὲ ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀντιθέτους πλέκεται ὁ

στέφανος τῆς νίκης **C** καὶ διὰ μάρτυρες τοῦ θανάτου γίνονται αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἔαθροι. «Διότι ἀπέστειλε, λέγει, ὁ βασιλεὺς Ναβουκοδονόσορ ἀνθρώπους διὰ νὰ συνάξῃ ἄλλους τοὺς ὑπάρχοντες καὶ στρατηγούς καὶ τοπάρχας καὶ ἰσχυράς καὶ τυράννους καὶ τοὺς ἔκοντας ἐξουσίαν καὶ ἄλλους τοὺς ἀρχοντας τῶν χωρῶν νὰ ἔλθουν εἰς τὰ θεῖα τῆς εἰκόνας καὶ ἐμοὺς ἐθέσαν ἄλλους» (Δαν. 3, 2). Ὁ ἑαθρὸς ἀπομαρτυρεῖ τὸ θέατρον καὶ ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ τοὺς θεατὰς. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁρᾷ τὸ στάδιον καὶ φέρει ὡς θεατὰς οὐκ ἀκαίρους ἀνθρώπους, ὅστε ἀσέβους τινὰς, ἀλλὰ ἐπισήμους καὶ ἀκαίρους, διὰ νὰ γίνῃ ἡ μαρτυρία αὐτῶν ὁλοκληρωτικὴ ἀπὸ πολλοῦ. Ἦλθον προσκεκλημένοι δι' ὑποτακτικὴν ὑπόθεσιν **D** καὶ ἐφυγον ἀπὸ τοῦ ἔξω ἄλλων. Ἦλθον διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν εἰκόνα καὶ ἀνεπαίσθησαν μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὴν εἰκόνα καὶ μὲ θαυμασμὸν διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν σημείων, πῶς ἔγινον εἰς τοὺς παῖδας τοὺτους. Πρόσεξε ἀκόμη νὰ ἴδῃς, πῶς εἶπε γίνεαι τὸ θέατρον τοῦτο, ὅστε μέσα εἰς τὴν πόλιν, οὐτὲ μέσα εἰς κάποιαν χώραν, ἀλλὰ εἰς ὁμαλὴν καὶ γυμνὴν πεδιάδα συγκροτεῖται τὸ θέατρον τοῦτο τῆς Οὐκουμένης. Διότι εἰς τὴν πεδιάδα Δαμοῦ, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ἔστηκε τὴν εἰκόνα καὶ ὁ κήρυξ περὶ τῶν ἐπιφανῶν: «Εἰς οὗς δίδεται ἐντολή, ἔθνη, φυλαί, λαοί, γλώσσαι, τὴν ὄραν, κατὰ τὴν ὅσων θὰ ἀκούσετε τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος καὶ τῆς κωάρας, καὶ συμφωνίας καὶ τοῦ ψαλτηρίου καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς εἴδους μουσικῶν ὀργάνων, νὰ πέσητε καὶ προσκυνήσετε τὴν εἰκόνα τῆν χρυσοῦν **E** (διότι ἀληθινὴ πῶσις ἦτο νὰ προσκυνήσουν τὸ εἶδωλον), καὶ ὁποῖος δὲν θὰ πέσῃ νὰ προσκυνήσῃ, τὴν ἴδιαν ὄραν θὰ κερθῇ εἰς τὸ ἀναμμένο καμίνον» (Δανιὴλ 3, 4-8). Εἶδες πόσον δύσκολοί γίνονται οἱ ἄγγυες, πόσον βίαία ἡ ἐπιβολὴ, πόσον βαθύ τὸ βάρβαρον καὶ ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη εἶναι κρημνός; Ἀλλὰ μὴ φοβηθῆς, διότι ὅσον περισσότερο θὰ στήσῃ τὰ μηχανήματά του ὁ ἐκθρόβος, τόσον περισσότερο φανερώσει τὴν ἀνδρείαν τῶν παιδῶν. Διότι διὰ τοῦτο ὑπῆρχε συμφωνία τῶν μουσικῶν ὀργάνων, διὰ τοῦτο ἦτο ἡ καιομένη καμίνος, διὰ νὰ πολιορκῆ τὰς ψυχὰς τῶν θεῶν τῶν εὐκαριστικῶν καὶ φόβος. Εἶναι κανεὶς δὲ αὐτῶν δόστροπος καὶ μὴ ὑποτασσόμενος εὐκόλου: ³⁵ **A** Ἄς τὸν κἀνὴν βασιλέα, λέγει, ἡ γοητευτικὴ μελωδία τῆς παναρμονίου μουσικῆς. Εἶναι κανεὶς ἄλλος ἀνώτερος τῆς ἐπιβολῆς; Ἄς τοῦ προσηνῆ φόβον καὶ κατὰ πλῆξιν ἡ ὄψις τῆς φωτιᾶς τῆς καμίνου. Καὶ εἶται ὑπῆρχε φόβος καὶ εὐκαριστικῶν. Αὕτη μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς, οὗτος δὲ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν. Ἐν τούτοις τὴν γενναίτητα τῆς ψυχῆς τῶν μικρῶν αὐτῶν παιδῶν τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν κατενίκησε. Καθὼς δὲ ὅταν

ἔπεισον εἰς τὴν φωσίαν, ἔβηναν κίτριαι αὐτῆς, ἔτσι καὶ κάθε ἐπιθυμίαν καὶ ἀγαμίαν περιεφρόνησαν. Ὅλα δὲ αὐτὰ ὁ διάβολος τὰ προπαρασκευάσας δι' ἐκείνους μόνον, διότι διὰ τοῦς ὑπηκόους του ἔειπε μόνον δὲν εἶχε κομμίαν ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ τούναντίον εἶχε πεποθήσθαι μεγάλην, ὅτι κανεὶς δὲν θά ἀντισταθῆι εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως.

Ἀποὺ δὲ ὅλοι ἔπεισον καὶ ἐνικήθησαν, τότε ὁδηγοῦνται εἰς τὸ μέσον ὄλων τὰ παῖδιά ταῦτα μόνα, διὰ νὰ γίνῃ λαμπρότερα διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἢ νῆκη, διότι μέσα σὲ τὸσον πλῆθος μόνον αὐτοὶ θά ἀνεκηρώσουνο νικηταί. **Β** Δὲν θά ἦτο δὲ τὸ πρᾶγμα τὸσον θαυμαστὸν ἔάν, χωρὶς νὰ νικηθῆ κανεὶς, αὐτοὶ παρουσιάζοντο καὶ πρῶτοι ἐφανέρωναν τὴν ἀνδρείαν των. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ παράδοξον εἶναι, ὅτι δὲν ἐπυρξένησαν εἰς αὐτοὺς φόβον τὸ πλῆθος ποὺ ἐπροσκύνησε τὴν εἰκόνα, οὔτε τοὺς παρέλυσε ψυχικῶς, οὔτε εἶπον μέσα τους κάτι ἀπ' αὐτὰ, ποὺ πολλὰς φορὰς συνήθως λέγουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι θά ἦτο ἐγκλημα, ἔάν ἐπρόκειτο πρῶτοι καὶ μόναι ἡμεῖς νὰ προσκυνήσωμεν, ἀποὺ ὄμως, κατὰ τὴν ἀπὸ τῶσας μυριάδας, κάμωμεν τὴν προσκύνῃσιν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν θά μᾶς συγκαρῆσῃ καὶ ὁμοῖσῃ δικαιολογίας; Καὶ ὄμως βλέποντες τὴν πύσιν τῶσων τυράννων, **Γ** τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶπον, οὔτε κἀν διανοήθησαν. Πρόσεξε ἀκούμη, παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς καὶ τὴν κακοῦργον διάθεσιν ἐκείνων, ποὺ τοὺς διέβαλον καὶ ὅτι μὲ κακοῖφθειαν καὶ πικρίαν τοὺς κατηγοροῦσαν. «Εἶναι, λέγουν, ἄνδρες Ἰσραηλιταί, ποὺ τοὺς διῆρισσε εἰς τὰ ἔργα τῆς κώρας Βαβυλωνός». Δαν. 3, 12). Δὲν ἀνέφερον δὲ χωρὶς σκοπὸν τὸ ἔθνος των καὶ δὲν ὑπενόησαν τὴν τιμὴν ποὺ ἔλαθον χωρὶς ὑστεροβουλίαν, ἀλλὰ τὸ ἔκαμον διὰ νὰ ἐρεθίσουν περισσότερο τὴν ὁργὴν τοῦ βασιλέως, λέγοντες, τρόπον τινά, ὅτι ἐνφῶ τοὺς δούλους, τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς μὴ ἔχοντες πατρίδα, τοὺς ἔκαμεν ἔρκοντες ἡμῶν, αὐτοὶ περιφρονοῦν καὶ τὴν λόσιν τιμὴν ποὺ ἔχουν καὶ ἀσεδοῦν εἰς αὐτόν, ποὺ τοὺς ἐτίμησε. Διὰ τοῦτα λέγουν, κοί Ἰουδαίαι, τοὺς ὁποῖους διῆρισσε εἰς τὰ ἔργα τῆς κώρας Βαβυλωνός, **Δ** δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὴν διαταγὴν σου καὶ δὲν λατρεύουν τοὺς Θεοὺς σου» (αὐτόθι). Μέγιστος ἔπαινος εἶναι ἡ κατηγορία καὶ τὰ ἐγκλήματα γίνονται ἐγκόμια καὶ ἡ περὶ αὐτῶν μαρτυρία δὲν παρέχει ὑποψίαν, ὅτι εἶναι ἀνακριθῆς, διότι τὴν δίδουν οἱ ἔχθροί. Τῆ λοιπὸν ἔκαμεν ὁ βασιλεὺς; Διέταξε νὰ φέρουν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ τοὺς φοβίσῃ ἀπὸ παντοῦ. Ἀλλὰ τίποτε ἐκείνους δὲν ἐτρόμαξεν, οὔτε ὁ θυμὸς τοῦ βασιλέως, οὔτε τὸ ὅτι ἔμειναν μόναι ἐν τῷ μέσῳ τῶσων πλῆθους, οὔτε ἡ φωσιὰ ποὺ ἐβλεπον, οὔτε ὁ ἦχος τῆς ἀλαμπγγος, οὔτε τὰ κόκκινα ἀπὸ

τὴν ὁργὴν πρόσωπο ὄλων τῶν γύρω τους, ἀλλὰ περιφρονησαντες ὅλα αὐτὰ, ὡς νὰ ἐπρόκειτο **Ε** νὰ πέσουν σὲ δροσερὴ πηγὴ ὕδατος, ἔμπαινον εἰς τὴν κάμινον, ἀφῆντες νὰ ἀκουσθῆ ἡ μακαρία ἐκείνη φωνή: «τοὺς Θεοὺς σου δὲν λατρεύωμεν καὶ τὴν χρυσοῦν εἰκόνα, ποὺ ἔστησε, δὲν προσκυνούμεν» (Δαν. 3, 18).

Αὐτὴν τὴν ἱστορίαν δὲν σᾶς τὴν ἀνέφερα χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε ὅτι καὶ θυμὸς βασιλέως ἂν ὑπάρκῃ, εἶτε ἐπιβουλὴ στρατιωτῶν, εἶτε φόβος ἐκθρῶν, εἶτε αἰκαλιωσιὰ, εἶτε ἐρημία, εἶτε φωσιὰ, εἶτε κάμινος, εἶτε ἀναριθμητὰ κακά, τίποτε τὸν δίκαιον ἄνθρωπον δὲν θά ἡμιπαρῆσῃ νὰ τὸν νικήσῃ καὶ φοβίσῃ. Διότι, ἔάν, ἐκεῖ ὅπου ἀσεβῆς ἦτο ὁ βασιλεὺς, δὲν ἐποθήθησαν αἱ νέαι τὸν θυμὸν τοῦ τυράννου, **Σ** ἂν πολὺ περισσότερο ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα, ἀλλὰ νὰ ἔκαμεν ἄμωρος, διότι ἔχομεν ἡμερον καὶ φιλόανθρωπον βασιλέα. Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν θλίψιν τούτην, διότι μᾶς ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ μάθωμεν, ἐξ ὧσων ἐπόμεν, ὅτι αἱ θλίψεις κάμουν λαμπροτέρους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν νὰ ὑποφέρουν αὐτὰς μὲ γενναῖότητα. Διότι ἔάν οὗτοι δὲν ἐγένοντο δούλοι, δὲν θά ἐφανθάνομεν τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης αὐτῶν ἔάν δὲν ἐγένοντο αἰχμαλώτοι, δὲν θά ἐμανθάνομεν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς των ἔάν δὲν ἔκαμον τὴν κάτω πατρίδα, δὲν θά ἐγνωρίζομεν τὴν ἀρετὴν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ἰσίου ἔάν δὲν ἀργίκετο ἐναντίον αὐτῶν ὁ ἐπίγειος δάσιλεὺς, **Β** δὲν ἴσθλομεν μάθει τὴν περὶ αὐτῶν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως.

5. Καὶ σὺ λοιπὸν ἔάν ἔκῃς τὴν ἀγάπην τοῦ οὐρανίου βασιλέως καὶ εἰς τὴν κάμινον ἂν πέσῃς μὴ ἀπελπισθῆς καὶ ἀνηθῆτως, ἂν εἶναι ὀργισμένος ἐναντίον σου, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι εἰς τὸν παράδεισον, νὰ μὴ ἔκῃς ἄμωρος. Διότι καὶ ὁ Ἄδὰμ ἦτο εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἐπειδὴ παρώργισε τὸν Θεόν, ἔξεν τὸν ἀφέλησε τίποτε ὁ παράδεισος. Εἰς τὴν κάμινον ἦσαν οὗτοι καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ἐνάρετοι, δὲν τοὺς ἔβλαψεν ἡ κάμινος. Εἰς τὸν παράδεισον εὐρίσκετο ὁ Ἄδὰμ, καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀφελῆς ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Εἰς τὴν κάμινον ἐκάρθητο ὁ Ἰωὴλ καὶ ἐπειδὴ ἦτο νηρούλιος, ἐνικόησε. Πῶσον καλύτερος εἶναι ὁ παράδεισος ἀπὸ τὴν κάμινον! **Γ** Καὶ ὄμως τίποτε δὲν ἀφέλησεν ἡ ὑπαίτιης τοῦ τόπου τὸν κατοικοῦντα εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐπρόδωσε τὸν ἐαυτὸν του, ὅπως καὶ δὲν ἔβλαψε εἰς τίποτε ἡ ἀσμητῆς τοῦ τόπου τὸν περιφρουρούμενον ἀπὸ παντοῦ ὑπὸ τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ὡς περιφρουρούμεν τὴν ψυχὴν μας, διότι τότε εἶτε ζημιά χρημάτων ἔλαθῃ, εἶτε θάνατος, κανεὶς δὲν θά

ἠμποροῦν νὰ πῶς ἀφαιρέσῃ τὴν ἀρετὴν καὶ θὰ εἰμῶθα οἱ εὐ-
 τυχεστέροι ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴν τὴν ἐντολὴν
 ἔδωκε καὶ ὁ Χριστὸς, εἰπὼν: «νὰ γίνετε φρόνιμοι, ὅπως εἶ-
 ναι τὰ φεῖδια» (Ματθ. 10, 16). Διότι καθὼς τὸ φεῖδι, ὅταν
 διατρέχῃ κινδύνον ἀφίνει ἐκτεθειμένον τὸ σῶμα καὶ φρον-
 τίζει πῶς νὰ σώσῃ τὸ κεφάλαι, ἔτσι καὶ σὺ, ὅταν παραστῇ ἄ-
 νόμη, μὴ διατάξῃ νὰ θυσιάσῃς εἴτε χρήματα, εἴτε σῶμα,
 εἴτε τὴν παρουσίαν ζωῆν, εἴτε ἅλα ὅσα ἔχεις, διὰ νὰ διατη-
 ρήσῃς τὴν εὐσέβειαν. Δ Καὶ πρέπει νὰ τὸ θυσιάσῃς, διότι
 ἂν ἀπέλθῃς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου μαζί με τὴν εὐσέβειαν,
 ἅλα ὅσα ἔχωσες, θὰ σοῦ τὰ δώσῃ πάλιν ὁ Θεὸς με περισ-
 σότεραν λαμπρότητα, καὶ τὸ σῶμα σου με μεγαλυτέραν δό-
 ξαν θὰ τὸ ἀναστήσῃ πάλιν καὶ ἀντὶ χρημάτων θὰ σοῦ δώσῃ
 τὰ ἀγαθὰ, ποῦ εἶναι ἀπερίγραπτα. Γυρνὸς δὲν ἐκάθητο ἐπὶ
 τῆς κόπρου ὁ Ἰᾶθ ὑπομένων ζωὴν χειροτέραν ἀπὸ ἀναριθ-
 μήτους θανάτους; Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐκράτησε τὴν εὐσέβειαν,
 ἀπέκτησε πάλιν ὅσα ἀγαθὰ εἶχε προηγουμένως με μεγαλυ-
 τέραν ἁφθονίαν, τὸ κάλλος καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, ὁ-
 λόκληρον τὸν ὄμιλον τῶν παιδιῶν του, τὰ κτήματα, καὶ τὸ
 σπουδαιότερον ἅλων, τὸν λαμπρὸν στέφανον τῆς ὑπομο-
 νῆς. Ε Σημβαίνει καὶ ἑδῶν, ὅ,τι καὶ εἰς τὰ δένδρα. Διότι καὶ
 ἂν κόψῃ κανεὶς τὸν καρπὸν μαζί με τὰ φύλλα, καὶ ἂν κόψῃ
 ἄλλους τοὺς κλάδους, ἂν μείνῃ ἡ ρίζα, ἀλόκληρον τὸ δέν-
 δρον ζαναγίνεται με περισσότεραν ἰσχύα. Ἔτσι καὶ εἰς
 ἡμᾶς. Καὶ ἂν ὁ πλοῦτος ἀφαιρέσῃ, καὶ ἂν τὸ σῶμα καταστρα-
 φῇ, ἂν μείνῃ ἡ ρίζα τῆς εὐσεβείας, ἅλα πάλιν με μεγαλυτέ-
 ραν δόξαν θὰ τὰ ἐπανεύρωμεν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔτσι ἔχει τὸ
 πρᾶγμα, ἂς συνέλθωμεν, καὶ ἂς ἀποβάλωμεν κάθε ἀνησυκίαν
 καὶ περιττὴν φροντίδα, στολίζοντες τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν
 διὰ τοῦ στολισμοῦ τῆς ἀρετῆς καὶ καθιστώντες τὰ μέλη τοῦ
 σώματος ἡμῶν ὅπλα δικαιοσύνης καὶ οὐκ ὅπλα τῆς ἀμαρτί-
 ας. 37 Α

Καὶ πρῶτον ἀπὸ ἅλα ἂς συνηθίσωμεν τὴν γλώσσαν μας
 νὰ εἶναι ὑπηρετῆς τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, ἐκβάλλον-
 τες κάθε δηλητήριον καὶ πονηρίαν καὶ μελέτην αἰσχρῶν λό-
 γων ἀπὸ τὸ στόμα μας. Λέγω τοῦτο, διότι ἀπὸ τὴν θέλησίν
 μας ἐξορτᾷ νὰ κάμωμεν κάθε μέλος μας ὄργανον ἀμαρ-
 τίας ἢ ἀρετῆς. Ἄκουσον λοιπὸν πῶς ἔκαμον τὴν γλώσσαν
 ἄλλοι μὲν ὄπλον ἀμαρτίας, ἄλλοι δὲ ἀρετῆς. «Ἡ γλώσσα
 αὐτῶν εἶναι μάκαρα κοπιτῆρα» (Ψαλμ. 56, 5). Κάπως δὲ
 ἄλλος λέγει διὰ τὴν γλώσσάν του: «Ἡ γλώσσά μου κινεῖ-
 ται ὡς κλάμος γραφῆς ταχυγράφου» (Ψαλμ. 44, 2). Ἐ-
 κείνη ἡ γλώσσα ἔκαμεν φόνον, αὐτὴ δὲ ἔγραφε θεῖον νό-
 μον. Διὰ τοῦτο ἐκείνη ἦτο μάκαρα, αὐτὴ δὲ κάλιμος, διὰ

λόγω τῆς φύσεώς της. Β ἄλλα λόγῳ τῆς θέλησεως ἐκείνων,
 ποῦ τὴν μετεχειρίζοντο. Διότι ἡ φύσις καὶ εἰς τὰς δύο γλώσ-
 σας ἦτο ἡ αὐτὴ, ἡ δὲ ἐργασία τῶν διαφορητικῆ.

Καὶ περὶ τοῦ στόματος δὲ πάλιν τὸ ἴδιον δύναται νὰ ἴδῃ
 κανεὶς. Διότι ἄλλοι μὲν εἶκον τὸ στόμα γεμάτον ἀπὸ σαπύ-
 λαν καὶ πονηρίαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἔλε-
 γε: «Τὸ στόμα αὐτῶν εἶναι γεμάτον ἀπὸ βλασφημίαν πρὸς
 τὸν Θεὸν καὶ πικρίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους» (Ψαλμ. 13, 3).
 Τοῦ ψαλμοῦ δὲ ὁμοῦ τὸ στόμα δὲν ἦτο τοιοῦτον διότι ἔλεγε
 περὶ αὐτοῦ «τὸ στόμα μου θὰ λαλήσῃ σοφίαν καὶ ἡ βουβία
 μελέτη τῆς καρδίας μου θὰ ἐκδηλώσῃ εἰς σωτεροῦς λόγους»
 (Ψαλμ. 43, 4). Ἄλλοι δὲ πάλιν εἶκον χέρια γεμάτα ἀνο-
 μίαν καὶ τοῦτους κατηγορῶν πάλιν ἔλεγε «Εἰς τὰ χέρια τῶν
 εἶναι οἱ ἀνομίαι καὶ τὸ δεξιὸν τῶν χερῶν εἶναι γεμάτο ἀπὸ βό-
 ρα παρανομίας» (Ψαλμ. 25, 10).

Αὐτοὺς ὁμοῦ εἶχε χέρια ποῦ τίποτε ἄλλο δὲν εἶκον μά-
 θει. C παρὰ νὰ ἀνυψῶνται πρὸς τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ καὶ
 ἔλεγε περὶ αὐτῶν: «Ἡ ἐκετευτικὴ ἕψωσις τῶν χειρῶν μου,
 ὅς γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ σοῦ, Κύριε, ὡς θυσία ἑσπερινῆ» (Ψαλμ.
 140, 2). Καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας τὸ αὐτὸ πάλιν παρατηρεῖται.
 Διότι ἐκείνων μὲν ἡ καρδία ἦτο πονηρὰ, αὐτοῦ δὲ εὐλακρο-
 νῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε περὶ αὐτῶν: «Ἡ καρδία αὐτῶν εἶ-
 ναι πονηρὰ» (Ψαλμ. 5, 10), περὶ δὲ τοῦ ἑαυτοῦ του: «Ἀπὸ
 τὴν καρδίαν μου ἐξεπήδησε λόγος ἀγαθός» (Ψαλμ. 44, 2).
 Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀκοήν. Διότι αὐτοὶ μὲν εἶκον
 ἀκοήν θηρίων ἄκαμπτον καὶ ἀσθηρὰν καὶ ἐλέγχων αὐτοῦς,
 ἔλεγε ὅτι εἶναι, ὡς ἀσπίδα κικρὴ ποῦ κλείει τὰ αὐτιά της
 (Ψαλμ. 57, 5). Δ ἡ δὲ ἀκοή αὐτοῦ ἦτο δοκεῖον λόγων. Καὶ
 τοῦτο τὸ ἐφανέρωκε εἰπὼν: «Θὰ κλίνω τὸ αὐτί μου εἰς πο-
 ραβολὰς καὶ θὰ ἐξηγήσω με καθάραν τὸ δύσκολον πρόβλη-
 μα, ποῦ θὰ διαπραγματευθῶ» (Ψαλμ. 48, 5).

8. Ταῦτα λοιπὸν ἔκοντες ὑπ' ὄψιν, ἂς περιφρουρήσω-
 μεν ἀπὸ ἅλα τὰ μέρη τῶν ἑαυτῶν μας διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ
 τοῦ τρόπου τοῦτου θὰ ἀποκρούσωμεν τὴν ὄρνῃν τοῦ Θεοῦ.
 Καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν ἂς κάμωμεν ὅπλα δικαιο-
 σύνης, καὶ ὀφθαλμοῦς καὶ στόμα καὶ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ
 καρδίαν καὶ γλώσσαν καὶ ἀλόκληρον τὸ σῶμα μας ἂς τὸ
 συνηθίσωμεν νὰ εἶναι κατάλληλον μόνον διὰ τὴν ἀρετὴν.
 Ἄς ἐνθουσιάζωμεν δὲ καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα ζητήματα περὶ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἀμίλητος εἰς τὴν ἀγάπην σας. Ε παρακαλῶν ἡμᾶς
 νὰ μὴ ἔχετε κανένα ἐπιθρόν, οὔτε νὰ κακολογήτε κανένα
 ἐξ ἐκείνων, ποῦ οὐκ ἐλύθησαν καὶ νὰ ἀποβάλετε ἀπὸ τὸ
 στόμα σας τὴν κακίαν τῶν ὀρων συνηθειῶν.

Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο πρώτων ἐντολῶν θὰ σὺς ὁμιλή-

οιμεν άλλοτε, ολοκληρον δε αυτην την εβδομαδα θα την αφιερωσωμεν εις αμλιας περι των δρκων, αρχιζοντες εστι απο την ευκολωτεραν εντολην. Λεγομεν ευκολωτεραν, διωπι δεν ειναι καθολου κωπος να κωμωμεν την συνθηβαιαν των δρκων, εαν θελωσωμεν να καταδωσωμεν εστω και μικραν προσοθειαν, υπενθυμιζοντες τουτο ο ενας εις τον ελλον, νουθειουντες, επαθλωντες, τρωπουντες και ζητουντες ευθνος απο εκεινους, που το λημονουν. 38 Α Διωπι ποσαν απρειααν θα εκωμωμεν εκ της αποκης απο τα φαγητα, λογω της νηστειας, εαν δεν απομακρυνωμεν εκ της ψυχης μας τας κακας συνθηβας; 'Ιδου, σημερον επεινωμεν καθ' ελην την ημεραν τελειωσ νηστικοι, το δε θραδον θα καθσωμεν εις τραπεζαν διαφορετικην απο την κθεσινην και λιτην δια να φάγωμεν. 'Αρα γε ημπορει κανεις απο ημως να ειπη δει και τον σημερινον θιον τον ηλλαξεν δωωσ και την τραπεζαν; οτι και την κασην συνθηβαιαν μετεβαλεν δωωσ και την τροφην; 'Εγω τούλλασιον δεν το νομίζω, Κατόπιν τούτου ποσαν απρειααν εχωμεν εκ της νηστειας; Δια τουτο οωσ παρακαλω, Β και δεν θα παύσω να οωσ παρακαλω, να κανετε το εωης; να παρνετε ξεχωριστα μιαν εντολην και επ' οωσ και τρεις ημερας να αποκληθε με αυτην και να προσπαθητε να την εφαρμωσετε.

Και δωωσ μερικωι φιλοτιμουνται και αμλλωνται με θαυμασιον, ποιος να περωπη τον ελλον εις την αποκην απο τα φαγητα, και ετσι ελλοι μεν ρενουν τελειωσ νηστικοι δωω ημερας, αλλοι δε δωω μωνον κρασι και λαδι αλλα και καθε φαγητον γενωικωσ απομακρυνουν απο το τραπέζι τους και ακουωμενοι εις ψωμι και νερω, περνων ελην την τεσσαροκοστην, ετσι να κωμωμεν και ημεις, δε αναπτωσωμεν μεταξυ μας αμλλαν, ωωτε να εξαφανιωσωμεν την πληθωραν των δρκων. Τοωτο ειναι απρελιωτερον απο καθε νηστειαν, C τουτο ειναι επικερδωτερον απο καθε σκληραγωγικαν.

Την αυτην δε προθυμιαν την οπωσαν δεικνωμεν εις την αποκην απο τα φαγητα, να δεξωμεν και εις την αποκην απο τους δρκους, διωπι θα κατηγορηθωμεν ωωσ υπερβολικα ανωητοι με το να περρωφωνωμεν δωω απαγορευονται και να ενδιαφερωμεθα με μεγαλην προθυμιαν περι εκεινων, που ειναι αδιαφορα. Λεγω τουτο, διωπι το να φάγη κανεις δεν απαγορευεται, το να δρκωσει δωωσ απαγορευεται. Ημεις ομωσ ενω απο τα επιτρωμενα απομακρυνωμεθα, τολμωμεν να παραδωνωμεν δωω απαγορευονται. Δια τουτο, αγαπητοι, οωσ παρακαλω να αλλωξετε κωπος εις την ζωην και την ακην της αλλαγης να δεξετε απ' αυτω.

'Αν δε με τωσαν προθυμιαν D και προσοκην περωσω-

μεν την παρωσαν νηστειαν και αυτην μεν την εβδομαδα καταρωσωμεν να με ακωσωμεν καθολου, την δε επωμενην να σθωσωμεν την οργην, την δε κατοπιν να ξερωσωμεν την κακολογιαν, την μετεπειτα αλλα παλιν πολλω να καταρωσωμεν, ετσι, προκωφωντες ογα - ογα, θα φωδωσωμεν εις την κορυφην της αρετης, θα διαφωγωμεν τον παρωνα κινδωνον, θα κωμωμεν εημενη προς ημωσ τον θεον, το πληθος θα γωρση παλιν εις την πολιν μας, και θα δωδωσωμεν τωρα αυτωσ, που εδραπετευσαν, να με ανωθετουν τωσ ελπιδωσ της σωτηριασ των εις τωπουσ ασφαλεισ και εις την φυγην και ανακωρσιν, αλλα εις την ευωθειαν της ψυχης και τουσ αναρωτουσ τρωπουσ. 'Ετσι φερωμενοι και των δωω και των εκει θα απολωσωμεν αγαθων, Ε των αποων ειθε δωω να αυτωσωμεν δια της κωριτωσ και φιλανθρωπιασ του Κυριου ημων 'Ιησω Χριστου, δια τουσ οπωουσ και μετα τουσ οπωουσ εις τον Πατερα ανηκει η δωωα, σωκρνωωσ δε και εις το 'Αγιον Πνωμα, τωρα και παντωτε και εις τουσ αωνωσ των αωνων. 'Αμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΝΑ ΥΠΟΦΕΡΗ ΜΕ ΓΕΝΝΑΙΟ-
ΤΗΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗΝ ΑΠΕΙΛΗΝ, ΕΧΩΝ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΑ
ΟΣΑ ΣΥΝΕΒΗΘΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΩΒ ΚΑΙ ΤΟΣΕ ΝΕΝΕΓΙΤΑΣ ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΟΒΗΤΑΙ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ, ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑΝ ΚΑΙ
ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΛΑΘΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΤΡΟΠΟΝ ΠΡΕ-
ΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΓΗ ΤΟΣΕ ΟΙΚΟΥΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΕΙΣΜΟΝ.

1. Ἡ διήγησις περὶ τῶν τριῶν παιδῶν ⁵⁹ Α καὶ τῆς καμί-
νου τῆς Βαβυλωνῶνος δια ἄλλῃον, ὅπως φαίνεται, παρηγόρησε
τὴν ἀγάπην σας κθεῖς, καθὼς ἀκόμη καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ
Ἰάβ καὶ ἡ κόπρος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, ἢ ὅποια ἔγινε
λαμπρότερα ἀπὸ κάθε θρόνον βασιλικόν καὶ πολλῆς ἀφέ-
λειας πρόξενος. Διότι ἀπὸ τὴν θέαν βασιλικῶν θρόνων κα-
νένα θετικῶν κέρδος δὲν ἔχουν οἱ θεταὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μό-
νον προσωρινὴν εὐχαρίστησιν, ποὺ κομίσαν πραγματικῶν
ἀφέλειαν δὲν ἔχει, ἀπὸ τὴν θέαν ὅμως τῆς κοπρίας τοῦ
Ἰάβ κάθε ἀφέλειαν θὰ ἀποκομίσῃ κανεὶς καὶ φιλοσοφίαν
πολλήν καὶ προτροπὴν εἰς τὸ νὰ εἶναι ὑπομονητικῶς. Διὰ
τοῦτο τώρα πολλοὶ κἀμουν μακρὸν καὶ θαλάσσιον ταξίδι,
ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς τρέχοντες εἰς τὴν Ἀραβίαν διὰ νὰ
ἔβουν τὴν κόπρον ἐκείνην καὶ ἀποῦ τὴν ἔβουν νὰ καταφι-
λήσουν τὴν γῆν, ποὺ ὑπέρχε τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων τοῦ
στεφανωμένου τούτου νικητοῦ καὶ ἐδέχθη τὸ πολυτιμότερον
ἀπὸ χρυσοῦν αἷμά του. Β Διότι δὲν ἔμπορεῖ νὰ παραβλεπῆ ἡ
λαμπρότης κανενὸς βασιλικῶ ἐνδόματος πρὸς τὴν σιληνό-
τητα τοῦ σώματος ἐκείνου, ποὺ ἐδαπικέτο ὅλα εἰς ξένον,
ἀλλὰ εἰς τὸ ἴσκόν του αἷμα.

Καὶ αἱ πληγαὶ τοῦ δὲ ἦσαν πολυτιμότεραι ὄλων τῶν
πολυτίμων λίθων. Διότι ἡ μὲν φύσις τῶν μαργαριτῶν δὲν
ἄφελει καθόλου τὸν βίον μας, οὔτε ἰκανοποιεῖ τὰς ἀπολύ-
τους ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων, αἱ πληγαὶ ὅμως ἐκείναι φέ-
ρουν παρηγορίαν εἰς κάθε λύπην καὶ στενοχωρίαν. Καὶ διὰ
νὰ πεισθῆς, περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου, σοῦ φέρω
τὸ εἰς παράδειγμα: Ἐάν κάσῃ ἕνας παιδί γνήσιον καὶ μο-
νογενὲς καὶ δεξιῆς εἰς αὐτὸν ἀνορθώτους μαργαρίτας, δὲν
θὰ ἔμπορεῖ νὰ τὸν παρηγορήσῃς διὰ τὴν συμφορὰν. οὔτε

νὰ τοῦ ἐξαλείψῃς τὸν πόνον· ὅταν ὅμως θὰ τοῦ ὑπενθυμί-
σῃς τὰς πληγὰς τοῦ Ἰάβ εὐκόλα θὰ τὸν παρηγορήσῃς, ἀν
τοῦ εἴπῃς τὰ εἰρη: Διατὶ πενθεῖς, καλέ μου ἄνθρωπε; Σὺ
μὲν ἔκαστος ἕνα μόνο παιδί, ὁ δὲ μακάριος ἐκεῖνος, C ἀποῦ
ἔκαστος ὅλα τὸν τὰ παιδιὰ, ποὺ ἀποτελοῦσαν μίαν ὄρδα, ἐ-
πληρώθηκε καὶ εἰς αὐτὸ ἄκονα τὸ σῶμα του, καὶ γυνὸς ἐ-
κόθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας, γεμίτας παντοῦ πῦον, ἀγὰ - ἀγὰ
ἐξαντιλούμενος σωματικῶς, αὐτὸς ὁ δίκαιος, ὁ ἀληθινός, ὁ
θεοσεβής, ὁ εὐσεβὴς μακρὰν ἀπὸ κάθε κακὸν πρᾶγμα,
ὁ ἔκων τὸν Θεὸν μάρτυρα τῆς ἀρετῆς του. Ἄν τοῦ εἴπῃς,
αὐτά, ἐσθίσεις ἔλην τὴν λύπην τοῦ πενθεύοντος, καὶ ἐξήλε-
ψες αὐτοῦ ὄλων τὸν πόνον. Ἔτσι τὰ τραύματα τοῦ δικαίου
γίνονται ἀφελιμότερα ἀπὸ τὸ μαργαριτάρια. Ζηγραφήσα-
τε λοιπὸν καὶ σεις νοερώς μέσα σας τὸν ἀθλητὴν Ἰάβ καὶ
θὰ νομίζετε ὅτι ἀλέπετε τὴν κοπρίαν ἐκείνην D καὶ καθή-
μενον εἰς τὸ μέσον αὐτῆς τὸν ἄνδριάντα τὸν χρυσοῦν καὶ
στολισμένον μὲ πολυτίμους λίθους τόν... δὲν γνωρίζω πῶς
νὰ τὸν χαρακτηρίσω, διότι δὲν εὐρίσκω τόσον πολυτίμον ἔ-
λην, ποὺ νὰ ἔμπορῶ νὰ τὴν παραβάλλω μὲ τὸ ματωμένον ἐ-
κεῖνο σῶμα. Τόσον ἡ φύσις τῆς σαρκὸς ἐκείνης ἦτο ἀσυγκρί-
τως πολυτιμότερα ἀπὸ κάθε πολυτιμότερη ἔλην ⁶⁰ Α καὶ
αἱ πληγαὶ λαμπρότεροι τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Διότι αὐταὶ
μὲν φωτίζουν τὰ μέτρα τοῦ σώματος, ἐνῶ ἐκείναι τὰ μῦστα
τῆς διανοίας καὶ διὰ πάντα ἐπέφρασαν τὸν διάβολον.

Διὰ ταῦτο μετὰ τὴν πληγὴν αὐτὴν ἀπεμακρόνη καὶ ἐ-
ξηρανίσθη. Σὺ, δὲ, ἀγαπητέ, ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός δύνασαι
νὰ ἐνοήσῃς πόσην μεγάλην ἀφέλειαν φέρουν αἱ θλίψεις.
Ὅταν ὁ Ἰάβ ἔχουσε μέσα εἰς τὰ πλοῦτη καὶ μὲ ἄνεαν, ἐ-
τόλμησε νὰ τὸν διαβάλλῃ ὁ διάβολος πρὸς τὸν Θεόν, ἔτσι
καὶ ψευδῶς, ἀλλὰ πάντως ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, κήρυκος διου-
ρᾶν οὐ σέβεται ὁ Ἰάβ;» (Ἰάβ 1: 9). Ὅταν ὅμως τὸν ἐξε-
γύμνωσε καὶ τὸν ἔκαμε πτωχόν, Β δὲν ἐτόλμησεν οὔτε γρῶ
νὰ εἴπῃ. Ὅταν μὲν ἦτο πλοῦσιος ἔθελε νὰ παλαίσῃ ἐναν-
τίον του, καὶ ἀπειλοῦσε νὰ τὸν νικήσῃ; ὅταν δὲ τὸν ἔκαμε
πτωχόν, καὶ τοῦ τὰ ἐπῆρε ὅλα καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς πολὺ μεγά-
λην θλίψιν, τότε ἔφυγε μακρὰν αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἦτο ἰσχυρῶς
ἐσθίμων ἐναντίον του τὰ κέρια, ὅταν δὲ τοῦ κατακομμά-
τισσε τὸ σῶμα, τότε ἔφυγε, διότι ἐνίκηθη.

Εἶδες πόσον ἀνώτερον καὶ χρησιμότερον πρᾶγμα, δι' ἐ-
κείνους ποὺ εἶναι νηφάλιοι, εἶναι ἡ πτωχεία ἀπὸ τὸν πλοῦ-
τον, ἡ ἀδυσχερία καὶ ἀσθένεια ἀπὸ τὴν ὑγείαν, ὁ πειρασμός
ἀπὸ τὴν ἀνεσπιν καὶ πῶς λαμπρότερος καὶ δυνατωτέρως
κάνει τοὺς ἀθλητὰς;

Ποῖος εἶδε, ποῖος ἔκουσε τόσον θαυμαστοῦς ἀγῶνας;

Οι παγκράτοι των κοσμικών όφάνων στεφανούνται και αναγνωρίζονται ως νικηταί όταν καταπληρώσουν τα κεφάλαια των αντιπάλων των, ο διάβολος όμως, C όταν κατεπλήρωσε το σώμα του δικαίου, όταν το έκρούσε με πληγές και άσθενέστερον το έκαμε, τότε ένικήθη και ανεχώρησε. Όταν δε του έσκασεν από παντού τας πλευράς, αυτός μόν τίποτε δεν εκέρδισε, διότι δεν ήμύθησε να του άρπαξεί τον θησαυρόν των άρετών της ψυχής του, ήμιας όμως άφέλγος, διότι μας τον έκαμε λαμπρότερον και διά της τρύπας των πληγών επέτρεψεν εις όλους να βλέπουν τον έσωτερικόν του κόσμον και να μανθάνουν θλον τον πλούτον της ψυχής του. Όταν ένόμισεν ότι νική αυτόν, τότε κατεντροπισμέννος πολύ έφυγε και δεν έπαιε τίποτε. Τι συνέβη, ή διάβολε; Διά ποίον λόγον άναχωρείς; Δέν έγιναν όλα όσα ήθέλησας; D Δέν κατέστρεψες τα ποιήματα αυτού, τα κοπάδια των βοών, ύπαων και ήμύθων; και όλα τα παιδιά του δεν κατέστρεψες και το σώμα του άλόκληρον δεν το κατεπλήρωσες; Διατί λοιπόν ανεχώρησες; Διότι έγιναν, άπαντά, όλα αυτά που ήθελα, εκείνο όμως, που κυρίως επεδίωκον και έπιθυμούσα και διά να το έπιτύχω έκαμα όλα αυτά, τουτο δεν έγινε, δηλαδή δεν έβλασφήμησε. Διότι διά να τον άναγκάσω να θλασφήμησιν, λέγει, έκαμα όλα αυτά. Άφου όμως δεν κατώρθωσα τουτο, τίποτε δεν ώφεληθήκα από την ζημίαν των χρημάτων, που έκαμα, από την άπάλειαν των παιδιών, από τας πληγάς του σώματος, αλλά έγινε το αντίθετον από εκείνο που ήθελα, τον έκαμα με αυτά λαμπρότερον και ένδοξότερον. E Κατάλαβες πόσον ώφελει ή θλίψις, άγαπητέ; Όραϊον ήτο το σώμα, όταν ήτο υγιές, πολύ δε ώραιότερον έγινε, όταν κατεκόπη από τας πληγάς εκείνας; συνέβη δηλαδή ή,τι και με τα μαλλιά που είναι ώραφα μόν όταν είναι άσφα, παίρνουν όμως έντεφραστον ώραιότητα και έμφάνισιν, όταν θαφούν πορφύρα.

Εάν δεν έέβυε αυτόν, δεν θα έννομιζαμεν την καλήν σωματικην κατάστασιν του νικητού. 61 A Έάν δεν του έτριψούσε το σώμα με τας πληγάς, δεν θα έέτρεχοντο από μέσα αι λαμπρά άκτινες της άρετής. Εάν δεν εκόπηζεν αυτόν επί της κοπρίας δεν θα έννομιζαμεν τον πνευματικόν αυτού πλούτον.

Διότι δεν είναι τόσον λαμπρός ο βασιλεύς καθήμενος επί του θρόνου, όσον ήτο εκείνος λαμπρός και έπικρατής καθήμενος επί της κόπρου, επειδή κατόπιν από τον βασιλικόν θρόνον είναι ο θάνατος, μετά δε την κοπρίαν εκείνην ή βασιλεία των ουρανών.

2. Όλα λοιπόν ταυτα έκοντες υπ' όφην, ως συνέλαβμεν

από την λύπην, που μας κατέχει. Διότι ος διηγοίμαι αύτάς τας ιστορίας όχι διά να έπαινήτε όσα λέγω, αλλά διά να μιμηθήτε την άρετήν και την ύπομονήν των γεννησάντων εκείνων άνδρών, B διά να μάθετε από αυτά τα ίδια τα πράγματα, ότι από τα ανθρώπινα κακά τίποτε δεν είναι πράγματι κακόν παρά μόνον ή άμαρτία, ούτε πτωχεία, ούτε άσθένεια, ούτε βέρις, ούτε ζημία, ούτε περιφρόνησις, ούτε αύτός άκόμη ο θάνατος, που θεωρείται το κορυφωμα των κακών.

Διότι αυτά είναι εις εκείνους που φιλοσοφούν, μόνον όνόματα, όνόματα συμφορών καμιάς πραγματικόν περιεχόμενον, ή δε άληθινή συμφορά είναι το να προσκρούση προς τον Θεόν και να κόμη κάτι που δεν άρέσει εις αυτόν. Τι κακόν, παραβεβηματος χάριν, προέβει ο θάνατος, λέγε μου, σε παρακαλώ; Τι άλλο παρά ότι γρηγορότερα σε στέλλει εις τον γαλήνιον λιμένα και εις την υπάρακον εκείνην ζωήν; Διότι και αν υποθέσκαμεν, ότι δεν θα σε φονεύση άνθρωπος, αύτός ο νόμος της φύσεως δεν θα έλθη και δεν θα διαλύση το σώμα από την ψυχήν; C Και αν αυτό που φοβούμεθα (τον θάνατον) δεν γίνη τώρα, θα γίνη λίγο άργότερα. Μή νομίσετε δε, ότι λέγω αυτά, προσιθοσόμενος κάτι φοβερόν ή λυπηρόν ότι θα μας συμβή, Θεός φυλάξου. Τα λέγω μόνον και μόνον, διότι έντρέπομαι διά λογαριασμών εκείνων, που φοβούνται τον θάνατον. Διατί, λέγε μου, παρακαλώ, ενώ περιμένεις να απολαύσης τόσα πολλά αγαθά, «τα όποια ούτε μάτι είδε, ούτε ατί άκουσε, ούτε ανθρώπινος νοός έφαντάσθη» (Α' Κορ. 2, 9) δεν προθυμοποιήσαι να τα απολαύσης, αλλά τούνοντίον άμελείς και είσαι τεμπέλης; Και δεν είσαι μόνον τεμπέλης, αλλά φοβόσαι και αισθάνεσαι φρίκην; Άσκημον πράγμα δεν είναι πύ να αισθάνεσαι πόνον διά τον θάνατον, ένψ ο Παύλος άνεστέναισε όχι διά τον θάνατον, αλλά διότι έμμεν εις την παρούσαν ζωήν και γράφωμ προς τους Ρωμαίους έλεγεν D ότι και ει ή κτίσις όλη μαζί στενάζει και ήμεεις καίτοι απολαύομεν των δωρεών του Άγίου Πνεύματος, στενάζομεν από το βάθος των καρδιών μας; (Ρωμ. 8, 22-23). Ταυτα δε έλεγεν ότι διότι θεώρει την παρούσαν ζωήν ως κάτι κακόν, αλλά διότι έποθεύσε την μέλλουσαν. Διά τουτου έλεγε τρόπον τινά τα έξής: Έγειθήν της θείας χάριτος και δεν άνέχομαι την αναβολήν. Έως τας άπαρχάς των δωρεών του Άγίου Πνεύματος και σπεύδω να το αποκτήσω άλόκληρον. Άνέβηκα εις τον τρίτον ουρανόν, είδον την άνέφραστον εκείνην δόξαν, τα λαμπρά βασιλικά άνάκτορα, έμαθα πόσον στερούμαι μένων εδώ και δι' αυτό στενάζω. Λέγε μου, σε παρακαλώ, το έξής: Εάν ένας ήθελε σε εισαγάγη εις τα ό-

νάκτορα του βασιλέως και σου δεξην επικρουκόμενους τούτους να ασπρήτουν παντού και όλην την άλλην λαμπράν εμφάνειαν, έπειτα δε άπ' εκεί να σε εισαγωγή εις πτωακήν καλύβαν και να Ε σου ύποσχεθή ότι μετ' άλλιον χρόνον πάλιν θα σε επαναφέρη εις τα βασιλικά άνάκτορα και θα σοφ έπατρέψη να μείνης διαρκώς εκεί, δεν θα έδυσφορούσες και άντρουκούσες έστω και άν έμενες άλλγας ημέρας; Αύτων λοιπόν τον ουλλογιισμόν να κάνης διά τον ουρανόν και την γην και μαζί με τον Παύλον να αναστενάξης δια διά τον θάνατον, αλλά διά την παρουσίαν ζωής.

"Ας γίνω έγω όπως ο Παύλος, λέγει, και ποτέ δεν θα φοβηθώ τον θάνατον. Και τι σε έμποδίζει, καλέ μου άνθρωπε, να γίνης σαν τον Παύλον; Πτωικός δεν ήτο εκείνος; σκηνοποικς δεν ήτο; άπλοός πολίτης δεν ήτο; Διότι δεν ήτο πλούσιος και ευγενής, ⁶² Α όταν θα προετρέποντο οι πτωικοί να μιμηθούν τον ζήλον αυτού, θα είχαν να προσβάλουν την πτωκείαν των, τώρα όμως καμμίαν δικαιολογίαν δεν ήμπορείς να είνης, διότι χειρώναξ ήτο ο άνθρωπος και έτρέφετο από τους καθημερινούς κόπους του. Και σὺ μὲν από την άρχήν της ζωής σου διεδέχθης την ευσέβειαν από τους πατέρας σου και εκ μικρῆς ηλικίας άνετρέφης με τα ιερά γράμματα, ένῷ εκείνος και θλάσθημος ειχε κρηματίζει και διάκτικς και ύδριότης και την Έκκλησίαν δόλαψε και όμως τόσον πολὺν και δολοκληρωτικῶς μεταβλήθη, ώστε δλους να τοῦς περάση εις την σφοδρότητα της προθυμίας και να λέγη: «Γίνετε μιμηταί μου, καθώς και ένῷ έγινα μιμητής του Χριστου» (Α' Κορ. 11, 1). Εκείνος έγινε μιμητής του Δεσπότης και σὺ δεν μιμείσαι τον σύνδουλόν σου, ο οποίος προσήλθεν εις την πίστην κατόπιν, Β εκ μεταβολής, ένῷ σὺ από την άρχήν άνετρέφης με ευσέβειαν;

Δεν γνωρίζεις ότι όσοι ζωσι με την άμαρτίαν, και άν ζωσι απέθανον, ένῷ όσοι ζωσι με την άρετήν, και άν απέθνη απέθανον ζωσι; Και δεν είναι ίδιός μου αυτός ο λόγος είναι άπόφασις του Χριστου, ο οποίος λέγει προς την Μάρθαν: «Εκείνος που πιστεύει εις εμέ, και άν αποθάνη σωματικῶς, θα ζήσῃ» (Ιωάν. 11, 25). Μήπως νομίζης ότι είναι παραμύθια ή δική μας διδασκαλία και δεν πιστεύεις, ε,τι λέγει; Εάν είσαι χριστιανός, πίστευε εις τον Χριστόν εάν πιστεύης εις τον Χριστόν, δείξέ μου δια των έργων την πίστην σου. Πως δε θα την δείξης, δια των έργων; Θα την δείξης, εάν περιφρονῆς και δεν φοβῆσαι τον θάνατον, διότι και εις το σημείον τουτου διαφέρομεν από τους άπιστους ήμεις οι χριστιανοί. C

Εκείνοι δηλαδή με το δικό τους φοβούνται τον θάνατον,

επειδή δεν παράδεκονται ότι υπάρχει άνάστασις των νεκρών. Σὺ όμως, που βαδίζεις εις καλύτερον δρόμον και είσαι εις θέσιν να φιλοσοφῆς περί της ελπίδος της μελλούσης ζωής, πως είναι δυνατόν να σε δικαιολογήσῃ κανείς, διότι, άφ' ενός μὲν πιστεύεις εις την Άνάστασιν, και άφ' άλλου, σαν τοῦς μη πιστεύοντας εις αυτήν, φοβείσαι τον θάνατον;

Αλλά δεν φοβούμαι τον θάνατον, απαντή οὔτε το να αποθάνω, αλλά τον κακόν θάνατον, το να μου κόψουν το κεφάλι. Λοιπόν ο Ιωάννης ο Πρόδρομος ειχε κακόν θάνατον, διότι άπεκεφαλίσθη; Δ Λοιπόν ο Στέφανος απέθανε με κακόν θάνατον, διότι έλθοβολήθη; Και όλιοι οι μάρτυρες, κατά την γνώμην σου, απέθανον με σκληρον θάνατον, διότι άλλιοι μὲν δια πυρός, άλλιοι δε δια μακαίρας έτελείωσαν την ζωήν τους, και άλλιοι μὲν έρρίφθησαν εις την θάλασσαν, άλλιοι εις κρημνόν, άλλιοι εις τα στόματα των θηρίων και έτσι απέθανον. Δεν είναι τουτο κακός θάνατος, καλέ μου άνθρωπε, δηλαδή το να αποθάνη κανείς με βίσιον και σαρονιστικόν θάνατον, αλλά κακός θάνατος είναι το να αποθάνη κανείς άμετανόητος, μέσα εις την άμαρτίαν. Άκουσε λοιπόν τον προφήτην, που φιλοσοφεί περί αυτών τουτων και λέγει: «Ο θάνατος των άμαρτωλών είναι κακός» (Ψαλμ. 33, 22). Δεν ειπε θάνατος είναι κακός, αλλά ή: «Ο θάνατος των άμαρτωλών είναι κακός. Δίκαια ειπε τουτο, διότι, άφου φήγουν από τον κόσμον τουτον, τοῦς περιμένει άνυπόφορος κόλασις, τιμωρία αιώνιοι, σκουλεθα φαρμακερόν, φωτιά που δεν σβύνεται, τὸ σκότος το δξώτερον, τα δεσμά τα έλυτα, των δοντιών ο τριγμός, ή θλίψις, ή στενωκορία και ή αίκόνιος καταδίκη. Ε

3. Όταν λοιπόν τσιάντα κακά περιμένουν τοῦς άμαρτωλούς, τι ωφέλεια ήθελε προκίψει εις αυτούς, άν τελειώσουν την ζωήν τους εις το σπύτι και εις το κρεβάτι τους; Το ίδιο και δια τοῦς δικαίους. Καθόλου δεν θα ζημιωθούν, διότι θα τερματίσουν την παρουσίαν ζωήν με έφορ, σδήσουν και φωτιάν, άφου πρόκειται να απέλθουν εις τα αιώνια αγαθά. Πράγματι ο θάνατος των άμαρτωλών είναι κακός. Τοουτος ήτο ο θάνατος του πλουσιου εκείνου της παραβολής, που έδειξε περιφρόνησιν προς τον Λάζαρον (Λουκ. 16, 19 - 31). Ουτος εις το σπύτι, επάνω εις το κρεβάτι, έπεί παρουσία των συγγενών του ⁶³ Α και όκι με βίσιον θάνατον έτελείωσε την ζωήν του και όμως, όταν έπηγεν εκεί, κατεκλήτετο φοβερά, καίρις να ήμπορῆ να εύρη οὔτε μικράν κατηγορίαν από την καλοπέρασιν, που ειχεν εις τον κόσμον τουτον. Αλλά δεν συνέθε το ίδιοι εις τον Λάζαρον. Ουτος άν και

ἀπέθανε με βίαιον θάνατον εκ των στερήσεων (διότι τί ἤμπορει νά γίνῃ βασανιστικώτερον ἀπὸ τὴν πείναν;) ἐπὶ νω εἰς τὸ ἔδαφος, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν σκύλων, ποὺ τοῦ ἐγλείφον τὰς πληγὰς, ὅταν ἐπίγειν ἐκεῖ, ἀπὸπλαυσε τὸ αἰώνια ἀγαθὰ, ἐντρυσφῶν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Τί τὸν ἔβλαψε λοιπὸν τὸ ὅτι ἀπέθανε με βίαιον θάνατον; Κατὰ τί δὲ ὠφέλησε τὸν πλοῦσον ὃ μὴ βίαιος θάνατος; Ἀλλὰ δὲν φοβοῦμεθα, λέγει, τὸ νὰ ἀποθάνωμεν με βίαιον, ἀλλὰ με ἄδικον θάνατον καὶ νὰ πτωρηθῶμεν, ὅπως οἱ ἔνοχοι, ἐνῶ δὲν ἐκείναμεν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μᾶς ὑποπτεύονται. **Β** Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λέγετε; Φοβοῦσθε νὰ ἀποθάνητε με ἄδικον θάνατον; Ἀλλὰ ἤθελες νὰ ἀποθάνητε με δίκαιον; Ποῖος εἶναι τόσον ἐλάττω καὶ ταλαίπωρος ἄνθρωπος ὃ ὁποῖος ἐνῶ ἤμπορει νὰ ἀποθάνη δίκαια, νὰ προτιμᾷ νὰ ἀποθάνη δίκαια; Διότι, ἐάν πρέπη νὰ φοβοῦμεθα τὸν θάνατον, τὸν δίκαιον πρέπει νὰ φοβοῦμεθα διότι αὐτός, ποὺ θὰ ἀποθάνη δίκαια, λόγῳ τοῦ ἄδικου θανάτου, θὰ μεταβῆ ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων.

Διότι οἱ περισσότεροι εἶς ἐκείνων, ποὺ θρόνησαν εὐάρεστοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλαμψαν διὰ τὴν ἠρετὴν των ὑπέστησαν ἄδικον θάνατον, καὶ πρῶτος ὁ Ἄβελ. Οὗτος ἐσφάγη (Γεν. 4, 11) ὅσα διότι ἐξήμισσε ἢ ἐλόμησε τὸν ἀδελφόν του Κάιν, ἀλλὰ διότι ἐτίμησε τὸν Θεόν. Ὁ δὲ Θεός, ποὺ ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ ὁ φόνος οὗτος, τὸ ἔκαμε, διότι ἐμισούσεν ἢ ἀγαποῦσε τὸν Ἄβελ; **Γ** Εἶναι εὐνόητον, ὅτι τὸν ἀγαποῦσε καὶ ὅτι ἤθελε ἀπὸ τὴν ἄδικωτάτην αὐτὴν σφαγὴν νὰ τοῦ κάμῃ λαμπρότερον τὸν στέφανον. Βλέπετε λοιπὸν εἰς αὐτῶν, ὅτι οὕτε τὸν βίαιον, οὕτε τὸν ἄδικον θάνατον πρέπει νὰ φοβοῦμεθα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀποθάνωμεν με τὰς ἁμαρτίας; Ὁ Ἄβελ ἀπέθανεν ἄδικα, ὁ Κάιν ἐχούσεν, ἀνοστανάζων καὶ τρέμων. Ποῖος λοιπὸν, λέγε μου, ἦτο εὐτυχέστερος, ἐκεῖνος, ποὺ ἀνεπόθη με δικαιοσύνην, ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἐχούσε με τὴν ἁμαρτίαν; Ἐκεῖνος ποὺ ἀπέθανεν ἄδικα, ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἐπιμωρεῖτο δίκαια; Θέλετε νὰ εἴπω εἰς τὴν ἀγάπην σας διατὶ φοβοῦμεθα τὸν θάνατον; Διότι δὲν μᾶς ἐκυρίευσε τὴν καρδίᾳ ὁ ἔρωτας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δὲν ἀνάψαμε ἀπὸ τὸν πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐπειδὴ τότε θὰ περιφρονούσαμεν ὅλοι τὰ ἐγκόσμια, **Δ** δικαί καὶ ὁ μακάριος Παῦλος. Ἀκόμη δὲν φοβοῦμεθα τὴν γέενναν τῆς κολάσεως, διὰ τοῦτο φοβοῦμεθα τὸν θάνατον. Δὲν γνωρίζομεν πόσον ἀνυπόφορος εἶναι ἐκεῖνὴ ἢ κολάσις, δι' αὐτὸ ἀντὶ τῆς ἁμαρτίας φοβοῦμεθα τὸν θάνατον. Διότι δὲν κατεῖχε τὴν ψυχὴν μας; ἐκεῖνος ὁ φόβος, οὕτε κἂν νὰ εἰσχωρήσῃ δὲν θὰ ἤμπορούσεν ὁ φόβος οὗτος. Καὶ τοῦτο θὰ προσπαθῶ

νὰ οὕς τὸ ἀποδείξω ὅτι με ἔξανα παραδείγματα, ἀλλὰ με δικά μας καὶ με ὅσα γεγονότα μᾶς συνέβησαν αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Ἦλθον γράμματα ἀπὸ τὸν βασιλέα, ποὺ διέτασσον νὰ πληρώσωμεν τὴν εἰσφορὰν ἐκείνην, **Ε** ποὺ μᾶς ἐφαίνετο ἀνυπόφορος καὶ ὅλοι ἐστασίαζον, ἐφιλονεκούσαν, δυσαναωπεύσαν, ἀγανακτούσαν, ὃ ἕνας ἔλεγεν εἰς τὸν ἄλλον, ποὺ συναντοῦσε εἰς τὸν δρόμον: ἀβίωτος ἔγινεν ὁ θῆος μας, ἐκόθη ἢ πάλις, κανεὶς δὲν θὰ ἤμπορεῖ νὰ βοασθῇ τὸ ὄνομα τῆς εἰσφορᾶς ταύτης καὶ ὅλοι εὐρίσκοντο εἰς τρομερὰν ἀνησυχίαν, οὐκ νὰ διέτρεχον τὸν ἑκατον κίνδυνον. Κατόντων, ὅταν ἔγινε τὸ πραξικόπημα καὶ μερκοὶ ἀκρεῖσι πάρα πολὺ, καταπατήσαντες τοὺς νόμους, ἔσπασαν τοὺς ἀνδριάντας καὶ μᾶς ἔφερον δαυτοὺς εἰς τὸν ἑκατον κίνδυνον, τῶρα φοβοῦμεθα διὰ τὴν ζωὴν μας, ἐπειδὴ παρωργίσσαμεν τὸν βασιλέα καὶ δὲν μᾶς στοικίζει πλέον ἡ χρηματικὴ ζημία. Διὰ τοῦτο ἄκούω νὰ μὴ λέγουν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, **ΣΤ** αὐτὰ ποὺ ἔλεγον πρῶτον, ἀλλὰ ἄλλα τὰ εἶπε: Ἄς μᾶς πᾶρη τὴν περιουσίαν ὁ βασιλεὺς. Εὐχαρίστως δεχόμεθα νὰ κόσμημεν καὶ τὰ χωράφια μας καὶ τὰ στήθια μας, ἀρκεῖ νὰ μᾶς ὑποσχεθῇ ἕνας, ὅτι θὰ διασώσωμεν ζωὴν καὶ γυνὴν τὸ σῶμα μας.

Ὅπως λοιπὸν προτοῦ ἐφανασθῆ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου μᾶς ἐποικίζεν ἡ χρηματικὴ ζημία, ὅταν δὲ συνέβησαν τὰ παράνομα αὐτὰ τομήματα, εἰσελθὼν εἰς τὴν ψυχὴν μας ὁ φόβος τοῦ θανάτου, ἀπεμάκρυνε τὴν λύπην διὰ τὴν ζημίαν τῶν χρημάτων, εἴτοι θὰ ἐγίνετο, ἐάν κατεῖχε τὴν ψυχὴν μας ὁ φόβος τῆς γέεννης, ἦτοι θὰ ἔσπυγεν ὁ φόβος τοῦ θανάτου. Καθὼς δὲ εἰς τὰ σῶματα, ὅταν ἦσο νόμοι μᾶς κατέκουν, **Ζ** συνήθως ὑπεριστάει ὁ ἰαχυρότερος, εἴτοι καὶ τῶρα θὰ ἐγίνετο. Ἐάν ὁ φόβος τῆς μελλούσης κολάσεως ἔμενεν εἰς τὴν ψυχὴν, θὰ ἐξηγνάνιζε κάθε ἀνθρώπινον φόβον. Ὡστε δὲν κανεὶς φροντικῆ νὰ ἐνθυμῆται διαρκῶς τὴν γέενναν, θὰ περιφρονῆσῃ κάθε εἶδος θανάτου καὶ ἡ περιφρόνησις αὐτὴ δὲν θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ μόνον ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἀγώνων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς γέεννης. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ διαρκῶς φοβεῖται τὴν γέενναν, ποτὲ δὲν θὰ πέρῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς γέεννης, ἐπειδὴ σωφρονίζεται με τὸν διαρκῆ τοῦτον φόβον. Ἐπιτρέπατέ μου τῶρα, εἰς τὴν κατὰλληλον αὐτὴν περίστασιν, νὰ οὕς εἴπω: ἀδελφοί μὴ συμπεριφέρεσθε οὐκ νὰ εἰδοθε ἀκόμη παιδιὰ εἰς τὸ μυαλό, ἀλλὰ νὰ γίνεσθε μόνον ὡς πρὸς τὴν κακίαν ἀπονήρευτοι καὶ ἄδικοι οὐκ νὰ ἴμμετα (Α' Κορ. 14, 20).

Λέγω τοῦτο διότι παιδικὸν φόβον ἔκαμεν, **Ζ** ὅταν φοβοῦμεθα τὸν θάνατον καὶ δὲν φοβοῦμεθα τὴν ἁμαρτίαν.

Κάμνομεν δηλαδή σὸν τὰ μικρὰ παιδιὰ, ποὺ φοβοῦνται τὰς προσωπίδας καὶ δὲν φοβοῦνται τὸ πῦρ. Διότι, ἐάν τύχη νὰ βαστάζωνται πλησίον εἰς λυχνάρι ἀναμμένον, ἀπερίσκεπτα ἀπλώνουν τὸ κέρι διὰ νὰ πιάσουν τὸ φῶς τοῦ λυχνarioῦ. Ἔτσι τὴν μὲν πτωχὴν προσωπίδα φοβοῦνται, τὸ δὲ ἀληθινὸ φοβερὸ τὸ πῦρ, δὲν φοβοῦνται. Αὐτὰ κάμνομεν καὶ ἡμεῖς. Φοβοῦμεθα τὸν θάνατον, ποὺ ὁμοιάζει μὲ εὐκολοκαταρρήνητον προσωπίδα, καὶ δὲν φοβοῦμεθα τὴν ἁμαρτίαν, ποὺ εἶναι ἀληθινὰ φοβερὸ πρᾶγμα καὶ σὸν φωτιά κατατρώγει τὴν συνειδήσιν μας. Καὶ συμβαίνει συνήθως τοῦτο ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἐξ ἀπερισκεψίας ἰσχυρῆς μας, **D** διότι ἐάν σκεφθῶμεν καλὰ τί εἶναι ὁ θάνατος ποτὲ δὲν θὰ τὸν φοβηθῶμεν.

Τι λοιπὸν εἶναι ὁ θάνατος; Ὁ θάνατος εἶναι ὅ,τι καὶ τὸ νὰ θγάλης τὸ φέρεμά σου, διότι ἡ ψυχὴ σὸν φέρεμα φορεῖ τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον θγάλλομεν διὰ τοῦ θανάτου, ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καὶ θὰ τὸ φορέσωμεν πάλιν λαμπρότερον. Τι λοιπὸν εἶναι ὁ θάνατος; Ταῖς δὲ προσωρινόν, ἕνος μακρότερος τοῦ συνήθους. Ὡστε ἂν φοβῶσαι τὸν θάνατον νὰ φοβῶσαι καὶ τὸν ἕνον. Ἐάν λυθῆσαι διὰ τοῦ ἀποθνήσκοντος, νὰ λυθῆσαι καὶ δι' αὐτούς, ποὺ τρώγον καὶ πίνουν, διότι ὅπως αὐτὸ εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα, ἔτσι εἶναι καὶ ἐκεῖνο. Ἄς μὴ σὲ λυποῦν τὰ φυσικὰ πρᾶγματα, **E** ἀλλὰ μάλλον νὰ σὲ λυποῦν αὐτὰ, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν κακὴν προαίρεσιν, οὔτε νὰ πενθῆς διὰ τὸν ἀποθνήσκοντα, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον, ποὺ ζῆ μὲ τὴν ἁμαρτίαν.

4. Θέλεις νὰ προσθέσω καὶ ἄλλην αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν φοβοῦμεθα τὸν θάνατον. Αὕτη εἶναι τὸ ὅτι δὲν ζῶμεν μὲ ἀκριβοῦς τήρησιν τοῦ θείου νόμου καὶ δὲν ἔχομεν ἀγοστὴν συνειδήσιν. Ἐάν ὑπῆρχον αὐτὰ, τίποτε δὲν θὰ μᾶς προενοοσε φόβον, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ πείνα, οὔτε ἡ κοιμητικὴ ζημία, οὔτε ἄλλο τίποτε ἐκ τῶν τοιοῦτων. Διότι ἐκεῖνον ποὺ ζῆ ἐνάρετα, τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἰλάσῃ, οὔτε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν εὐκαρίστητον ποὺ ἔχει μέσα του, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ρίψῃ εἰς λύπην ἐκεῖνον, ποὺ τρέφεται μὲ καλὰς ἐλπίδας. Διότι τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς εἰς τὸν γενναῖον ἄνδρα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα διὰ νὰ τὸν ρίψῃ εἰς λύπην; **65** Ἄ ὅθι τὸ ἀφαιρέσῃ χρήματα; ἀλλὰ ἔχει τὸν σὸρῶνιον πλοῦτον. Ὅθι τὸν δώσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του; ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ τὸν στελῃ εἰς τὴν ἄνω πόλιν. Ὅθι τὸν δέσῃ μὲ δεσμά; ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει τὴν συνειδήσιν ἐλευθέραν, δὲν ἀισθάνεται τὰ ἐξωτερικὰ δεσμά. Ὅθι τὸν φονεύσῃ; ἀλλὰ θὰ ἀναστήθῃ πάλιν. Καθὸς δὲ ἐκεῖνος ποὺ κτυπῆ τὴν σκιάν καὶ δέρνῃ τὸν ἄερα, κανένα δὲν θὰ

ἠμπορέσῃ νὰ κτυπήσῃ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ πολὺ μὲν τὸν δικαῖον ἄνθρωπον μόνον ματαιοποιεῖ, τὴν δύναμιν του καταλύει καὶ εἰς ἐκεῖνον καρμῖαν πληγὴν δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐπιφέρῃ. Κάμε με λοιπὸν νὰ ἔσω μεγάλην πίστιν, ὅτι θὰ ἀπολαύσω τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν **B** καὶ θὰ σοῦ εἴπω εὐκαριστῶ, ἂν θελήσῃς νὰ μὲ σκόδῃς σήμερον, διότι θὰ μὲ στελέγῃς γρήγορα εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ. Μὰ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἡμεῖς θρηνοῦμεν, λέγει, τὸ ὅτι λόγῳ τῶν πολλῶν μας ἁμαρτιῶν δὲν θὰ ἀφωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἄφου ἔτσι εἶναι, παῦσε τοὺς θρήνους διὰ τὸν θάνατον καὶ νὰ θρηγῆς τὰς ἁμαρτίας σου διὰ νὰ τὰς ἐξέλθῃς. Διότι ἡ λύπη ἔχει γίνεαι ὅχι διὰ νὰ λυποῦμεθα διὰ κτηματικὴν ζημίαν, οὔτε διὰ τὸν θάνατον ἢ διὰ κάτι ἄλλο παρόμοιον μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ λυποῦμεθα, καὶ μάλιστα ὑπερβολικὰ, διὰ τὰς ἁμαρτίας μας πρὸς συγκώρησιν αὐτῶν. Ὅτι δὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει ἡ λύπη, θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω μὲ ἓνα παράδειγμα. Τὰ ἱατρικὰ φάρμακα ἔχουν γίνεαι δι' ἐκεῖνα μόνον τὰ νοσήματα, **C** τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ θεραπεύσων καὶ ὅχι δι' ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια δὲν φέρουν καρμῖαν θεραπείαν. Ἴδου τί λέγω, διὰ νὰ γίνω ἀκόμη σαφέστερος. Τὰ φάρμακα π.χ. ποὺ εἶναι κατάλληλον μόνον διὰ τὰς ἀσθενείας τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὅχι διὰ καρμῖαν ἄλλην πάθησιν, ὀρθῶς θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔχει γίνεαι μόνον διὰ τὰς ἀσθενείας τῶν ματιῶν καὶ ὅχι διὰ τὸ στομάχι, οὔτε διὰ τὰ κέρα ἢ διὰ κανένα ἄλλο μέλος τοῦ σώματος. Ἄς μεταφέρωμεν λοιπὸν τὸν λόγον εἰς τὴν λύπην καὶ θὰ ἴδωμεν, ὅτι εἰς κανένα ἄλλο, ἀπ' ὅσα μᾶς συμβαίνουν, δὲν μᾶς ἰσχύει, παρὰ μόνον εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας καὶ ἐπομένως γίνεαι φανερόν ὅτι μόνον διὰ τὴν ἐξέλθεισιν αὐτῶν ἔχει γίνεαι.

Ἄς πάρωμεν τώρα κάθε ἓνα χωριστὰ ἀπὸ ὅσα κακὰ μᾶς συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν, ἄς προσθέσωμεν εἰς αὐτὰ τὴν λύπην καὶ ἄς ἴδωμεν τί ἰσχύει προέρχεται ἐξ αὐτῆς. **D** Ἐποθε κάποιος κτηματικὴν ζημίαν; ἐλυπήθη, ἀλλὰ δὲν διαίρησε τὴν ζημίαν ἢ λύπην. Ἐχασε κάποιος τὸ παιδί του; ἐπόνεσε πάρα πολὺ ψυχικῶς καὶ ἐλυπήθη, ἀλλὰ ὅμως δὲν ἀνόητησε τὸν νεκρόν, οὔτε τὸν ὠφέλιμον μὲ τὴν πολλὴν λύπην εἰς τίποτε. Ἐμαστιγύθη κάποιος, ἐρρωπίσθη, ὑβρίσθη; ἐλυπήθη, ἀλλὰ τὴν βδρὴν δὲν ἐξήλειψε. Συνέθη νὰ ἀρρωστήσῃ κάποιος καὶ ἀσθενήσῃ πολὺ σφοδρὰ; ἐλυπήθη, καὶ μὲ τὴν λύπην ὅχι μόνον δὲν ἐγινε καλὰ, ἀλλὰ καὶ ἐγινε χειρότερα. Βλέπετε ὅτι εἰς κανένα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω οὔτε καὶ μικρὰν ἰσχύειαν δὲν προενοεῖ ἡ λύπη;

Ἄς ἐλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ἠμάρτησε κάποιος

και ελυπηθη δι' αυτο· εξηρανισε την αμαρτιαν και εξαλειψε το παρπτωμα. Απο που φαίνεται τουτο: Απο της αποκα-
σεως του Κυριου, ο οπιος ομιλων περι ενος που ημαρτησεν
ελεγε: Ε «Ενεκα της αμαρτίας του τον ελύπησα επ' ολίγον
και εβλαβησεν ουκ ολίγον· και τον εθερμή-
νυσεν» (Ήσ. 57, 17-18). Διά τουτο και ο Παύλος ελεγε: «Η
ασύμφωνος προς το θέλημα του Θεου λύπη εκει ως αποτέ-
λεσμα την μετάνοιαν, η οποία οδηγεί εις την σωτηρίαν και
διά την οποίαν μετάνοιαν κανεις ποτέ δεν θα μεταληθής»
(Β' Κορ. 7, 10). Έπειδή λοιπόν σωφώς απεδείχθη εξ ουων
επιμεν, ότι οπτε κρηματικήν ζημίαν, οπτε υβριν, οπτε θλά-
θην, οπτε μαστήρια, οπτε ασθένειαν, οπτε θάνατον, οπτε
ελλο τίποτε παρόμοιον με αυτά, ημπορεί η λύπη να διορθώ-
ση, ³⁰ Α παρ μόνον την αμαρτιαν να εξαφανίση και μόνον
αυτής είναι καταστροφή, είναι πλέον ολοφάνερον ότι μόνον
διά την αμαρτιαν θγινε. Κατόπιν λοιπόν τουτου, δε μη λυ-
πούμεθα διά ζημίας κρημάτων, αλλά, όταν αμαρτάνωμεν,
μόνον τότε να λυπούμεθα. Διότι η λύπη, εις την περιστάσιν
αυτήν, φέρει μεγάλην ωφέλειαν. Έζημιώθησιν λοιπόν; Μή
λυπηθής, διότι δεν θα ωφεληθής εις τίποτε. Ημαρτησες; Λυ-
πήσου, διότι θα ωφεληθής.

Πρόσεξε δε να ιδής την σοφίαν και την σύνεσιν του
Θεού. Αυτά τα δύο κακά δηλ. την λύπην και τον θάνατον,
εγέννησεν εις ημάς η αμαρτία, διότι λέγει εις τον 'Αδამ
«κατά την ημέραν, κατά την οποίαν θα φάς θα αποθάνης»
(Γεν. 2, 17) και προς την γυναίκα, «με λύπας θα γεννήσῃς
τά τέκνα σου» (Γεν. 3, 16). Και διά των δύο δε τουτων την
αμαρτιαν εξηράνισε και παρεσκεύασε την καταστροφήν της
μητέρας διά των τέκνων της. ³¹ Β «Οτι δε ουκ μόνον η λύπη,
αλλά και ο θάνατος εξαλείφει την αμαρτιαν, φαίνεται και
από τους μάρτυρας της πίστεως και από οσα ο Παύλος λέγει
προς εκείνους που αμαρτάνουν: «Διά τουτο μεταξύ σας ει-
ναι πολλοί ασθενείς και αρρωστοί και αρκετοί απέθανον»
(Α' Κορ. 14, 30). Έπειδή, λέγει, αμαρτάνετε, αποθνήσκετε,
ώστε διά του θανάτου να εξαλειφете τα αμαρτήματά σας. Διά
τουτο προσέθεσε τα εξής εν συνεχεία. «Διότι εάν επροσεκα-
μεν εις τον εαυτον μας να μη αμαρτήσωμεν, δεν θα καταδι-
καζόμεθα υπό του Θεού. Όταν δε κατακρινόμεθα υπό του
Κυριου με ασθενοίας, τιμωρούμεθα παιδαγωγικώς διά να δι-
ορθωθώμεν και μη κατακρινώμεν εις την μέλλουσαν ζωην
μας με τον κρημον που εστι μακρὸν του Θεού» (Α' Κορ. 11,

30. Ητοι η αμαρτία είναι η μήτρα της λύπης και του θανάτου η
λύπη ημας· ο τέκνον της αμαρτίας, εξομαρτάνει την αμαρτιαν, διότι ο με-
τανόων και λυπούμενος διά τα αμαρτήματά του σώζεται.

31-32).³⁰ Καθώς δε το σκουλήκι από το ξύλον γεννᾶται και
κατατρώγει το ξύλον· C και ο σκόρος κατατρώγει τα μαλλιά,
από τα οποία προέρχεται, έτσι η λύπη και ο θάνατος γεν-
νήθησαν από την αμαρτιαν και κατέφαγον την αμαρτιαν. «Ας
μη φοβούμεθα λοιπόν τον θάνατον, αλλά να φοβούμεθα μό-
νον την αμαρτιαν και δι' εκείνην να λυπούμεθα. Και λέγω
αυτά, ουκ διότι περιμένω να μάς συμβῆ κάτι κακόν, ο Θεός
φυλάσσει, αλλά, διότι θέλω αυτό του ειδους φόβου να εκτε-
πάνοιτε και την εφαρμογήν του νόμου του Χριστου να την
δεκνεται με τα έργα σας. Διότι εάν ένας δεν σηκώση τον
σταυρόν του και δεν με ακολουθήσῃ, λέγει, δεν αξίζει γὰ
μένα» (Ματθ. 10, 38).

Αυτά δε ελεγεν ουκ διότι ήθελε να βαστάζωμεν εις τον
δημον ξύλον, D αλλά διά να εκωμην πάντοτε έμπρός εις τα
μάτια μας τον θάνατον, όπως και ο Παύλος κερθε ημεραν απέ-
θνησκε και εγελοῦσε με τον θάνατον, και περφοροῦσε τον
παρόντα θλον. Αυτό πρέπει να κάνης και συ. Διότι στρατιώ-
της είσαι και διαρκώς στέκεις εις την στρατιωτικήν παρτά-
σιν. Στρατιώτης δε που φοβείται τον θάνατον, καμμίαν γεν-
ναίαν πράξιν δεν θα κάμη ποτέ. Το αυτό συμβαίνει και εις
τον χριστιανόν άνθρωπον, που φοβείται τους κινδύνους.
Και αυτός δεν θα κάμη κανένα μεγάλο και θαυμαστόν έργον.
και επί πλέον εύκολα θα υποκύπη εις πάντα, ενώ ο τολμη-
ρός και μεγαλόφρων δλους αντίθετος μένει ακατανίκητος και
ακατανίκητος. Καθώς λοιπόν οι τρεις παίδες, επειδή δεν
εφοβήθησαν το πῦρ, απέφυγον το πῦρ, έτσι και ημείς, αν
δεν φοβηθώμεν τον θάνατον, θα αποφύγωμεν τον θάνατον.
Ε Δεν εφοβήθησαν εκείνοι το πῦρ, διότι δεν ήτο εγκλημα να
καοῦν, αλλά εφοβήθησαν την αμαρτιαν, διότι ήτο εγκλημα η
ασθένεια. Αυτοῦς και δλους τους άρσους με τούτους, δε ζη-
λεύσωμεν και ημείς και δε μη φοβούμεθα τους κινδύνους,
όποτε και θα διαφύγωμεν αυτούς. Διότι, δεν εστι προφή-
της, οπτε υῶς προφήτου» (Αμώς 3, 14), γνωρίζω όμως με
ακρίβειαν το μέλλον και με μεγάλην και λαμπράν φωνήν φω-
νάζω, ότι εάν ήθέλαμεν μεταβληθῆ και φροντίσει κάπως διά
την ψυχὴν μας και απομακρυνθώμεν από την πονηρίαν, κα-
νένα δυσάρεστον και λυπηρόν δεν θα μάς συμβῆ. Και τουτο
το γνωρίζω από την φιλανθρωπίαν ³² Α του Θεού και από
εκείνα που εκρε και εις άνδρας και εις πόλεις και εις εθνη
και εις λαούς διακλήρους. Διότι και την πόλιν των Νινευι-

31. Το κρημον τουτο αναφέρεται εις τους άνου της θεοσεβας προστοι-
μοσίας προσκρημένους εις την θείαν Κοινωνίαν και επομένως μεγάλως
αμαρτάνοντας. Ο 'Ιερὸς Χριστοστόμος το γενικεύει εις πάντας τους αμαρ-
τάνοντας.

ἰὼν ἠσέλησε καὶ εἶπεν: Ἐκὼμῃ τρεῖς ἡμέραι ὑπολείπονται καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφῆς (Ἰων. 3, 4). Τί λοιπὸν ἔγινε; Λέγε μου; κατεστράφη ἡ Νινευὴ καὶ ἔγινε ἄνω κάτω ἡ πόλις; Ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον ἔγινε. Ἡ πόλις ἀνωρθώθη καὶ λαμπρότερα ἔγινε καὶ παρ' ὅλων ὅτι ἐπέρασε τόσον πολλὸς χρόνος, δὲν ἐξηφανίσθη ἡ δόξα της καὶ ὅλοι ἀκόμῃ τὴν τραγουδοῦμεν καὶ τώρα τὴν θαυμάζομεν, διότι ἀπὸ τότε ἔγινεν ἄριστον κατοφύγιον εἰς ἄλλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐπειδὴ δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ πέσουν εἰς ἀπελπίσθαι, ἀλλὰ τοὺς καλεῖ ἄλλους εἰς μετάνοιαν. Ἐπὶ πλέον δὲ διὰ τοῦ παραδείγματός της καὶ τῶν διαρεσῶν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀπέφλαυσε, **B** πεθεῖ ὅλους, ποτὲ νὰ μὴ ἀπελπίζονται διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἀλλὰ νὰ δεκνύουν Θεὸν ἄριστον καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἔχουν θάρρος ὅτι, τὸ τέλος θὰ εἶναι ἐξάπαντος καλόν. Διότι ποῖος, διὰν ἀκούσῃ τὰ παραδείγματά των, δὲν θὰ ἀνωρθῆ ψυχικῶς, ἔστι καὶ ἂν εἶναι ὁ κενώτερος ἀπ' ὅλους;

Ἐπροτίμησε λοιπὸν ὁ Θεὸς νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ ἡ προφητεία Του, διὰ νὰ ἐπαληθεύσουν αἱ ἐλπίδες τῆς πόλεως πρὸς αὐτόν, μᾶλλον δὲ οὔτε ἡ προφητεία διεφύεσθη. Διότι ἂν μὲν οἱ ἄνθρωποι ἔμενον εἰς τὴν ἰδίαν κακίαν, ποὺ ἦσαν καὶ προηγουμένως καὶ δὲν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, ἴσως θὰ ἤμπορούσε κανεὶς νὰ τὴν κατηγορήσῃ, ὅτι δὲν ἐπραγματοποιήθη; ἂν δὲ καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ μετεβλήθησαν ἠθικῶς καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν αἰτίαν, ποὺ ἐπροκάλεσε τὴν προφητείαν, ἀπεμάκρυνε καὶ ὁ Θεὸς τὴν ὀργὴν του ἀπ' αὐτοὺς, **C** ποῖος ἤμπορεῖ τότε νὰ ἐπακρίνῃ τὴν προφητείαν καὶ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἦσαν φέματα ὅσα ἐλάλησαν ὑπ' αὐτῆς; Κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ, διότι τὸν νόμον, τὸν ὅποιον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔθεσεν ὁ Θεὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀμιλῶν διὰ τοῦ προφήτου, τοῦτον καὶ τότε ἐτήρησε. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ νόμος; Εἶναι ὁ ἔξης: «Θεὸς ἀποφασίσω νὰ καταστρέψω ἕνα ἔθνος καὶ μίαν βασιλείαν, λέγει, καὶ ἂν σιμῆθῃ νὰ μετανοήσῃ ἀπὸ τὴν κακίαν των, θὰ μετανοήσω καὶ ἐγὼ καὶ θὰ παύσω τὴν ὀργὴν μου, ποὺ εἶπα νὰ στρέψω ἐναντίον τοὺς διὰ τὸν νόμον φυλάττων, ἐπειδὴ μετεβλήθησαν, τοὺς ἔσωσε καὶ ἐπειδὴ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν κακίαν, τοὺς ἀπέλλαξεν ἀπὸ τὴν ὀργὴν του. **D** Ἐγνώριζε τῶν θαρβάρων τὴν ἀρετὴν, διὰ τοῦτο ἐδίασε τὸν προφήτην νὰ μεταβῆ γρήγορα ἐκεῖ. Ἔτσι καὶ τότε συνεκλονέτο ἡ πόλις, ἐπειδὴ ἔκουσε τὴν προφητικὴν φωνήν, ἀλλὰ καθόλου δὲν ἐβλάθη, ἀλλὰ τούναντιον καὶ ἀφελήθη ἀπὸ τὸν φόβον. Διότι ὁ φόβος ἐκεῖνος ἔφερε τὴν σωτηρίαν, ἡ ἀπειλὴ ἔπαυσε τὸν κίνδυνον, ἡ ἀπόφασις περὶ

τῆς καταστροφῆς; ἑπαμάρτησε τὴν καταστροφὴν.

Ἐν νέον καὶ παράξενον πρᾶγμα! Ἀπόφασις ποὺ ἀπειλοῦσε θάνατον, ἐγέννησε ζωὴν. Ἀπόφασις, ἡ ὁποία, ἔφοδ' ἐξεδόθη, ἔγινεν ἀπέσως ἄκυρος, ἀντιθέτως μὲ ὅσα κάνουν οἱ δικασταί, διότι εἰς αὐτοὺς, διὰν ἐκδοθῆ ἡ ἀπόφασις, εἶναι ἔγκυρος, ἐνῶ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἀντίθετον γίνεται. Ἐ ἡ ἐκδοσις τῆς ἀποφάσεως συντελεῖ εἰς τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς. Ἐὰν ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐξεδίδοτο, δὲν θὰ τὴν ἤκουον αὐτοί, ποὺ ἠμάρτησαν; ἂν δὲν τὴν ἤκουον δὲν θὰ ἀπέφευγον τὴν τιμωρίαν, δὲν θὰ ἀπελάμβανον τὴν παρόδοξον ἐκείνην σωτηρίαν. Διότι πῶς δὲν εἶναι παρόδοξον, διὰν ὁ μὲν δικαστὴς ἐκδοῖ δικαστικὴν ἀπόφασιν, οἱ δὲ κατόδοκοι ἀκυρώνουν τὴν ἀπόφασιν διὰ τῆς μετανοίας; Ἐπειδὴ δὲν ἔφυγον ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅπως ἐκάραμεν ἡμεῖς τώρα, ἀλλὰ ἔμενον εἰς αὐτὴν. Ποιὸς ἦτο ἡ πόλις, καὶ τὴν ἔκαμαν τεῖχος προφυλακτικόν. Βάρβαρον καὶ κρημινὸς ἦτο καὶ τὴν μετέβαλον εἰς πύργον ἀσφαλείας. **A** Ἦκουσαν ὅτι θὰ πέσουν αἱ οἰκοδομαὶ καὶ δὲν ἀπέφευγον τὰς οἰκοδομὰς, ἀλλὰ ἀπέφευγον τὸ ἁμαρτήματα. Κανένας δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ὅπως ἡμεῖς τώρα, ἀλλὰ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτοῦ τὸν πονηρόν. Μήπως οἱ ταῖχοι, ἔλεγον, τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐγέννησαν; Ἦμεῖς εἴμεθα αἰτίοι τῆς πληγῆς, ἡμεῖς ὡς κατασκευάσωμεν τὸ φάρμακον. Διὰ τοῦτο ἐπίστευσαν ὅτι θὰ τῶν τῆς σωτηρίας ὅχι διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τόπου διαμονῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς.

B Αὐτὰ ἔκαμνον οἱ βάρβαροι καὶ ἡμεῖς δὲν ἐντροπέμεθα οὔτε σκεπάζομεν τὸ πρόσωπον, διότι ἐνῶ ἐκεῖνοι μετέβαλον τὸν τρόπον ζωῆς, ἡμεῖς ἀλλάσωμεν τόπους, **B** κἀμνομεν οὖν μεθυσμένοι καὶ κρυφὰ μεταφέρομεν τὰ πράγματά μας εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ὁ Δεσπότης ὀργίζεται ἐναντίον μας καὶ ἡμεῖς ἀντὶ νὰ φροντίζομεν νὰ καταπαύσωμεν τὴν ὀργὴν του, μεταφέρομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα τοῦ σπιτοῦ μας καὶ ζητοῦμεν ποῦ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν περιουσίαν μας, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ζητοῦμεν, ποῦ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ψυχὴν μας, ἢ μᾶλλον οὔτε αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ζητοῦμεν, ἀλλὰ νὰ ἀναθετάμεν τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ὀρθὸν θῆον. Τοῦτο θὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν θέαν μας, διότι καὶ ἡμεῖς, ἂν θὰ ἔχομεν ὀργισθῆ καὶ ἀγανακτῆσαι ἐναντίον κάποιου ὑπερέτου μας καὶ ἐβλέπαμεν αὐτόν, ἀντὶ νὰ ἀπολογισθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον του ὀργῆς, νὰ μαζέψῃ τὰ ρούχα καὶ ἑσπῆλα τοῦ δωματίου του, νὰ τὰ δένη εἰς μπόγους καὶ νὰ θέλῃ νὰ φάγῃ, δὲν θὰ ὑπερέφομεν τὴν περιωρνήσαν ταύτην μὲ πραότητα. **C** Ἄς παύσωμεν λοιπὸν τὴν δεικνόντα ταύτην περὶ φυγῆς φροντίδα καὶ ἄς εἰπάμεν καθέ-

νας πρὸς τὸν Θεόν· «Πού νὰ ὑπάγω, ὥστε νὰ εἶμαι μακρὰν ἀπὸ τὸ πνεῦμά σου καὶ πού νὰ φύγω, ὥστε νὰ μὴ παρακολληθῶμαι ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου;» (Ψαλμ. 138, 7). Ἄς μιμηθῶμεν τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν τῶν βαρβάρων. Ἐκείνοι μετενόησαν κυρίως νὰ ἔχουν ἀπίστ' ἀποδείξεις, διότι ἡ ἀπόφασίς τοῦ Θεοῦ δὲν ἀνέφερεν, ὅτι ἐὰν ἐπιστρέψετε καὶ μετανοήσῃτε θὰ προστατεύσω τὴν πόλιν, ἀλλὰ ἀπλῶς, «ἀκόμη τρεῖς ἡμέραι ὑπολείπονται καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφῇ».

Τι λοιπὸν εἶπον ἐκεῖνοι; Ποῦς ἔρει, μήπως δὲν ἤμπορει νὰ μετανοήσῃ ὁ Θεὸς διὰ τὰ κακὰ πού εἶπε νὰ μὴς κάνῃ; Ποῦς ἔρει; Λέγουν. Δὲν γνωρίζουν τὴν ἔκβασιν τοῦ πράγματος καὶ δὲν παραμελοῦν τὴν μετένοian. Δὲν γνωρίζουν τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ μεταβάλλονται κυρίως νὰ εἶναι θέβαιοι διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Δ' ἄσπι δὲν εἶπον εἰθεὶ προηγουμένως ἄλλους Νινευίτας νὰ μετανοήσουν καὶ σωθῶν, οὔτε ἐδιδάσκον προφήτας, οὔτε ἤκουσαν πατριάρχας, οὔτε ἀπέλασαν συμβουλαῖν, οὔτε προτροπῶν, οὔτε εἶκον πεποιθῆσαν ὅτι ἐξάπαντος θὰ ἐξιλιάσων τὸν Θεὸν διὰ τῆς μετανόιας, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ἡ ἀπειλή καὶ δι' αὐτὸ ἀμφέβαλλον καὶ ὄμως μετενόησαν εὐλακρινῶς. Ποῖαν λοιπὸν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν ὅταν αὐτοὶ μὲν ἦν καὶ δὲν ἦσαν θέβαιοι περὶ τοῦ αἰσίου τέλους, ἐν τούτοις ἔδειξαν τόσην μεταβολήν, οὗ δὲ πού εἶσαι θέβαιοι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔλαθε πολλὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς Προνοίας Αὐτοῦ, Ἐ καὶ ἤκουσας προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐδιδάχθησ' ἀπ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, νὰ μὴ φροντίῃς νὰ φθάσῃς αὐτούς, τοῦλάχιστον ἦτο καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἡ ἀρετὴ, πολλὰ ὄμως μεγαλύτερα ἦτο ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπ' αὐτὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀπειλῆς ἤμποροι νὰ ἰδῆ κανεῖς. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν προσέθεσαν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ἂν μετανόησῃτε θὰ σὰς λυπηθῶ, διὰ νὰ εἶναι αὕτη ἀόριστος καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἀριστίαν νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον καὶ μὲ τὴν ἀδείξαιν τοῦ φόβου γρηγορώτερα νὰ τοὺς σπρώξῃ πρὸς τὴν μετένοian. Καὶ ὁ μὲν προφήτης ἐπειδὴ προγνωρίζει τὰ μέλλοντα καὶ ἐκ τούτου ἔρει ὅτι δὲν θὰ πραγματοποιηθῶν ὅσα εἶπεν, ἐντρέπεται, ὁ Θεὸς ὄμως δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ ἕνα μόνον ἐπιδιώκει, τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διορθώνει τὸν δούλον μὲ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὅταν ἐκεῖνος παρακούων ἐμπήκεν εἰς τὸ πλοῖον, ἀμέσως ἐξεσήκωσε τὴν θάλασσαν καὶ ἐπροκάλεσε τρικυμίαν, διὰ νὰ μῆθῃς, ὅτι, ὅπου ὑπάρακε ἁμαρτία, ἐκεῖ εἶναι καὶ κακοκαιρία, ὅπου παρακαλῶ, ἐκεῖ καὶ τρικυμία. Διὰ τοῦτο ἐσαλεύετο ἡ πόλις διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν Νινευιτῶν, ἐσαλεύε-

το καὶ τὸ πλοῖον διὰ τὴν παρακοήν τοῦ προφήτου. Οἱ μὲν ναῦται τὸν Ἰωάνν' ἔτριψαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δὲν καταποντίσθη τὸ πλοῖον, Ἐ ἡμεῖς ὅς καταποντίσωμεν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐξάπαντος θὰ σωθῇ ἡ πόλις. Ὅστε καμμὰ ὑφέλεια δὲν μὴς φέρεῖ ἡ φυγὴ, διότι οὔτε καὶ ἐκείνον τὸν ὑφέλησεν, ἀλλὰ ἀντιθέτως καὶ τὸν ἐδίωκε. Ἀπέφυγε τὴν ξηρὰν καὶ δὲν ἀπέφυγε τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ. Ἀπέφυγε τὴν ξηρὰν καὶ ἔφερε τὴν τρικυμίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ οὐ μόνον αὐτὸς κανένα καλὸν δὲν ἐκέρδιον ἀπὸ τὴν φυγὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πού τὸν ἐδέχθησαν μέσα εἰς τὸ πλοῖον τοὺς ἔφερον εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Καὶ ὅτε μὲν καθήμενος ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον ἐπέλεε καὶ ἦσαν παρόντες ναῦται καὶ κυβερνήται, ἀλόκληρον τὸ πλοῖον ἐκινδύνευσε· ὅταν δὲ ἐρριψῆν εἰς τὴν θάλασσαν C καὶ διὰ τῆς μωροίας ταύτης ἔβγαλεν ἀπὸ ἐπάνω του τὴν ἁμαρτίαν τῆς παρακοῆς, ἐφθάσεν εἰς τὸ τεράστιον καὶ ἀσφαλὲς πλοῖον, ἐνοῶ τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, ὅπου ἀπέλαυσε πολλῆς ἡσυχίας, διὰ νὰ μῆθῃς, ὅτι, ὅπως ἐκείνον, πού ἔξ' εἰς τὴν ἁμαρτίαν, κανένα πλοῖον δὲν τὸν ὑφέλει, ἔτσι καὶ ἐκείνον πού θγάζει ἀπὸ ἐπάνω του τὴν ἁμαρτίαν, οὔτε θάλασσα τὸν καταστρέφει, οὔτε ἡθρία τὸν καταπαρόσσουν. Τὸν ἐπίπρην λοιπὸν τὰ κύματα καὶ δὲν τὸν ἐπιτίξαν. Τὸν κατέπε τὸ κήτος καὶ δὲν τὸν ἐφένευσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῶον τῆς θαλάσσης καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτῆς ὡσαν τὴν παρακαταθήκην ὑπέδωκαν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἔτσι δι' ἄλων αὐτῶν ἐδιδάσκον νὰ εἶναι φιλάνθρωπος ὁ προφήτης καὶ ἡμεροὶ καὶ μῆτε ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους ναῦτας, μῆτε ἀπὸ τὰ ἄγρια κύματα, μῆτε ἀπὸ τὰ θηρία νὰ εἶναι σκληρότερος. Δ' Διότι αἱ ναῦται οὐκ ἀμέσως, ὅταν ἤρρασαν ἡ τρικυμία, ἀλλὰ κατόπιν, ὅταν τοὺς ἐπίσειεν ἡ μεγάλη ἀνάγκη, τὸν ἔτριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα πάλιν καὶ τὸ κήτος αὐτῆς μὲ πολλὴν ἀγάπην τὸν διεφύλαξαν, διότι ὁ Θεὸς ἔφροντιζε νὰ ἔλθουν τόσον εὐνοικῶς ὅλα αὐτὰ. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν Νινευὴ, ἐκήρυκεν, ἠπειλήσεν, ἐπεισεν, ἔσωσεν, ἐφόθησε, ἠκάρησεν, ἐστήριξεν αὐτοὺς μὲ ἕνα καὶ μόνον του κήρυγμα. Διότι δὲν ἐκρείσθη πολλῶν ἡμερῶν κηρύγματα, οὔτε συνεχεῖς συμβουλὰς, ἀλλὰ μὲ τὰ ἀπλῶ ἐκεῖνα λόγια τοὺς ᾤδηγησε πρὸς τὴν μετένοian. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν ᾤδηγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀμέσως ἀπὸ τὸ πλοῖον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὸν παρέδωκαν οἱ ναῦται εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ θάλασσα εἰς τὸ κήτος, τὸ κήτος εἰς τὸν Θεόν, ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Νινευίτας Ἐ καὶ διὰ μακροῦ γύρου τὸν φυγάδα ἐπανάφερον εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ διδάξῃ ὄλους ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἤθελε μεταβῆ, σὺναι μὰζὶ του τὴν ἁμαρτίαν, ἀναρτήθητα θὰ πάθῃ κακὰ καὶ ἂν δὲν

είναι εκεί παράν κανείς εκ τῶν ἀνθρώπων, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύσις ἀπὸ παντοῦ θά ἀντισταθῆ κατ' αὐτοῦ μὲ πολλὴν σφοδρότητα. Ἄς μὴ ζητήσωμεν λοιπὸν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν σωτηρίαν μας διὰ τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς μας. Διότι μάλιστα νομίζεις ὅτι ἡ παρουσία σου εἰς τὴν πόλιν παροργίζει τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο θέλεις νὰ φύγῃς; 70 **A** Δὲν συμβαίνει αὐτὸ. Ἐπειδὴ ἡμάρτησαι διὰ τοῦτο ἀγανακτεῖ. Λοιπὸν δίδωκε τὴν ἀμαρτίαν μακρὰν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ προέρχεται ἡ αἰτία τῆς πηγῆς, ἀπ' ἐκεῖ σταμάτησε τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ, διότι καὶ οἱ ἰατροὶ συνιστοῦν νὰ θεραπεύωμεν τὰ νοσήματα μὲ τὰ ἀντίθετα εἰς αὐτά. Παραδείγματός χάριν, ἀπὸ πολυφαγίαν προήλθε πικριτὸς; μὲ ἄσπιτον θεραπεύουν τὸ νόσημα τοῦτο. Ἄπὸ μελαγχολίαν ἀρρώστιασε κάποιος; λέγουν ὅτι κατάλληλον φάρμακον πρὸς θεραπείαν εἶναι ἡ εὐχάριστος διάθεσις. Αὐτὸ πρέπει νὰ κάνωμεν καὶ διὰ τὰ ψυχικὰ νοσήματα. Ἡ ἡμέλειά μας ἐπροκάλεσε τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ; Γρήγορα ἄς τὴν διαζώσωμεν καὶ ἄς παρουσιάσωμεν μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὸν βίον μας. Ἐκομεν εἰς τοῦτο βοήθῃν πολὺν μέγαν, καὶ σόμματα, **B** τὴν νηστείαν καὶ ἀκόμη τὴν ἀγνῶσιν, ποῦ μᾶς κατέχει καὶ τὸν φόβον τοῦ κινδύνου. Ἄς ἐπιβληθῶμεν λοιπὸν αὐτῶν, ποῦ εἶναι εὐκαιρία, εἰς τὴν ψυχὴν μας, διότι τότε εὐκόλως θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὴν πείσωμεν νὰ κινήσῃ ὅσα θέλομεν. Διότι ἐκεῖνος ποῦ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ μέγαν φόβον καὶ τρόμον καὶ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε καλοπέρασιν, καὶ ζῆ πάντοτε μὲ τὸν φόβον, εὐκόλως ἠμπορεῖ νὰ φιλοσοφῆ καὶ μὲ πολλὴν προθυμίαν νὰ δέχεται τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν ψυχὴν του.

7. Ἄς πείσωμεν λοιπὸν αὐτὴν (τὴν ψυχὴν μας) νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταβάλλεται εἰς τὸ καλύτερον, ἀρχίζουσα πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴν τῶν ὀρκῶν. Διότι ἂν καὶ χθὲς καὶ προχθὲς ὡς ἄβυσσος δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἐν τοῖσις οὐτε σήμερον, οὐτε αὔριον, **C** οὐτε μεθῦριον θὰ παύσω νὰ ὡς ἀπειθῶναι τὰς ἰδίας συμβουλὰς. Καὶ τί λέγω αὔριον καὶ μεθῦριον; Ἄν δὲν ἴδω νὰ ἐφαρμόσετε ὅ,τι ὡς εἶπα, δὲν θὰ παύσω ποτέ. Διότι ἂν αὐτοὶ ποῦ παραβαίνουν τὸν νόμον, δὲν ἐντρέπωνται νὰ τὸν παραβαίνουν συνεχῶς, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς, ποῦ προτρέπομεν νὰ μὴ τὸν παραβαίνου, δὲν πρέπει νὰ ἐντρέπωμεθα διὰ τὰς συνεχεῖς προτροπὰς. Διότι τὸ νὰ ὡς ὑπενημέκωμεν συνεχῶς τὰ ἴδια, δὲν εἶναι σφάλμα τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ τῶν ἀκροατῶν, ἐπειδὴ ἔχουν ἀνάγκην συνεχῶς διδασκαλίαν διὰ ἁπλὰ καὶ εὐκολοκατόρθωτα πράγματα. Διότι τί ὑπάρχει εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ὀρκιάμεθα; Διὰ τῆς συνθηκῆς μόνον κατορθώνεται τοῦτο καὶ οὐκ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν κρηματικὸν κόπον, οὐτε διὰ κρηματικῆς δαπάνης. Θέλει νὰ μά-

θησ ὡς εἶναι δυνατόν νὰ θεραπεύσῃς τὸ ψυχικὸν αὐτὸ νόσημα **D** καὶ νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν; Ἐγὼ θὰ σὲ διδάξω ἕνα τρόπον, τὸν ὁποῖον ἂν ἐφαρμόσῃς, ὑμνωμένως θὰ τὸ ἐπιτύχησῃς.

Ὅταν βῆς τὸν ἑαυτὸν σου ἢ κάποιον ἄλλον, ἢ κανένα ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας σου, ἢ τὰ παιδιὰ σου, ἢ τὴν γυναῖκα σου, νὰ ἔχουν κυριεύσῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακόν, καὶ παρ' ὅλας τὰς ὑποδείξεις νὰ μὴ ἔχουν διαρθωθῆ, νὰ διατάξῃς πρὸς τιμωρίαν νὰ κοιμηθῶν νηστικοί. Αὐτὴν δὲ τὴν τιμωρίαν, ποῦ φέρει οὐκ ἔστιν ἀλλὰ κέρδος, νὰ ἐπιτάξῃς καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐπειδὴ αἱ τιμωρίαι διὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ κέρδος φέρουν καὶ γρήγορα διορθώνουν. Διότι εἴταν παραδείγματός κάμῃν ἡ γλώσσα διαρκῶς βασανίζεται **E** καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει ἀπὸ πέναν καὶ ὄψαν, ἀφελείται πνευματικῶς πολὺ, ὥστω καὶ ἂν κανείς δὲν τοῦ ὑποδεικνῆ τύπος, διότι τὸν ἀφελεῖ ἡ πείνα καὶ δίψα. Καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι εἴμεθα οἱ ἀναίσθητοτεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, εἴταν ἡ μεγάλη πείνα καὶ δίψα κατ' ὅλην τὴν ἡμέραν, τὴν ὁποῖαν ὡς ποιήν ἔββαλαμε, μὴ ὑπενημέκωμεν τὴν ἀποκλὴν ἀπὸ τοὺς ὀρκούς, δὲν θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ κρημασθῶμεν ἄλλην συμβουλήν καὶ προτροπὴν περὶ τοῦτου.²¹

Ἐπαινέσατε²² αὐτὰ ποῦ εἶπα, ἀλλὰ πρέπει νὰ δεξέτε τὸν ἐπαινον διὰ τῶν ἔργων. Διότι, ἂν δὲν κάμετε τοῦτο, ποῖον κέρδος θὰ ἔχετε ἀπὸ τὴν ἐδῶ συγκατένωσίν σας; Ἐάν τὸ παιδί κάθε ἡμέραν πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον, χωρὶς νὰ μάθῃ τινος, θὰ θεωρηθῇ ἐπαρκῆς δικαιολογία τὸ ὅτι ἀπλῶς πηγαίνει εἰς αὐτό; Δὲν θὰ εἶναι λοιπὸν αὐτὴ αὐτὴ ἡ μετάβασίς του ἡ μεγαλύτερα του κατοδίχη, διότι, ἂν καὶ καθημερινῶς πηγαίνει, ἄδικα κἀνει τὸν καιρὸν; 71 **A** Αὐτὴν τὴν σκεψὴν ἄς κάμωμεν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ διὰ τοῦ εἰπωμεν.

Ἀφοῦ τὸσον καιρὸν συνάζομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συζητοῦμεν εἰς τὴν φρικωδέστατην καὶ πολὺ ἀφέλιμον συγκατένωσιν αὐτῆς, ἂν ἀπέβλαμεν ἐπ' αὐτὴν οἱ ἴδιοι, ποῦ ἤμεθα πρῶτα, χωρὶς νὰ διορθώσωμεν κανένα ἐλάττωμά μας, κατὰ τί θὰ ἀφελθῶμεν ἀπὸ τὸν ἐδῶ ἐρχομὸν μας; Διότι πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐπ' ὄψιν μας ὅτι πολλὰ πράγματα γίνονται οὐκ οὐκ αὐτὰ τὰ ἴδια ἀλλὰ διὰ τὰ ἀποτελέσματα, ποῦ προέρχονται

21. Ἡ ἐννοία τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ἡ ἑξής. Τὰ παθήματα ἀφελῶν πολλὸν τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν ὁμοῦ ἐπιβῇ τις ταῦτα εἰς τὸν ἑαυτὸν του πρὸς διορθωσὴν ἐλαττωμάτων, τότε ἀφελῶν πολὺ περισσότερον καὶ δὲν ἀπαιτεῖται ἕλλη ἀποδείξις πρὸς διορθωσὴν, διότι ὑποδείξις συνεχῆς εἶναι αὐτὴ τὰ ἴδια τὰ παθήματα.

22. Τὰ ἀνοήτως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ἀπειθασιείας, ὡς πολλὰκις συνέβαινον εἰς τὰς ἐπιτίμιας τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου.

ἀπ' αὐτά. Ἴδου τι ἐννοῶ μὲ τοῦτο. Αὐτὸς ποὺ σπείρει, δὲν τὸ κάνει δι' αὐτὴν ταύτην τὴν πράξιν τῆς σπορᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν θεοποίησιν ἀργότερα, διότι ἄλλως ἢ ἡσπορᾶ θὰ ἦτο ἐπιζήμια. Β Ἐπειδὴ κάνει ἄδικα τὸν σπόρον. Ὁ ἔμπορος πάλιν δὲν κάνει ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν μόνον διὰ τὴν ταξιδίω, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐξήσιν μὲ τὸ ταξίδι τὴν περιουσίαν του, διότι ἄλλως θὰ ζημιωθῆ πάρα πολὺ καὶ ἐπιβλασθὲς θὰ εἶναι τὸ ταξίδι τῶν ἐμπόρων. Τοῦτο ἐκεῖ ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Διότι καὶ ἡμεῖς σκνάζομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅρα μόνον διὰ τὴν περιουσίαν ἀπλῶς ἐκεῖ τὸν καιρὸν μας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκομίσειαν ἐξ αὐτῆς, ὅταν φύγωμεν, μεγάλην πνευματικὴν ἀφέλειαν. Ἄν λοιπὸν γυρίσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ ἄδικοι, χωρὶς τὴν πάρομεν τίποτε τὸ ἀφῆλμον, τότε καὶ ἡ προθυμία ποὺ ἔχομεν, νὰ μεταδῶμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, συντελεῖ πρὸς ζημίαν μας. Διὰ τὴν μὴ πάθομεν καὶ ἡμεῖς τοῦτο καὶ ὑποσώμεν τὴν ἐσχάτην ζημίαν, ὅταν φύγωμεν ὡς ἐδοῦν, οἱ φίλοι μεταξὺ τῶν, οἱ πατέρες μετὰ τῶν παιδιῶν πον. C οἱ κύριοι μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, νὰ μελετᾶτε ὅ,τι εἴπαμε καὶ νὰ καταβάλλετε προσπάθειαν, ὥστε νὰ ἐφαρμόσετε τὴν ἐντολήν, διὰ τὴν μὴ καταναρπαζέσθε, ὅταν θὰ ἐπανέλθῃτε πάλιν καὶ θὰ μᾶς ἀκούσετε νὰ σᾶς δίδαμεν τὰς ἰδίας συμβουλὰς, διότι θὰ σᾶς ἐλέγχῃ ἡ συνείδησις, ἀλλὰ νὰ κἀρετε καὶ εὐφραίνεσθε ἔχοντες τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐφηρμάσατε τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐντολῆς. Αὐτὰς τὰς σκέψεις ἄς μὴ κάνωμεν μόνον ἐδῶ.

Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ πρόσκαιρος αὕτη προτροπὴ, ποὺ σᾶς ἔκαμα, νὰ ἀφαιρήσῃ ἀπὸ σᾶς κάθε κολπὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σπῆτι ὁ ἀνὴρας νὰ ἀκούῃ αὐτὰ ἀπὸ τῆς γυναίκας του καὶ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ νὰ γίνεταί κάποια ἑμιλλία μετὰ τὴν προσπάθειαν ὧν ποῖς πρωτίτερα νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν νόμον. D Καὶ ἐκεῖνος δὲ ποὺ πρῶτος θὰ προλάβῃ νὰ τὸ κατορθώσῃ, ἄς περιγελᾷ αὐτὸν ποὺ καθυστερεῖ, διὰ τὴν τὸν κἀμῃ μὲ τοὺς ἐμπαιγνοὺς νὰ κινηθῆ περισσότερο. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ καθυστερῆσθε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφθάσεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, ἄς βλέπῃ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐπέρασε καὶ ἄς φιλοτιμηθῆ νὰ τὸν φθάσῃ γρήγορα. Ἐὰν αὐτὰ σκεπτόμεθα, ἐὰν δὲ αὐτὰ φροντίζομεν, γρήγορα καὶ τὰ ἄλλα πράγματα θὰ μᾶς ἔλθουν εὐνοϊκά. Σὺ φρόντισε νὰ ἐκτελέσῃς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς θὰ φροντίσῃ διὰ τὰς ἀνάγκας σου.

Καὶ μὴ ποῦ λέγεις, τί πρέπει νὰ κάνωμεν, ὅταν ἕνας μᾶς ἀναγκάζῃ νὰ ὀρκισθῶμεν; τί πρέπει νὰ γίνῃ, ἐὰν ἕνας δὲν πιστεῖ εἰς ὅ,τι τοῦ λέγομεν; Διότι πρὸ πάντων, ὅπου παραβαίνεται ὁ νόμος, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνεται ὡς ὅτιν ἡ ἀνάγκη, ἐπειδὴ μία εἶναι ἀπαραίτητος ἀνάγκη, τὸ νὰ μὴ προσκρούσῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεόν. Πλὴν ὅμως τῶρα συνιστῶ τὸ

ἐξῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ κόψῃς τοὺς περιττοὺς ὄρκους, ἔστω αὐτοὺς ποὺ γίνονται ἀσκοπα χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη, αὐτοὺς ποὺ γίνονται εἰς τὸ σπῆτι, μεταξὺ τῶν φίλων, μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν. Ἄν πάσης αὐτοῦς, δὲν θὰ χρειασθῆς καθόλου τὰς συμβουλὰς μου δι' ἐκεῖνους, διότι αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ στόμα, ἐπειδὴ εὐνοήσασθε νὰ φοβῆται καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τοὺς πολλοὺς ὄρκους, δὲν θὰ καταδεχθῆ νὰ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς ἐκεῖνην τὴν οὐνήθειαν, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς μὲ ἀναριθμήτους τρόπους τὸ ἐξαναγκάσῃ. Ἄλλὰ καθὼς τῶρα μὲ πολλὸν κόπον καὶ ὑπερθαλικὴν ἐνάληθρον, φοβερίζοντες, ἀπειλοῦντες, συμβουλεύοντες, μόλις κατορθώσαμεν νὰ τὸ μεταφέρωμεν εἰς ἄλλην οὐνήθειαν, ἢ ἔτσι λοιπὸν καὶ τότε καὶ εἰς πάρα πολὺ μεγάλην ἀνάγκην καὶ ἂν τὸν φέρῃ κανεὶς, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν πείσῃ νὰ παραβῆ τὸν νόμον. Καὶ ὅπως δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ νὰ γευθῆ διὰ δοκιμὴν δηλητηρίον, ἔστω καὶ ἂν τὸ ἐπέβαλλεν ἡ ἀνάγκη, ἔτσι οὕτε ὄρκον θὰ ἐδέχετο νὰ ἐκποιήσῃ. Τοῦτο δὲ, ὅταν θὰ τὸ κατορθώσατε, θὰ σᾶς γίνῃ κίνητρον καὶ προτροπὴ διὰ τὴν καταποσθῆτε καὶ μὲ τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἀρετῆς. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ δὲν κατῴρθασε τελείως τίποτε, γίνεται ἀμελής καὶ κάνει τὴν προθυμίαν του γρήγορα, ἐνῶ ἐκεῖνος, ποὺ ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἔστω καὶ μίαν ἐντολήν ἐκτελέσῃ, λαμβάνων θάρρος ἀπ' αὐτὴν, μὲ περισσότεραν προθυμίαν θὰ θαδίσῃ πάλιν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας. Β Ἐπειτα ὀρεῖ παραλάβῃ ἄλλην, γρήγορα θὰ ἔλθῃ καὶ εἰς ἄλλην, καὶ ἔτσι προχωρῶν, δὲν θὰ σταματήσῃ, ἂν δὲν φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν. Διότι, ἐὰν, προκειμένου περὶ κτημάτων, ὅσον περισσότερα ὀρεῖ κανεὶς, τόσον περισσότερα ἐπιθυμεῖ, πολλὸν περισσότερον ἐπὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν πνευματικῶν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ ὅτι συμβαίνει τοῦτο. Διὰ τοῦτο σπεύδω καὶ θιάσμαι τὸ πρᾶγμα νὰ λάθῃ ἀρχὴν, καὶ εἰς τὰς μικρὰς σᾶς νὰ βάλλω ὡς θεμέλιον τὸ προοίμια τῆς ἀρετῆς, καὶ σᾶς ἰκετεύω καὶ παρακαλῶ, αὐτὰ τὰ λόγια νὰ μὴ τὸ ἐνθυμήσθε μόνον κατὰ τὴν παρουσίαν ὄραν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σπῆτι σᾶς καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅπου θὰ περνᾶτε τὸν καιρὸν σᾶς. C Εἰθε νὰ ἠμπορούσα νὰ ἤμην πάντοτε μαζί σας, ὅποτε δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ σᾶς εἴπω τόσα πολλὰ λόγια. Ἐπειδὴ ὅμως τῶρα τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἄντι ἐμοῦ, νὰ ἐνθυμήσθε τὰ λόγια μου, καὶ ὅταν κάθεσθε εἰς τὸ τραπέζι, διὰ τὸ φαγεῖν, νὰ νομίζετε ὅτι καὶ ἐγὼ ἔκω ἔλθω καὶ εἶμαι κοντὰ σᾶς καὶ αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγω τῶρα νὰ ἤκούσῃ εἰς τὰ αὐτὰ σᾶς. Καὶ ὁποῦδήποτε θὰ κάνετε δι' ἐμὲ λόγον, αὐτὴν κυρίως νὰ ἐνθυμήσθε τὴν ἐντολήν. Τοῦτο τὸ ζητῶ ὡς ἀποκρίθην διὰ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἔκω διὰ σᾶς. Ἐὰν ἴσω ὅτι τὸ κατορθώσατε, ἐκέρδισα τὸ πᾶν ἐπιπλήρωμα ἀρκετὰ διὰ τοὺς κόποις μου. Διὰ τὸ κά-

μετε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ οὐκ οὐκ νὰ γίνετε ἀσφόδθοι καὶ μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν νὰ ἐφαρμόσετε τὰς ἄλλας ἐντολάς, Ἐ μὲ πολλὴν προθυμίαν νὰ θέατε τὸν νόμον τοῦτον εἰς τὰς ψυχὰς σας καὶ τότε, διὰ τῆς πίστεως, θὰ γνωρίσετε τὴν ἀφέλειαν τῆς συμβουλῆς ταύτης. Ἐπειδὴ καὶ χρυσοῦφαντον ἐνδομια ὠραίων εἶναι ἔστιν τὸ ἄλλο κανεῖς, πολλὸ δὲ ὠραιότερον φαίνεται, ἔστιν τὸ φορῆ τὸ σῶμα μας. Ἐστὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καλαὶ μὲν εἶναι καὶ ἔστιν ἐπαύνηται, πολλὸ δὲ καλυτέραν φαίνονται ἔστιν ἐφαρμόζονται. Διότι τῶρα μὲν εἰς μικρὸν διάρκειαν χρόνου ἐπαινεῖτε ὅσα λέγει, ἐάν δὲ τὰ ἐφαρμόσετε, καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὅλον τὸν καιρὸν καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν ἑαυτὸν σας θὰ ἐπαινήτε. Ἐ Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ σπουδαῖον, ὅτι θὰ ἐπαινεῖται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀλλὰ τὸ ὅτι καὶ ὁ Θεὸς θὰ μᾶς παραδοκῆσθῆ ὡς ἰσχυροὺς του, καὶ ὅσα μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τῶν μεγάλων καὶ ἀκατανόητων ἐκείνων δωρεῶν, τῶν ὁποίων εἶπε νὰ δεκθῶμεν ὅλοι διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἄς εἶναι δοξα εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΑΙΑ ΕΚΤΗ

ὍΤΙ ΜΟΡΒΑΙΜΟΣ ΕἶΝΑΙ Ὁ ΦΟΒΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ, ΠΟΥ ΣΥΝΣΕΒΗΘΑΝ ΚΑΘ' Ὅσον ΕἰΣ ΤΟΥΣ ΦΕΡΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΓΓΕΛΙΑΝ ΤΗΣ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕἰΣ ΤΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑ· ΚΑΙ ὍΤΙ ΕΚΚΙΝΟΣ, ΠΟΥ ΠΑΣΧΕΙ ΒΑΤΙ ΛΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΕῖ ΤΟΝ ΘΕΟΝ, ΠΟΥ ΤΟ ΕΠΕΤΡΕΨΕ, ΕἶΝΑΙ ἸΕΘΣ ΜΕ ΕΚΚΙΝΟΣ ΠΟΥ ΠΑΣΧΕΙ ΤΑ ΙΔΙΑ ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΑἴΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ· ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΠΑΛΙΝ ΕΚ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΜΙΝΟΥ ΤΗΣ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΡΚΟΥΣ.

1. Πολλὰς ἡμέρας καθηλώσαμεν ⁷¹ Α πρὸς παρηγορίαν σας, ἀγαπητοί. Ἐν ταῖς δὲν θὰ ἀποσκορυνθῶμεν ἀπὸ τὸ θέμα τοῦτο, ἀλλ' ἐν ὅσῳ παραμένει ἡ πληγὴ τῆς λύπης, θὰ ἐξασκολευθῶμεν νὰ ἐπιθέτομεν καὶ τὸ φάρμακον τῆς παρηγορίας. Διότι, ἐάν, προκειμένου περὶ τὸ σωματικὸν πληγῶν, οἱ ἰατροὶ δὲν παύουν νὰ τὰς πλύνουν καὶ καθαρίζουν συνεχῶς, ἕως ὅτου ἴδουν, ὅτι ἐκλείσεν ἡ πληγὴ, πολλὸν περισσότερον τοῦτο πρέπει νὰ γίνεταί προκειμένου περὶ τῶν πληγῶν τῆς ψυχῆς. Διότι ἡ λύπη εἶναι πληγὴ τῆς ψυχῆς καὶ πρέπει συνεχῶς νὰ τὴν πλύνωμεν μὲ μαλακὰ λόγια. Β Δὲν συντελεῖ δὲ τόσο τὸ ζεστὸ νερὸ εἰς τὸ νὰ ἐλαττωθῆ ἡ πύξιμος τοῦ σώματος, ὅσον συντελοῦν ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν οἱ παρηγορητικοὶ λόγοι εἰς τὸ νὰ κατευνάσων ψυχικὸν πάθος. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην σπάγγου ἐδῶ, ὅπως οἱ ἰατροὶ, ἀλλὰ ἀντὶ σπάγγου θὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν γλῶσσαν. Οὐτε ἔχομεν ἀνάγκην φωτιῆς διὰ νὰ ζεστάνωμεν νερὸν, ἀλλὰ ἀντὶ φωτιῆς θὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ σήμερον τὸ ἴδιον ἄς κάμωμεν. Διότι ἐάν ἡμεῖς δὲν ὡς παρηγορήσωμεν, ἀπὸ ποῦ ἄλλοῦ θὰ παρηγορηθῆτε: Οἱ δικασταὶ ὡς ἐμπνέουν φόβον, λοιπὸν οἱ ἱερεῖς ἄς ὡς παρηγοροῦν. Γ Οἱ ἄρχοντες ὡς ἀπειλοῦν, λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία ἄς ὡς διῆθ παρηγορίαν. Διότι αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ. Οἱ διδάσκαλοι τὰ φοβερίζουν, τὰ κτυποῦν καὶ δακρυοῦμένα τὰ στέλλουν εἰς τὰς μητέρας των. Αἱ δὲ μητέρες των, ἀφοῦ τὰ δεκθῶν εἰς τοὺς κόλπους των, τὰ κροτοῦν σφιχτά, καὶ σπυγγίζουσαι τὰ δάκρυά των, τὰ καταφιλοῦν, καὶ ἔτσι συντελοῦν νὰ εἰρηνεύσων τὴν λυπημένην

ψυχὴν των και με δσα τους λεγουσιν, τα πεθουν, οτι ειναι
 ωφελιμον να φοβουνται τους διδασκαλους των.

Επειδη λοιπον και σε ος επροξενησαν φοβον οι αρ-
 χοντες και ος εφεραν εις αγωνιαν, η Εκκλησια, η κοινή ο-
 λων μας μητέρα, αφού ανοιξε διαπλάτα τους κωλους της
 D και με εδέχθη με ανοικτάς τας αγκάλας, καθημερινώς
 υς παρηγορεί λέγουσα οτι και ο φόβος τω αρχόντων ειναι
 ωφελιμος και η υπ' αττης προερχομένη παρηγορία επίσης
 ωφελιμος. Επειδη ο φόβος εκεινων, δεν μες αφίνει να πα-
 ραλύωμεν από την άμελειαν, αττης δε η παρηγορία δεν αφί-
 νει να μες καταβάλη η λύπη. Και δια τών δύο δε τούτων ο
 Θεός φροντίζει δια την σωτηριαν μας. Διότι αττος άπειως
 τους αρχοντας, δια να προξενούν φόβον εις τους άκρελους
 και αττος πάλιν εκειροτόνισε τους Ιερείς δια να παρηγοράσι
 τους λυπημένους. Και τα δύο δε αυτά εκτός της Γραφής E
 και η πείρα τα διδάσκει. Διότι ενώ υπάρχουν αρχοντες
 και στρατιώται άπεισμένοι, η πανία όλίγων ανθρώπων κατα-
 τέρας υποστάθμης, που μες ήλθον όπ' έξω, σε μη στιγμή ά-
 νοιγε τόσοσιν μεγάλην πυρκαϊάν, έσηκωσε τόσοσιν τριωμίαν 74
 A και μες εκαρην όλους να φοβούμεθα μήπως ναυαγήσωμεν,
 εάν δεν υπήρχε καθόλου ο φόβος των αρχόντων εις ποσιν
 θαμίον τρέλλας δεν θα ειχον φθάσει; Αρά γε εκ θεμελιών
 δεν θα άνέτρεπον την πόλιν μας και αφού θα τα έκανον όλα
 φως κάτω, δεν θα άφαιρούσαν και αττας άκόμη τας ψυχάς
 μας; Διότι, εάν άφαιρούσε τα δικαστήρια, αφήρσεσ όλην την
 καλήν τάξιν και ηουκίαν της ζωης μας. Καθώς δε του πλοίου
 τον κυβερνήτην, εάν απομακρύνη από την θεσιν του, κατε-
 πόντισε το πλοιον, και τον στρατηγόν, εάν απομακρύνη από το
 στρατόπεδον, παρέδωκεσ δεμένους τους στρατιώτας εις τους
 εαθρούς, έτσι και αν άφαιρέσκη τουσ αρχοντας των πόλεων,
 θα ήσασμεν πολύ χειρότερα από τα άλογα θηρία, B σαγκά-
 νοντες ο ένας τον άλλον και κατατρώγοντες, των πτωχότερον
 ο πλούσιος, τον παύ άθονατον ο δυνατώτερος, τον επαικέστε-
 ρον ο θρασύτερος. Αλλά τώρα, με την χάριν του Θεού, ήπο-
 τε όπ' αττα δεν συμβαίνει, επειδη οι ευσοβείς άνθρωποι δεν
 χρειάζονται την παιδαγωγίαν τούτων, διότι «εις τον δίκαιον
 δεν ειναι αναγκαίος ο νόμος» (Α' Τιμ. 1, 9) λέγει η Γραφή.
 Οι δε πολλοί, επειδη έκουν κατά νόμν να κάνουν κακός πρά-
 ξεις, αν δεν ειχον τον φόβον αυτών, θα εγέμιζαν τας πόλεις
 από αναρβήτητα κακά, τα όποια έκουν υπ' όψιν του και ο Παύ-
 λος έλεγε: «δεν υπάρχει κρατική εξουσία που να μη ειναι
 από τον Θεόν· οι δε αρχοντες που άσκούν την εξουσίαν, έ-
 χουν ταχθη και' άπόφασιν Θεού» (Ρωμ. ΙΓ'. 1). C

Όσιν σημασιον έκουν δια το σπήτι οι ζώλινοι δεσμοί

(ζυλοδεστές) των τοίκων, την ίδίαν σημασίαν έκουν και δια
 τας πόλεις οι αρχοντες. Και όπως αν άφαιρέσκη τους δεσμούς
 αττους άμέσως μόνοι τους διαλλονται οι τοίκοι και άμέσως
 πέφτει ο ένας επάνω εις τον άλλον, έτσι και από την σκου-
 μένην, αν άφαιρέσκη τους αρχοντας και τον εξ αυτών προερχο-
 μένον φόβον, και σπήτια και πόλεις και έθνη με πολλήν
 όρηγν θα πέση το ένα επάνω εις το άλλο, αφού κανεις δεν
 θα υπάρχη να τους συγκρατή και έμποδίζη και με τον φόβον
 της τιμωρίας να τους αναγκάζη να ειναι φρόνητοι.

2. Ας μη λυποούμεθα, αγαπητοί, δια τον φόβον, που
 μες προκαλούν οι αρχοντες, αλλά και να ευχαριστοϋμεν ακό-
 μη τον Θεόν, διότι δι' αττου έσταμάτισσε την άμελειάν μας
 και σπουδαιότερους μες έκασε. D Δάτι, παπα, λέγε μου, ζη-
 μία προήλθεν από την φροντίδα και την μέριμναν ταύτην;
 οτι έκουμεν γίνεσ σεινότεροι και έπαικέστεροι; οτι σπουδαιό-
 τεροι και προσεκτικώτεροι; οτι δεν βλέπομεν κανένα να με-
 θή και τραγουδή άσερνα τραγούδια, αλλά βλέπομεν λιτανείας
 συνεχείς και δάκρυα και προσευκάς; οτι γέλοισι παράκαρτα
 και άισχρά λόγια και κάθε διασκεδάσεσ έχει παύσει και η πόλις
 μας τώρα ειναι σαν γυνώκα σεινή και έλευθέρα; Δια ταύτα
 λυπείσαι λέγε μου: Δι' αττα θεσάλας πρέπει να χαιρη και να
 ευχαριστήσ τον Θεόν, διότι τόσοσιν μυρίαν δια του φόβου όλί-
 γων ημερών εχήλειψε. Ναι, άπαντή αλλά, εάν το κακόν έστα-
 ματούσε μόνον μεκρη του φόβου, παραδέχομαι οτι θα ειχαμεν
 Ιευκήν άφέλειαν. E τώρα όμως φοβούμεθα, οτι θα προχωρή-
 ση μη πέρα, και οτι όλοι θα διατρέξωμεν τον έκατον κίνδυνον.
 Αλλά μη φοβήσκη περι αττου, ο Παύλος ος παρηγορεί
 άλλων, οτι ειναι άξιος πάσης έμπιστοσύνης ο Θεός, ο όποιος
 δεν θα ος άφήση να περασθήτε ύπερ την δύναμιν σας, άλ-
 λά μαζί με τον περασμόν θα δώση μέσον, ώστε να εύρητε
 διεξοδον και να δύνασθη να τών υποφέρητε» (Α'. Κορ. Ιθ.
 13), «διότι αττος ειπε δεν θα σε αφήσω, ούτε θα σε εγκατα-
 λείψω ποτέ» (Εβρ. 13, 6).

Εάν ήθελε να μες τιμωρήσκη με έργα και να μες κάμη
 να δοκιμάσωμεν τα κακά δεν θα μες παρέδιδεν εις τόσοσιν ημε-
 ρών φόβον, διότι, όταν δεν έπιθυμή να τιμωρή, τότε φοβε-
 ρίζει. 75 A επειδη αν πρόκειται να τιμωρή, ειναι περιττός ο
 φόβος, περιττή η άπειλή. Τώρα όμως εχίσασμεν ζωην χειρο-
 τέραν από μυρίους θανάτους; διότι επί τόσοσιν ημέρας φοβού-
 μεθα και τρέμομεν και αττα άκόμη τας οικίας σποπτευόμεθα
 και την τιμωμίαν του Κρίν ήφιστάμεθα. και εις το μέσον του
 βιου εκυπνοϋμεν και ηρόδημ εντρομοί από την αγωνίαν
 μας. Ποτε αν και παρωργίσκαμεν τον Θεόν, τώρα τον εχίλειώ-
 σωμεν. επειδη υπερμείνωμεν τόσοσιν μεγάλην τιμωρίαν. Δάτι και

δὲν δὲν ἐτιμωρήθημεν, δὸσον μὰς ἐπρεπε, ἀρκητὴ εἶναι ἡ τιμωρία, λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Ὅσα δὲ μόνον ἀπ' αὐτὸ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα πρέπει: νὰ παίρνωμεν θάρρος, διότι πολλὰς ἐγγυήσεις μὰς ἔχει δώσει ἕως τῶρα ὁ Θεός, ὅτι τὰ πράγματα θὰ γίνοντο καλά. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξ ἑλπίων εἶναι, **Β** ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ μεταφέρουν εἰς τὴν βασιλέα τὴν κακὴν ἀγγελίαν, ἀφοῦ ἀνακώρῃσαν ἀπ' ἐδῶ γρηγοροῦσα, σὺν νὰ εἶκον φτερά καὶ παρ' ἄλλον ὅτι ἐνόμισαν, ὅτι πρὸ πολλοῦ θὰ ἐφθάνον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀκόμη εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διότι τόσα ἐμπόδια παρουσιάσθησαν εἰς αὐτούς, ὥστε ἐγκαταλείψαντες τοὺς ἵππους ὀδηγοῦν τῶρα ἀμέλεια. Διὰ τοῦτο κατ' ἀνάγκην θὰ φθάσουν πολλὰ ἄργα ἐκεῖ, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφέλιμον δι' ἡμᾶς. Διότι, ἐπειδὴ τὸν ἰδικόν μας ἱερέα καὶ κοινὸν πατέρα ὁ Θεός ἐσήκωσεν ἀπ' ἐδῶ καὶ τὸν ἐπεισε νὰ ἀνακωρήσῃ καὶ ἐπιχειρήσῃ τὴν προσθεῖαν ταύτην, διὰ τοῦτο ἔφερεν εἰς αὐτούς ἐμπόδια εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου των, διὰ νὰ μὴ προλάβουν καὶ ἀνάψουν τὴν φωστὴν καὶ ἔτσι κἀμουν ἀνακωρῆσθαι τὴν ἐπέμβασην τοῦ διδασκάλου μας, διότι θὰ εἶκον προκαταβάλλει τὸν βασιλέα, μὲ δὸσα θὰ ἔλεγον, καὶ θὰ τὸν εἶκον διαθέσει δυσμενῶς.

Ὅτι τὰ ἐμπόδια ταῦτα προήρχοντο ἐκ τοῦ Θεοῦ, **Γ** φαίνεται ἐκ τοῦ ἔξης: Ἄνθρωποι, ποὺ ἐπέρασαν ἄλλον τὸν καιρὸν τους εἰς τοιαῦτα ταξίδια καὶ εἶκον ὡς ἔργον τὸ νὰ ὀδηγοῦν διαρκῶς ἵππους, τῶρα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἵππασίαν συνεντρίβησαν καὶ ἀργοπόρησαν καὶ συνέβη τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι ἐγίνοντο εἰς τὸν Ἰωάνη. Ἐκεῖνος δηλαδὴ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀνακωρήσῃ, ἐδιέχετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνακωρήσῃ, αὐτοὶ δὲ ποὺ ἤθελον, ἠμποδοῦντο. Ὡς νέον καὶ παράξενον πρᾶγμα! Ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ ἀναγγεῖται καταστροφὴν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του τὸν ἔστειλεν ὁ Θεός. Αὐτοὶ μὲ πολλὴν ταχύτητα τρέχουν νὰ ἀναγγεῖται καταστροφὴν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν ἠμποδοῦνται τὸν Θεόν. Διὰ τὸ ἄρα γε: Διότι ἐδῶ μὲν ἡ ταχύτης φέρεται βλάβην, ἐκεῖ δὲ ἀφέλειαν ἔφερε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνον ἔστειλε γρηγοροῦσα διὰ τοῦ κήτους **Δ** καὶ αὐτοὺς ἠμποδίσαι διὰ τῶν ἵππων.

Βλέπετε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ; Διὰ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ποὺ ἠλπίζον ὅτι θὰ πραγματοποιήσουν τὰς ἀποφάσεις των, διὰ τῶν ἰδίων ἠμποδίσθησαν. Ἐκεῖνος (ὁ Ἰωάνης) διὰ τοῦ πλοίου ἐνόμισεν ὅτι θὰ πετάξῃ μακριά, καὶ τὸ πλοῖον τοῦ ἐγίνε δεσμός, ποὺ τὸν ἐκράτισε. Διὰ τῶν ἵππων οὗτοι ἐνόμισαν ὅτι τὸ γρηγορότερον θὰ ἴδωσι τὸν βασιλέα, καὶ οἱ ἵπποι ἐγίναν ἐμπόδιον, μᾶλλον δὲ οἱ ἵπποι, ὅπως καὶ ἐκεῖ οἱ πλοῖον, ἀλλὰ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὅλα παντοῦ

μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς σοφίαν τὰ τακτοποιεῖ. Καὶ πρὸ ἐξε νὰ ἴδῃς πρόνοιαν, ποὺ καὶ φόβον ἐπροκάλεσε καὶ πῦρ ὄρησε. Κατὰ μὲν δηλαδὴ τὴν ἡμέραν αὐτήν, ποὺ ἀπεταλῆθησαν τὰ πορᾶνομα ἐκεῖνα ἔργα, ὄρησεν αὐτοὺς νὰ φύγουν γρηγοροῦσα, διὰ νὰ ἀναγγεῖται εἰς τὸν βασιλέα ὅλα δὸσα ὀνέθησαν, καὶ μὲ τὴν ταχύτητα, ποὺ ἔφυγον, ἄλλους τοὺς ἐφόβησεν. Ἀφοῦ δὲ ἐκεῖνοι εἶκον κἀμει ὀδοπορίαν ὅσο καὶ τριῶν ἡμερῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐθεωροῦσαμεν ἄσκοπον τὸ ταξίδι τοῦ ἱερέως μας. **76** Ἀ διότι ἐνομίζαμεν ὅτι θὰ ἐφθάνεν ἄργα, τότε μὰς ἀιηλλάξεν ἀπὸ τὸν φόβον καὶ μὰς παρηγόρησε, διότι, ὅπως οὐκ εἶπα, ἐκεῖνοις τοὺς ἠμποδίσεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, ἔφερε δὲ ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴ ὀνομασθῶμεν τὰ παθήματά των ἀπὸ τοὺς διαβάτας τῆς ὁδοῦ, ποὺ ἤρχοντο ἐδῶ, ἐὰν νὰ ἀναπνεύσωσεν ἄλλογον, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε, καὶ πολλὸ μέρος ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν μὰς ἀπεθάλαμεν.

Ταῦτα ἀφοῦ ἐράδομεν, προσκυνήσαμεν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὰ ἔκαμε, διότι εἶναι ὁ φιλοστοργότερος ἀπὸ ἄλλους τοὺς πατέρας. Καὶ τῶρα ἐτακτοποιήσεν ὅλα τὰ ζητήματά μας, διότι μὲ κάποιον ἀόρατον δυνάμιν ἠμπίκισε τοὺς κακοὺς τοὺτους ἀγγελιαφόρους καὶ σκεδὸν εἶπε πρὸς αὐτοὺς τὸ ἔξης: Διατὶ σπεύδετε; Διατὶ διάξοσθε νὰ φθάσῃτε γρηγοροῦσα, ἐνῶ πρόκειται νὰ καταποντίζετε τόσην μεγάλην πῶλιν; **Β** Μήπως δηλαδὴ μεταφέρετε εὐχάριστα νέα εἰς τὸν βασιλέα; Σιματῆσατε, ἕως οὗτου τὸν δούλον μου, ὡς ἄριστον ἱατρόν, νὰ προσοιμῶσιν νὰ φθάσῃ καὶ οὐκ περᾶσῃ εἰς τὸν δρόμον. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πληγῆς τῆς παρανομίας τόσην πρόνοιαν ἐδείξεν ὁ Θεός, πολλὸ περισσότερο μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν, μετὰ τὴν μετάνοιαν, μετὰ τὸν τῶσον φόβον μετὰ τὰ δάκρυα καὶ τὰς προσευκάς, θὰ προνοήσῃ δι' ἡμᾶς καὶ μεγαλύτεραν ἡσυχίαν καὶ ἀφοβίαν θὰ ἀπολαύσωμεν. Διότι ὁ μὲν Ἰωάνης δικαιολογημένα ἠγανακτεῖται βασίτικα νὰ προκωρήσῃ εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μετάνοιαν, ἐνῶ οὐκ εἶς τῶρα πλέον ἔχετε ἐπιβεβεῖ τὴν μετάνοιαν καὶ μεγάλην ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Θεόν δι' αὐτὸ ἔχετε ἀνάγκην παρηγορίας καὶ οὐκ ἀπειλητικῆς ἀγγελίας. Διὰ τὸν λόγον οὗτον καὶ τὸν κοινὸν πατέρα μας **Γ** ἐσήκωσεν ἀπ' ἐδῶ, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ταξίδι, καίτοι πολλὰ ἐμπόδια ὑπάρχον. Ἐὰν δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὴν σωτηρίαν μας, δὲν θὰ ἐπιθεῖτο ἐκεῖνον νὰ ταξιδεύσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἤθελεν ἐκεῖνος, θὰ τὸν ἠμποδίσει.

3. Ἐκὼ νὰ οὐκ εἶπα καὶ τρίτον λόγον, ὁ ὁποῖος θὰ οὐκ πείθῃ νὰ ἔκται θάρρος καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ παρούσα ἑορτή, τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτὸς ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς τόσον ἐσεβάσθη καὶ ἐτίμησεν, ὥστε νὰ περᾶσῃ ἄλλους τοὺς προκατόχους του βασιλεῖς ποὺ ἐκυβέρνησαν μὲ εὐσεβείαν. Κατ' αὐτὰς λοιπὸν τὰς

ἡμέρας ἐστειλεν ἄλλοτε ἐπιστολὴν πρὸς τὴν τῆς ἑορτῆς καὶ ἀπέλυσε σκεδὸν ἄλλους τοὺς κρατούμενους εἰς τὰς φυλακάς. **D** Καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν οἰκτικὸν μὲν ἱερέως, ὅταν θῶ ἐμφανισθῆ πρὸ τοῦ βασιλέως θὰ τοῦ τὴν ἀναγνώσῃ, θὰ τοῦ ὑπενημίσιον τοὺς ἰδικούς του νόμους, καὶ θὰ εἴπῃ πρὸς αὐτόν:

Σὺ, βασιλεῦ, τὸν ἑαυτὸν σου παρακάλεσε, καὶ ἐνθυμήσου τὰς ἰδικὰς σου πράξεις. Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου ἔχεις τὸ παράδειγμα τῆς φιλανθρωπίας. Δὲν ἠθέλησες νὰ κάμῃς ἄλλοτε δικαίον φόνον, καὶ θὰ ἀνεκθῆς τώρα νὰ κάμῃς ἄδικον: Τοὺς ἐνόχους καὶ καταδικασθέντας ἄλλοτε, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἑορτὴν ἀπέλυσε καὶ ἐκείνους, ποὺ δὲν εἶναι ἔνοχοι, καὶ τίποτε δὲν ἐτόλμησαν νὰ κάμω, θὰ καταδικάσῃς, λέγε μου, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην: Κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μὴ κάμῃς τοῦτο, βασιλεῦ. Σὺ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀπευθυνόμενος καὶ ὁμιλῶν πρὸς ἄλλας τὰς πόλεις ἔλεγες: Ἐθέλω νὰ μοῦ ἴπῃ δυνατόν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀκόμη νὰ ἀναστήσῃ. Ταύτης τῆς φιλανθρωπίας καὶ αὐτῶν τῶν λόγων ἔχομεν τώρα ἀνάγκη. Τοὺς βασιλεῖς δὲν τοὺς κάνει ἴσους λαμπροὺς καὶ ἐνόχους ἢ νίκη κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅσον ἡ νίκη κατὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τῶν. Διότι ἐκεῖ τὸ κατόρθωμα προέρχεται ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐνῶ ἐδῶ τὸ τρόπον εἶναι τελείως ἰδικόν σου καὶ δὲν ἔχει κανένα, ποὺ νὰ μοιρασθῆ μαζί σου τὴν δόξαν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς νίκης. Ἐνίκησες εἰς τὸν πόλεμον κατὰ βαρβάρων, νίκησε καὶ θυμὸν βασιλικόν. Ἄς μάθουν ἄλλοι οἱ ἄπιοι, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Χριστοῦ ἢμπορεῖ κάθε ἔξουσιαν νὰ σαμάρη. **77 A** Δόξασε τὸν δεσπότην συγκυριῶν τὰ πρὸς οὐ σφάλματα τῶν συνδούλων σου, διὰ νὰ σὲ δοξάσῃ αὐτὸς περισσότερον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἐνθυρούμενος τὴν φιλανθρωπίαν σου ταύτην, σοῦ δεῖξῃ τὸ ὄμμα ἡμερον καὶ γαλήνιον καὶ σοῦ φωνῆ ἐπικτικῆς. Αὐτὰ καὶ περισσότερα ἂν αὐτὰ θὰ εἴπῃ καὶ ἐξάπαντος θὰ μὲς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ὀργὴν.

Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ πείσωμεν τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ὑποφέρωμεν μὲ γενναίωτικα, ὅσα συμβαίνουν, θὰ μὲς βοηθήσῃ παρὰ πολὺ ἢ νηστεία αὐτῆ. Διότι ἔκτος τούτου καὶ παρηγορίαν ἔχει ἀσπίαντον ἀπὸ τῆς περιστάσεως ταύτης λαμβάνομεν. Τὸ γεγονός δηλαδὴ, ὅτι καθημερινῶς συγκεντρωνόμεθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπολαμβάνομεν τὴν ἄκρασιν τῶν θεῶν Γραφῶν, **B** καὶ βλέπομεθα μεταξὺ μας, καὶ κλαίει ὁ ἕνας διὰ τὸν ἄλλον, καὶ προσευκόμεθα καὶ δεχόμεθα εὐλογίας, καὶ ἔτσι ἐνωσμένοι πηγαίνομεν εἰς τὰ σπῆτα μας, αὐτὰ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ μὲς φύγῃ τὸ περισσότερον μέρος τῆς λύπης. Ἄς μὴ χάσωμεν λοιπὸν τὴν ψυχραιμίαν μας καὶ ἄς μὴ προδώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας διὰ τῆς ἀ-

γωνίας, ἀλλὰ νὰ εἰμεθα αἰσιόδοξοι καὶ νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτὰ ποὺ θὰ λαχθῶν. Διότι θέλω, καὶ ἄμερον περὶ περιφρονησεως τοῦ θανάτου πάλιν νὰ σὲ ὁμιλήσω. Σὺ εἶπον κτὲς ὅτι φοβούμεθα τὸν θάνατον ὅτι διότι ἐκεῖνος εἶναι φοβερός ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἐπειδὴ οὔτε ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μὲς ἐξέπρηνεν, οὔτε ὁ φόβος τῆς γενένης μὲς κατέλασεν καὶ ἀκόμη, διότι δὲν ἔχαμεν τὴν συνείδησιν ἡμερον.

Θέλετε νὰ σὲ ἀναφέρω καὶ τετάρτην, **C** ὅτι μικρότερον αἰτίαν, διὰ τὴν παράκρῃον αὐτὴν ἀγωνίαν, ποὺ ἔχομεν, καὶ ἢ ὅποια αἰτία ἐπαληθεύει περισσότερο ἀπὸ τὰς ἄλλας: Δὲν ἔχομεν βίον σκληραγωγίας, ὅπως ἀρμόζει εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ τὸν μαλακῶν καὶ παραλελυμένων καὶ νωθῶν ἰσθμὸν βίον ἐζηλεύσαμεν. Δι' αὐτὸ καὶ φυσικῶν εἶναι νὰ μὲς ἀρῆσῃ νὰ μένωμεν εἰς τὰ πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου καὶ νὰ κατακόμωμεν ὑπ' αὐτῶν.

Διότι ἐάν μὲ νηστείας, ἀγρυπνίας καὶ εὐτελεῖ διαίταν ἐπενηύσωμεν τὴν ζωὴν ταύτην, κόπτοντες τὰς ἀποδόμους ἐπιθυμίας μας, ὑπομένοντες τοὺς ἰσθμῶτας τῆς ἀρετῆς, ταλαιπωροῦντες καὶ ὑποτάσσοντες τὸ σῶμα, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, μὴ φροντίζοντες νὰ ἰκανοποιούμεν τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, βαδίζοντες τὴν στεγὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, γρήγορα θὰ ἐπιθυμούσαμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. **D** καὶ θὰ ἐσπεύδομεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ παρόντος βίου.

Διὰ τὸ ἐνοήθησῃ δὲ, ὅτι αὐτὰ, ποὺ λέγομεν, εἶναι ἀληθῆ, ἀνέβα εἰς τὰ κορφοβούνια καὶ ἐπισκέψου τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους μοναχοὺς, ποὺ φοροῦν ἐνδύματα ἀπὸ σάκκον, ποὺ θεληματικῶς μένουσιν οὐ οἰκίσματα ὄμοια μὲ δεσμητήρια καὶ σκοτεινά, ποὺ νηστεύουσιν καὶ θὰ τοὺς ἰδῆς ἄλλοτε αὐτοὺς νὰ ἐπιθυμοῦν τὸν θάνατον καὶ ἀνάπαιαν νὰ τὸν ὀνομάζουσιν. Διότι ὅπως ἂ πηγμῆκος βιάζεται νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ στάδιον, διὰ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ τραύματα, καὶ ὁ ἀθλητὴς ἐπιθυμεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ θάνατον, διὰ νὰ τελειώσῃ οἱ κόποι του, ἔτσι καὶ ὁ ἐνάρετος, ποὺ ζῆ μὲ σκληρὸν καὶ τραχύτατον βίον, ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον, διὰ νὰ ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ βίου τούτου. **E** καὶ διότι εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ ἀπολαύσῃ τοὺς ἐπιμαρμένους δι' αὐτὸν στεφάνους, ὅταν μεταβῆ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν καὶ καταπέσει εἰς τὸν εὖδιον λιμένα, ὅπου δὲν εἶναι ἰσχυρὸν νὰ ὑποπειθῆ, ὅτι θὰ ὑποστῇ ναυάγιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν βίον μας ἐκ φύσεως ἐπιπλέον καὶ κοπιωτικόν, διὰ νὰ μὲς ἀναγκάσῃ ἢ θλίψῃ αὐτοῦ νὰ ἐπιθυμώμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Διότι ἐάν τώρα ποὺ ἔχομεν τόση λυπηρὰ, καὶ κίνδυνον καὶ φόβον καὶ φροντίδας μὲς περι-

βάλλουν από παντός, ἴσων πολὺ εἴμεθα προσκεκολλημένοι με εὐχαρίστησαν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ⁷⁸ Α ἐὰν δὲν ὑψήρωκε τίποτε ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀλόκληρος ὁ βίος μας ἐπερνοῦσε χωρὶς λύπας καὶ ταλαιπωρίας, τότε θὰ ἐπιθυμοῦσαμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ:

4. Ἐπι καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔκαρεν ὁ Θεός. Θέλων δηλαδὴ νὰ κἀμῃ καὶ ἐκείνους νὰ ἐπιθυμήσουν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν γῆν Χαναάν καὶ νὰ μισήσουν τὴν Αἴγυπτον, ἐπέτρεψε νὰ ταλαιπωροῦνται μετὰ τὴν λύσπην καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν πλυσίων, ἵνα, βασανιζόμενοι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, καταφύγῃσι πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὸν παρακαλέσῃσι νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν χώραν των. Διότι, ἐὰν, παρ' ὅλον ὅτι προηγήθησαν αὐτὰ, μόλις ἔφυγον, Β πάλιν ἐθυροῦντο τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν σκληρὰν δουλείαν αὐτῆς, καὶ ἐβιάζοντο νὰ γυρίσουν πάλιν πρὸς τὴν τυραννίαν, ἐὰν δὲν εἶκον βασανισθῆ ἴσων πολὺ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκείνων Αἴγυπτίων, τότε θὰ ἤθελαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ξένην ἐκείνην χώραν; Βεβαίως ποτέ. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν διὰ νὰ μὴ προσκολληώμεθα εἰς τὴν γῆν καὶ κἀσκοιντες εἰς τὰ παρόντα πράγματα, ληρονοῦμεν τὰ μέλλοντα, κοπιῶντες ἕκαμε τὸν βίον τοῦτον ὁ Θεός.

Ἄς μὴ προσκολληώμεθα λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πρέπει εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Διότι ποῖα ἡ ἀφέλεια; Τί θὰ κερδίσωμεν ἀπὸ τὴν υπερβολικὴν προσήλωσιν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ παρόντος βίου; Θέλεις νὰ μάθῃς διατί ὑπάρχει ἡ παρούσα ζωὴ; Διὰ νὰ γίνεταί βόσκις καὶ ἀφορμὴ τῆς μελλούσης ζωῆς; C καὶ παλαιότερα καὶ σιτάδιον, ὅπου θὰ ἀγνωστοῦμεν διὰ τοὺς ἐκεῖ στεφάνους. Ἄν δὲ δὲν θὰ μᾶς δώσῃ αὐτοὺς, εἶναι χειρότερη ἀπὸ ἀναριθμήτους θανάτους, ἐπειδὴ, ἐὰν ἐφ' ὅσον εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν, δὲν πρόκειται νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, προτιμότερον εἶναι νὰ ἀποθάνωμεν. Διότι τί ἐπὶ πλέον ἔχομεν; τί παραπάνω ἀπολαμβάνομεν; Δὲν ἔλεπομεν τὸν ἴδιον ἥλιον καὶ τὴν ἴδιαν σελήνην κάθε ἡμέραν; Δὲν ἔλεπομεν τὸν ἴδιον κειμήλιον, τὸ ἴδιον καλοκαίρι, τὰ ἴδια πράγματα; «Τί συνέθη; αὐτὸ ποῦ θὰ συμβῆ καὶ πάλιν. Τί ἔγινεν; ἔτι πάλιν θὰ γίνῃ» (Ἐκκλ. 1, 9). Οὐτε λοιπὸν αὐτοὺς, ποῦ ζοῦν, γενεῶς πρέπει νὰ μακαρίζωμεν, ἢτε αὐτοὺς ποῦ ἀποθνήσκουν νὰ θρηνώμεν. Ἄλλὰ ἐκείνους μὲν ποῦ εἶναι ἀμαρτωλοί, D εἴτε ζῶσι εἴτε ἔχουν ἀποθάνει, νὰ τοὺς κλαίωμεν, ἐκείνους δὲ πάλιν ποῦ εἶναι δίκαιοι νὰ τοὺς μακαρίζωμεν, ἀποδοῦντες καὶ ἂν εὐρίσκωνται. Σὺ μὲν λοιπὸν ἕνα θάνατον φοβῶσαι καὶ θρηνῆς, ὁ δὲ Παῦλος, ἂν καὶ κάθε ἡμέραν ἀντίκριζε τὸν θάνατον, οὐ μόνον δὲν ἔκλαιε διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκαίρει καὶ εὐφραίνεται. Μακάρι καὶ ἐγὼ

διὰ τὸν Θεόν νὰ ἐκινδύνευα, ὅπως ὁ Παῦλος, θὰ μοῦ εἶπῃς, καὶ τότε δὲν θὰ ἐστενοχωροῦμαι. Ἄλλὰ καὶ τώρα, ποῦ δὲν κινδυνεύεις διὰ τὸν Θεόν, δὲν πρέπει νὰ στενοχωρηθῆς καὶ κἀμῃ τὸ θάρρος σου, διότι οὐ μόνον ἐκεῖνος ποῦ πίστει κατὰ διὰ τὸν Θεόν, καθίσταται δόκιμος ἐνώπιόν του καὶ ὑποφέρεται, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποῦ παθαίνει κατὰ δίκαια καὶ τὸ ὑποφέρει μετὰ γενναϊότητα καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν, ποῦ τὸ ἐπέτρεψε, δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ποῦ πάσχει ταῦτα διὰ τὸν Θεόν. Παράδειγμα τοῦτου ὁ Ἰωβ. Ἐπειδὴ ὁ μακάριος οὗτος ἐδάσθη τὰς πολλὰς καὶ ἀνυποφόρους ἐκείνας πληγὰς ἰδικα, E λόγῳ ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου, καὶ τὰς ἀντιμετώπισε μετὰ γενναϊότητα καὶ εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὰς ἐπέτρεψε, ἔλαθεν ἀλόκληρον τὴν ἀμοιβήν.

Μὴ φοβῶσαι λοιπὸν διὰ τὸν θάνατον, διότι εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα. Νὰ λυπῶσαι διὰ τὴν ἀμαρτίαν, ἢ ὅποια εἶναι ἐγκλημα οὐκ φυσικὸν ἀλλὰ προαιρετικόν. Ἀποῦ δὲ λυπῶσαι δι' ὅσους ἀποθνήσκουν, λυπήσου καὶ δι' ὅσους γεννῶνται, διότι ὅπως τὸ ἕνα εἶναι φυσικὸν ἔτσι εἶναι καὶ τὸ ἄλλο. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ἀεὶ ἀπειλήσῃ μετὰ θάνατον, λέγε πρὸς αὐτόν: ἐδιδάκθη ἀπὸ τὸν Χριστὸν νὰ μὴ φοβῶμαι ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ φονεύουν τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν ἤμποροῦν νὰ φονεύσωσιν (Ματθ. 10, 28). ⁷⁹ Α Ἄν οὐ ἀπειλή μετὰ θάνατον τῆς περιουσίας, εἰπέ εἰς αὐτόν: «Γυνὸς ἐξῆλθα ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μου καὶ γυνὸς θὰ ἀνακαρτήσω. Τίποτε δὲν ἐπέρωμεν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ εἶναι φανερόν ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἤμποροῦμεν νὰ πάρωμεν μαζί μας» (Ἰωβ 1, 21). Καὶ ἂν ἐσὺ δὲν μοῦ πάρῃς τὴν περιουσίαν, διὰν θὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος, θὰ τὴν πάρῃ, ἀφοῦ θὰ με χωρήσῃ ἀπ' αὐτῆν. Καὶ ἂν οὐ δὲν με σφάξῃς, θὰ φέρῃ τὸ τέλος ὁ φυσικὸς νόμος. Ἄς μὴ φοβώμεθα λοιπὸν κανένα ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια προέρχονται ἐκ φύσεως, ἀλλὰ νὰ φοβώμεθα ὅσα προέρχονται ἀπὸ κακῆν προαίρεσιν, διότι αὐτὰ μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν κόλασιν. Τοῦτο ἂς σκεπτόμεθα διαρκῶς δι' ὅσα ἀπροσδόκητα συμβάντα μᾶς ἔρχονται καὶ διὰ αὐτὰ δὲν θὰ ἐξαλειφώμεν, διὰν στενοχωροῦμεθα, ἀλλὰ διὰν παύσωμεν νὰ στενοχωροῦμεθα. B

Ἐκτός δὲ τοῦτου καὶ ἐκεῖνο ἂς ἔκαμην ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐὰν πάθωμεν κατὰ κακὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἴδικα, ἐξαλείφωμεν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματά μας. Διὰ τοῦτο εἶναι μέγαλο καλὸν ἐδοῦ νὰ τιμωροῦμεθα διὰ τὰ ἀμαρτήματά μας καὶ ὅτι ἐκεῖ. Ὁ πλοῦσιος τῆς παραβολῆς ἐπειδὴ δὲν ἔπαθεν ἐδοῦ κανένα κακόν, ἐτιμωρεῖτο ἐκεῖ πολὺ ἀστυρά, ὡς νὰ ἦτο μέσα εἰς τὰς φλόγας.

Ἐπι δὲ αὐτὸ ἦτο ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅσων ἐκεῖ δὲν εὐρε καμὴν ἀνακούφισιν, ἄκουσε τί λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Ἄβραμ:

«Παῖδί μου ἐπίφρες μὲ τὸ παραπάνω τὰ ἀγαθὰ σου εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν διὰ τοῦτο ὑπερέρεις τώρα» (Λουκ. 16, 25). «Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸν Ἀδύταρον αἰτία νὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου ἦτο ἐκτὸς τῆς ἀρετῆς του καὶ τὸ ὅτι ἀναρίθμητα ἐδῶ ὑπέφερε βόσανα, ἄκουσε νὰ λέγῃ τοῦτο ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ. Ἀφοῦ εἶπεν εἰς τὸν πλούσιον· C Ἐπίφρες μὲ τὸ παραπάνω τὰ ἀγαθὰ σου, προσέθεσε καὶ ὁ Ἀδύταρος τὰ βόσανα καὶ ἐ. ἂ τοῦτο παρηγορεῖται τώρα δι' ὅσα ἐκεῖ ὑπέφερε. Διότι καθὼς ὅσοι εἶναι ἐνάρετοι, ἂν ἔχουν θλίψεις, θὰ λάβουν διπλὴν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ὁπισος εἶναι κακὸς καὶ ἐκεῖ ἅλα τὰ καλὰ πλοῦσαι, θὰ ὑποστῇ διπλὴν τιμωρίαν.

Πάλιν ἐπαναλαμβάνω, ὅτι λέγω ταῦτα ὅχι διὰ νὰ κατηγορήσω ὄσους ἐφυγαν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐδιότι ψυχὴν ποὺ ἔχει τοπεινωθῆ ἀπὸ τὰς θλίψεις μὴ τὴν ταρώσης περισσότερον, λέγει (Σοφ. Σαφ. 4, 3), οὐτε διὰ νὰ μαλώσω ἐδιότι ὁ ἄρπιστος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ παρηγορίαν καὶ ὅχι ἀπὸ μαλώματα· ἀλλὰ τὸ λέγω, διότι φροντίζω νὰ διορθώσω καὶ πείω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν σωτηρίαν μας ἀπὸ τὴν φυγὴν, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ἁμαρτίας, νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς κακίας. Ἐὰν ἀποφύγωμεν ταύτας καὶ μεταξὺ πολυαριθμῶν στρατιωτῶν, ἂν εἰμεθα, κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ μᾶς κτυπήσῃ. Ἐὰν ὅμως ταύτας δὲν ἀποφύγωμεν D καὶ εἰς αὐτὴν ἀκρότην τὴν κορυφὴν τῶν θουνῶν, ἂν ἀναβῶμεν, ἀναριθμήτους ἐκθροῦς θὰ συναντήσωμεν.

Ἐνθυμησθε πάλιν τοὺς τρεῖς ἐκείνους ποῖδας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μέσα εἰς τὴν κἀμνον καὶ δὲν ἔπαθον κανένα κακόν. ἐνῷ ὅσοι ἀπ' αὐτούς, ποὺ τοὺς ἔρριψαν ἐκώθητα γύρω εἰς τὴν κἀμνον, κατεσάρησαν ἀπὸ τὴν φωτιά. Τί ὑπάρχει παραδοξότερον ἀπ' αὐτό; Ὅσους εἶκεν εἰς τὴν δεξιάν σου τὸ σῆρ, τοὺς ἔλυσε ἀπὸ τὰ δεσμά²³ καὶ ὄσους δὲν εἶκεν τοὺς ἄρμαζε. Διὰ νὰ μάθῃς δι' ἅλα ὁ τόπος, ἀλλὰ ὁ τρόπος τοῦ αἵου οδηγεῖ εἰς σωτηρίαν καὶ τιμωρίαν, ὅσοι ἦσαν μέσα εἰς τὴν κἀμνον ἐκώθησαν καὶ ὅσοι ἦσαν ἔξω κατεστράφησαν. Τὰ ἴδια αἰμάτια εἶχον καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι, ἀλλὰ ὅχι τὰ ἴδια φρονήματα, διὰ τοῦτο καὶ τὰ παθήματα δὲν ἦσαν τὰ ἴδια. Διότι τὸ κορτάρι καὶ ἀπὸ μακροῦ ἂν τὸ πλάσῃ ἡ φωτιά, ἀνάβει καὶ καίεται. ἐνῷ ὁ χρυσὸς καὶ μέσα εἰς τὴν φωτιὰ ἂν εἶναι, ὅχι μόνον δὲν καίεται, ἀλλὰ γίνεται καὶ λαμπρότερος. E

3. Ποῦ εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἔλεγες, ὅλα νὰ μᾶς τὰ πάρη ὁ βασιλεὺς μόνον τὸ σῶμά μας νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἐλεύθερον; Ἄς μάθωμεν τί σημαίνει αἴμα ἐλεύθερον. Τὸ αἴμα τὸ κάνει ἐλεύ-

23. Διὰ τοῦτο ἔννοεῖ τὸ ὅτι ἡ φωτιὰ ἔκαυσε μόνον τὰ σκευὰ μὲ τὰ βυατὰ εἶχον δεθῆ αἱ τρεῖς ποῖδες.

θερον ὅχι ἡ ἑλληνικὴ τιμωρία, ἀλλὰ τὸ νὰ ζῆ διαρκῶς μὲ δικαιοσύνην. Αὐτῶν λοιπὸν τῶν παιδιῶν τὰ σῶματα ἦσαν ἐλεύθερα ἂν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν κἀμνον, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ εἶχον ἀποβάλει τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας. Διότι μόνον τοῦτο εἶναι πραγματικὴ ἐλευθερία καὶ ὅχι τὸ νὰ μὴ τιμωρήται ἕνας ἢ νὰ μὴ παθαῖν κανένα κακόν. 80 A. Ἐδὲ δὲ ἔχων ὑπ' ὄψιν σου τὴν κἀμνον ταύτην, θυμήσου κατ' ἀνολογίαν τοὺς ποταμοὺς τῆς φωτιᾶς κατὰ τὴν φουεράν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως. Διότι καθὼς ἐδῶ ἄλλους μὲν ἔρριψε καὶ ἔκαυσε, ἄλλους δὲ ἐσεβάσθη ἡ φωτιά, ἔτσι θὰ συμβῆ καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς ἐκείνους. Καὶ ἂν μὲν ἕνας ἔχη μαζεύσει κάρτον, ἔζωλα, καλάμα, ἀνάβει ἡ φωτιά καὶ τὸν καίει, ἂν δὲ ἔχη χρυσὸν ἢ ἀργυρον, γίνεται λαμπρότερον ὑπὸ τῆς φωτιᾶς.²⁴ Τοιοῦτον ἄλικὸν λοιπὸν ὡς συγκεντρῶσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὰς παρούσας θλίψεις ὡς ὑπομένωμεν μὲ γενναϊότητα, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ ἀπὸ ἐκείνην τὴν κάλασον, ἡ θλίψις αὐτὴ θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ, ἐὰν θεοβαίως γνωρίζωμεν νὰ φιλοσοφῶμεν χριστιανικῶς, καὶ ἐδῶ θὰ μᾶς κἀμνη καλλιτέροισι, B ὅχι μόνον ἡμεῖς ἀλλὰ πολλὰς καὶ ἐκείνους, ποὺ μᾶς προεκάλεσαν τὸς θλίψεις, ἐὰν δεῖξωμεν νηφαλιότητα.

Τόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ φιλοσοφεῖ, ὅπως ἐφάνη καὶ εἰς τὴν περίπτωση ἰστέ τοῦ πυρόννου. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶδε, ὅτι δὲν ἔπαθον κανένα κακόν, μετέβαλεν ἀντιλήψεις καὶ ἄκουσε πῶς ἐξεβάλλωκε τὴν μεταβολὴν ταύτην. «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου ἐξέλθετε ἀπὸ τὴν κἀμνον καὶ ἐλάτε ἐδῶ», λέγει (Δαν. 3, 26) Πρὸ ἀλλοῦ δὲν ἔλεγες: «Καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ Θεός, ποὺ θὰ ἠμπορήσῃ νὰ σῆς θγάλη ἀπὸ τὰ κέρα μου;» (Αὐτόθι 16). Τί συνέβη; ἀπὸ ποῦ προήλθεν ἡ μεταβολὴ αὐτῆ; Τοὺς ἔξω τῆς κἀμνου εἶδες ὅτι κατεστράφησαν καὶ τοὺς ἐντὸς αὐτῆς προσκολεῖς; Ἀπὸ ποῦ σοῦ ἦλθε νὰ φιλοσοφῆς τοιαῦτα; Ἐἶδες πόσον μετεβλήθη ὁ βασιλεὺς; Προτοῦ ἀκρότη τοὺς κἀμνον καὶ τοὺς ρήρη εἰς τὴν κἀμνον ἐβάλασθησαν, ὅταν δὲ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν φωτιὰν τῆς κἀμνου, ἐφιλοσοφῆσε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός ἐπέτρεψε νὰ γίνωμεν ὅλα C ὅσα ἠθέλησεν ὁ τύραννος, διὰ νὰ ὑποδείξῃ ὅτι τοὺς προστατευόμενους Του κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ τοὺς βλάψῃ. Καὶ ὅτι ἔκαμεν εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ Ἰσάβ, αὐτὸ ἔπραξε καὶ ἐδῶ. Διότι καὶ ἐκεῖ ἀφῆκε τὸν διάβολον νὰ ἐκδηλώσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ ὅτε ἐξήντησεν ὅλα τὰ βέλη καὶ κανέναν τρόπον

24. Ἐπισημῶς τοῦ χωρίου A'. Κορ. 3, 12-16 ἔδὲ τὴν ἑρμηνείαν ἀπὸ τοῦ Π. Τρεμπάλε. Ἡ Κανὴ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἑρμηνείας, 2 τόμος, σελ. 92.

ἐπιβουλῆς δὲν τοῦ εἶναι, τότε ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ στάδιον τὸν ἀθλητὴν διὰ τὴν γίνῃ λαμπρὰ καὶ ἀναμφισβήτητος ἡ νίκη αὐτοῦ. Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔκαμε καὶ ἐδῶ. ἠθέλησε τὴν πόλιν αὐτῶν νὰ κατασκάψῃ καὶ δὲν τοῦ ἔφερε κίλημα. ἠθέλησε νὰ τοὺς πάρῃ ἀικραλίτους καὶ δὲν τὸν ἠμπούσιο. ἠθέλε νὰ τοὺς δέσῃ καὶ τὸν ἄφραε νὰ τὸ κάρῃ. Νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν κήμιον, τὸ ἐπέτρεψε. Νὰ ἀνάψῃ τὴν φωτιά σὲ ὑπερβαλικῶν δαθῶν, καὶ τοῦτο τὸ ἐπέτρεψε. **Δ** Καὶ ὅταν τίποτε δὲν ὑπελείπεται πλέον καὶ ἐξητήλησεν ὅλην αὐτοῦ τὴν δόναμιν ὁ τύραννος, τότε ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν δόναμιν του καὶ τῶν παιδιῶν τὴν ὑπομονήν. Βλέπειτε ὅτι διὰ τοῦτο ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς μέχρι τέλους τὰς θλίψεις, διὰ τὴν δεξιὰ εἰς ἐκεῖνους, ποὺ ἐπεδουλοῦντο καὶ τὴν φιλοσοφικὴν διδασκίαν τῶν ἐπιδουλονημένων καὶ τὴν ἰδικίαν του πρόνοιαν. Καὶ τὰ δύο δὲ αὐτὰ καὶ ἕκαστος, ὅταν κατάλαβε, ἐρώναξε. «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὤψιστου ἐξέλθετε ἀπὸ τὴν κήμιον καὶ ἐλάτε ἐδῶ». Σὺ ὅμως πρόσεξε νὰ ἴδῃς καὶ τῶν παιδιῶν τὴν μεγαλοφυκίαν. Ὅτε δηλαδὴ, προτοῦ νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ βασιλέως ὄρμησαν νὰ πρῶσῃον ἔξω ἀπὸ τὴν κήμιον, διὰ τὴν μὴ νομίση κανεὶς ὅτι φοβοῦνται αὐτοὶ τὸ πῦρ, οὔτε ὅταν **Ε** τοὺς ἐκάλεισεν εἶναι μέσα, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῶν ὅτι εἶναι φιλόδοξοι καὶ φιλόνομοι. **Σ** Ὅταν ἐραβες, λέγουσιν διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τίνας εἴμεθα δοῦλοι, ὅταν ἐγκώριος τὸν Κύριόν μας, τότε ἐξεραβόμεθα, διὰ τὴν νὰ γίνωμεν κήρυκες τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ εἰς ἄλλους τοὺς παρόντας. Μᾶλλον δὲ ὅχι αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀντίπαλος αὐτῶν μὲ τὴν ἰδικίαν του φωνὴν καὶ τὴν γλώσσαν καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς εἰς ἄλλους διεκέρυττε καὶ τῶν ἀθλητῶν τὴν ἀντίστασιν καὶ τοῦ ἀγνωστέου²⁵ τὴν δόναμιν.

Καὶ καθὼς οἱ κήρυκες τοὺς ἀθλητὰς, ὅταν νικήσῃον, ἀνακηρύσσουσι νικητὴς εἰς τὸ μέσον τῶν θεατῶν, **Α** καὶ ἀνοφῆρουσι καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν, λέγοντες, ὁ δεῖνα ἀπὸ τὴν πόλιν τάδε, ἔτσι καὶ οὗτος ἄντι τῆς πόλεως τὸν Κύριον αὐτῶν ἀνεκήρυττε, «Σεδράκ, Μισάκ, Ἀβδοναγιά, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὤψιστου, ἐξέλθετε καὶ ἐλάτε». Τί συνέθη καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς δοῦλους τοῦ Θεοῦ; Δὲν ἦσαν ἰδικοί σου δοῦλοι; Ναί, ἀλλὰ μοὺ κατέλυσαν τὴν βασιλείαν, λέγει, μοὺ κατεπάτησαν τὴν ὑπερηφάνειαν, ἀπέδειξαν διὰ τῶν ἔργων ποῖος εἶναι ὁ ἀληθινὸς αὐτῶν Δεσπότης. Ἐάν ἦσαν δοῦλοι ἀνθρώπων,

25. Ἐάν ἐξήρχοντο ἀμέσως, θὰ ἐφανέτο ἐπιδεικτικὴ καὶ κενόδοξο, ἐνῶ, ἐάν, προσκαλοῦμενοι νὰ ἐξέλθουν εἰς ἐμάς, θὰ ἐθεωροῦτο ὡς ἀριστικὴ καὶ μεγαλόδοξο.

26. Ἀγνωστέος εἶναι ὁ ὄρων τὸν ἀγῶνα. Τοιοῦτος ἐδῶ εἶναι ὁ Θεός.

δὲν θὰ τοὺς ἐροῦντο ἡ φωτιά, δὲν θὰ παρεπέριζεν ἀπὸ αὐτοὺς ἡ φλόγα, διὰ τὸ ἀνθρώπων δοῦλους ἢ κτίσις δὲν συναρᾷ νὰ σέβεται καὶ τῆς. Διὰ τοῦτο πάλιν, λέγει, «ὀλογοῦτο ὁ Θεὸς τοῦ Σεδράκ, Μισάκ, Ἀβδοναγιά» (Δαναὴλ 3, 28). **Β** Πρόσεξε δὲ νὰ ἴδῃς, πῶς πρῶτον ἀνακηρύττει τὸν ἀγνωστέον. «ὀλογοῦτο ὁ Θεός, ὁ ὅποιος ἀπέστειλε τὸν ἀγγελὸν αὐτοῦ καὶ ἠλευθέρωσε τὰ παιδιὰ αὐτοῦ» (Αὐτόθι). Αὐτὸ τὸ λέγει διὰ τὴν δόναμιν τοῦ Θεοῦ. Λέγει τώρα καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἀθλητῶν. «διὰ τὴν εἰκὸν πεποιθήσῃον εἰς αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο δὲν συνερομάρτυραν μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως καὶ παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ διὰ τὴν μὴ λατρεύσῃον ξένου Θεοῦ». (Αὐτόθι). Ἄρα γε τί ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἴσον μὲ τὴν ἀρετὴν; Πρωτίτερα, ὅτε τοῦ εἴπον «τοὺς θεοὺς σου δὲν λατρεύομεν» (Δαν. 3, 18), ἀναψε ἀπὸ τὸν θυμὸν του περισσώτερον ἀπὸ τὴν κήμιον. Τώρα δέ, ποῦ τὸ ἴδιο εἶπον διὰ τῶν ἔργων, ὅχι μόνον δὲν ἠγανάκτησεν ἀλλὰ τοὺς ἐπήνεσε καὶ ἐθαύμασε, διὰ τὸν παρήκουσαν. Τόσον ἄρα ἴσον πράγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ, **Γ** ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐκθροὶ τῆς τῆς θαυμάζουσι καὶ τὴν ἐπαινοῦσι. Ἐκεῖνοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐνίκησαν καὶ αὐτοὺς ποὺ ἐνάσθη τοὺς ὑπερηφάνους, διὰ τὸν τοὺς ἐπροξένησε φόβον ἢ ὄψιν τῆς φωτιᾶς, ἀλλὰ τοὺς παρηγόρησεν ἡ ἐλπίς πρὸς τὸν Δεσπότην. Καὶ τὸν Θεὸν τῆς Οἰκουμένης Θεὸν τῶν τριῶν παιδῶν καλεῖ, ὅχι διὰ τὴν περιοριστὴν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς Οἰκουμένης ἀντάξιοι ἦσαν οἱ τρεῖς παῖδες. Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖ αὐτοὺς, ποῦ τὸν κατεφρόνησαν καὶ παρατρέξας τόσους τυράννους καὶ βασιλεῖς καὶ ὑπάρχους, οἱ ὅποιοι τὸν ὑπέκουσαν, ἐθαύμασε τρεῖς ἀκαμαλῶτους καὶ δοῦλους, ποὺ ἔδειξαν περφηρότητα εἰς τὴν βασιλείαν του ἐξουσίαν. Διὰ τὴν ὅχι ἔνεκα φιλονεικίας **Δ** ἀλλὰ ἔνεκα φιλοσοφίας καὶ οὔτε ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ ἀπὸ εὐσέβειαν ἕκαμιν ταῦτα, ὅχι ὅσοι τοὺς ἐσέβασε τὰ μακάρι ἢ ἀλαζονεία, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀναψαν ἀπὸ θεῶν ζῆλον. Διὰ τὴν μεγάλη ἀρετὴ εἶναι ἡ ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ὅσιον καὶ ὁ βάρβαρος ὄντελήφθη καὶ ἐπειδὴ ἦτο φανερόν ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἀπέφυγον τὸν ἐπιεικόμενον κίνδυνον, ἐρώναξε: ἐπίσθι εἶκον πεποιθήσῃον εἰς αὐτόν.

Ε Ταῦτα δὲ λέγει τώρα καὶ ἐκλέγω εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν ὅποιος ὑπάρχουσι περισσοὶ καὶ θλίψεις καὶ θυμοὶ βασιλέων καὶ ἐπιβουλαί, διὰ τὴν νὰ μάθωμεν ὅτι τίποτε δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα παρὰ μόνον τὸ νὰ προσκροτούμεν εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τὴν καὶ τότε ἡ κήμιον ἐκαίετο, ἐκεῖνοι ὅμως αὐτῶν μὲν περφηρόνησαν, τὴν δὲ ἀμαρτίαν ἐροθήθησαν. Ἐπειδὴ ἐγκώριον ὅτι ἂν μὲν καοῦν, κανένα κακὸν δὲν θὰ πάθουν, ἐνῶ, ἂν φανοῦν ἀσεβεῖς, θὰ ἴσοιστὸν τὰ μεγαλύτερα κακά.

λέγω τούτο, διότι ἡ μεγαλύτερα ἁμαρτία εἶναι τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ἕσω καὶ ἂν δὲν τιμωροῦμεθα, ὅπως πάλιν καὶ ἡ μεγίστη τιμὴ καὶ ἀνεσις εἶναι νὰ ζῶμεν ἐν ἁρετίᾳ, ἕσω καὶ ἂν τιμωροῦμεθα. Διότι αἱ μὲν ἁμαρτίαι μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος λέγει: «αἱ ἁμαρτίαι σας δὲν εἶναι κώρισμα ποῦ μὲ χωρίζουν ἀπὸ οὐδὲς» (Ἰησοῦς 59, 2), ἐνῶ αἱ ἁμαρτίαι μᾶς φέρουν πλησίον τοῦ Θεοῦ. «ἔδωκε εἰς ἡμᾶς, λέγει, εἰρήνην, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἀπέδωκες εἰς ἡμᾶς» (Ἰα. 28, 12). 82 A

Ἐάν κάποιος ἐκεῖ μὴν πληγῆν, τί πρέπει νὰ φοβηθῆ, τὴν σαπῖλα ἢ τὸ κόψιμον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ; Τὸ σιδηρένιον ἐργαλεῖον ἢ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πληγῆς; Ἡ ἁμαρτία εἶναι σαπίλα,²⁷ ἢ δὲ ἁμαρτία τὸ σιδηρένιον ἐργαλεῖον τοῦ ἱατροῦ. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνος, ποῦ ἔχει πληγὴν ἢ ὅποια παρουσιάζει σαπίλαν, ἂν δὲν κόψῃ τὰ σάπια μέρη ὀφθαλμοῦ, καὶ μάλιστα ὅσον δὲν τὰ κόπτει τόσο χειροτερεύει, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποῦ ἁμαρτάνει, ἕσω καὶ ἂν δὲν τιμωρῆται, εἶναι ὁ δυστυχέστερος ἀπὸ ἄλλους καὶ τότε περισσότερο δυστυχῆς γίνεται, διὰ τὸν δὲν τιμωρῆται, ὅτε πᾶσιν κανένα κακόν. Καθὼς δὲ αὐτοὶ ποῦ ἔχουν σαπίνα καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ ὑδρωπικίαν, διὰ τὸν φάγουν πολλὰ καὶ πολυτελῆ φαγητὰ καὶ καρυκεύματα καὶ ποτὸν πολὺ, ἔτσι τότε κυρίως εἶναι δυστυχέστεροι ἀπὸ ἄλλους, διότι μὲ τὴν πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν αὐξάνουν τὸ νόσημα, ἂν δὲ ὑποφέρουν ἀπὸ πείναν καὶ δίψαν, κατὰ τοὺς ἱατρικοὺς νόμους, ἔχουν κάποια εὐτίμα οὐτηρίας. Ἔτσι καὶ ὅσοι ζοῦν μὲ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄν μὲν τιμωροῦνται ἔχουν καλὰς ἐλπίδας, ἂν δὲ μὴ μὲ τὴν ἁμαρτίαν ἔχουν ἀνεσις καὶ καλοῦσιαν, θὰ εἶναι δυστυχέστεροι ἀπὸ τοὺς ὑδρωπικούς, ποῦ παραγερμύκουν τὴν κοιλίαν, καὶ τόσο περισσότερο, ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἐάν λοιπὸν ἴδῃς μερικοὺς ἀνθρώπους νὰ ἔκωσι τοιαύτας ἁμαρτίας καὶ ἐξ αὐτῶν ἄλλους μὲν διαρκῶς νὰ ἀγωνίζονται κατὰ τῆς πείνας καὶ ἀναριθμήτων κακῶν, ἄλλους δὲ νὰ μεθοῦν, νὰ καλοτρέφουν καὶ ἔχουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τοὺς ὑποφέροντας μᾶλλον νὰ μακαρίζῃς. C Διότι ἡ φλόγα τῆς φιληδονίας διὰ τῶν συμφορῶν τούτων ἐλαττώνεται καὶ ὅσα μὲ ἀλίγην παρηγορίαν ἀπέχονται οὗτοι εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ τὸ φοβερόν ἐκεῖνο δικαστήριον, ἐπειδὴ ἐξήλειψαν τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων μὲ τὰ θόσωνα, ποῦ ὑπέφερον ἐδῶ.

Ἀλλὰ ἀρκετὰ εἶναι: ὅσα οὐκ εἴπομεν πρὸς παρηγορίαν. Εἶναι τῶρα καιρὸς νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν προτροπὴν τῆς

27. «Ὅπως σηπεδόνος χεῖρον ἐστὶ καὶ δυσωδότερα ἡ ἁμαρτία: λέγει ἄλλοθεν».

ἀποφυγῆς τῶν ὄρκων καὶ νὰ ἀποκρούσωμεν τὴν ἁσποκον καὶ ἀνωφελεῖ δικαιολογίαν, ποῦ προβάλλουν ὅσοι ὀρκίζονται. Ὅταν δηλαδὴ ἐπακρίνωμεν αὐτοὺς, προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν τὸ ὅτι καὶ ἄλλοι κάνουν τὸ ἴδιον, καὶ λέγουν, ὅτι ὁ θεῖνα καὶ ὁ θεῖνα ὀρκίζονται. Ἄς ἀπαντήσωμεν λοιπὸν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ὁ θεῖνα δὲν ὀρκίζεται,²⁸ ὁ δὲ Θεὸς θὰ σὲ κρίνῃ. D φέρων ὡς παράδειγμα, ἐκείνους ποῦ ἐτήρησαν τὰς ἐντολάς, ὅχι ἐκείνους ποῦ τὰς παρέθισαν. Διότι οἱ μὲν ἁμαρτήσαντες δὲν ὠφελοῦν τοὺς ἄλλους ποῦ ἁμαρτάνουν μὲ τὸ νὰ ὑποπίπτουν εἰς τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους ἁμαρτήματα, ἐνῶ ὅσοι ὠσκοῦν τὴν ἀρετὴν, καταδικάζουν τοὺς ἁμαρτάνοντας. Καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔβρεψαν, ὅτε ἐπότισαν τὸν Χριστὸν ἦσαν πολλοὶ καὶ ὅμως δὲν ὠφέλησαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅπως καὶ αἱ πέντε μορφα παρθένου δὲν ἔβρεψαν καμμίαν δικαιολογίαν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος ἐκείνων ποῦ ἐβήρισσαν τὴν ἐντολήν ταύτην καὶ οὗτοι καὶ ἐκείνοι καταδικάσθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν. Ἄς ἀφῆσωμεν λοιπὸν τὴν ἁσποκον αὐτὴν δικαιολογίαν καὶ ἄς μὴ ὑλέψωμεν ἐκείνους, ποῦ πίπτουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ ἐκείνους ποῦ τηροῦν τὰς ἐντολάς καὶ εἶναι ἐν ἁρετίᾳ καὶ ἄς φροντισώμεν νὰ ἀπέλθωμεν μὲ κάποιο ἐνθῆμιον ἀπὸ τὴν νηστείαν. E Καθὼς δὲ διὰ τὸν ἔχωμεν ἀποκρίσει κάποιο φῶμα ἢ ὑπὸ τῆς ἡλιου, ἢ πολῦ τιμον σκεῖος, ἐνθυμούμεθα πάλαι τὸν χρόνον ποῦ τὰ ἀπεκτίσαμεν καὶ λέγομεν ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον τὸν θεῖνα ὑπὸ τῆς ἐντολῆς τὸν ἐπῆρα κατὰ τὴν θεῖνα ἁρετήν, τὸ φῶμα αὐτὸ τὸ ἡγόρασε εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸν νόμον τούτων, ἂν κατορθώσωμεν νὰ τηρήσωμεν, θὰ εἴπωμεν ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν Τεσσαρακοστὴν κατάρθωσα νὰ μὴ ὀρκίζομαι. Ἔως τότε ὠρικίζομην καὶ ἀφοῦ ἤκουσα ἀπλῆν μόνον συμβουλὴν, ἔκωσα αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν. 83 A

Ἀλλὰ, θὰ μοῦ εἰπῆτε, δύσκολον εἶναι νὰ κόψῃ κανεὶς τὴν συνήθειαν. Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ κατ' αὐτὸ σπεῖδω νὰ οὐκ ὀδηγήσω εἰς ἄλλην συνήθειαν, ποῦ εἶναι καλὴ καὶ ἀφέλιμος. Διότι, ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον νὰ ἀποχωρισθῆς ἀπὸ τὴν συνήθειαν, ἔσ' αὐτὸ ἀκρεβῶς νὰ προσπαθήσῃς νὰ ἀποχωρισθῆς, μὲ τὴν σκέψαν, ὅτι ἐάν ἀποκτήσῃς ἄλλην συνήθειαν τὴν συνήθειαν νὰ μὴ ὀρκίζομαι, καθόλου δὲν θὰ δυσκολευθῆς εἰς τὸ μέλλον. Τί εἶναι δυσκολώτερον, νὰ μὴ ὀρκίζομαι ἢ ἄλλην τὴν ἡμέραν νὰ εἶσαι νηστικός καὶ μὲ ὑδροποσίαν καὶ λιτὴν δέκταν νὰ ταλαιπωρήσῃς; Εἶναι πολὺ φανερόν ὅτι τοῦ-

28. Ἡ δικαιοσύνη, ποῦ προβάλλομεν, συνήθως, ἐλεγχόμενοι διὰ πράξεις τινα εἶναι: «μόνον ἐγὼ ἔκωσα τούτο; ὅχις ὁ κόσμος αὐτὸ κάνει». Ἡ πραγματικὴ δὲν μάρτυρεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ὅλος ὁ κόσμος, ἀλλὰ μερικοὶ, διότι ὑπάρχουν καὶ μὴ παραθέται. Αὐτὸ λέγει ἡθὸς ὁ ἱερός Πατὴρ.

το είναι δυσκολώτερον εκείνου. Καί ὅμως τόσον μεγάλην δύναμιν ἔχει ἡ συνήθεια, ὥστε, ὅταν ἔλθῃ ἡ νουθεσία, Β καὶ ἂν ἕνας παρακαλῆ πόρα πολὺ, καὶ λιέζῃ καὶ θιάζῃ με κάθε μέσον ἕνα ἄλλον ὥστε νὰ καταλοῖσθαι οἶνον ἢ ἄλλον τι φαγητόν, ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἀπαγορεύεται νὰ φάγῃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νουθεσίας, θὰ προτιμοῦσε νὰ ὑποστῇ τὸ πᾶν, παρὰ ἔστω καὶ νὰ θιγῆ ἀπαγορευμένη τροφήν. Καὶ ἐνῶ μάλιστα μᾶς εὐκαριστοῦν τὰ κατὰ φαγητὰ, λόγῳ τῆς συνήθειας, ποὺ μᾶς ἐπέβαλεν ἡ συνείδησις, ὑποφέρομεν ὅλας τὰς ταλαιπωρίας με γενναϊότητα. Τὸ ἴδιον θὰ γίνῃ καὶ διὰ τὸν ὄρκον. Καὶ ὅμως πόρα, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν φαγητῶν καὶ ἂν ἕνος οὐ πολὺ μεγάλου βαθμοῦ οὐ ἀναγκασθῇ, μένεισ σταθερὸς εἰς τὴν συνήθειαν, ἔτσι καὶ τότε, καὶ εἰς περίπτωσιν, ποὺ θὰ οὐ παρακαλῆ ὑπερβολικῶς, δὲν θὰ ἀπορακρονθῆς ἀπὸ τὴν συνήθειαν νὰ μὴ ὀρκίζεσαι. C

7. Τώρα λοιπὸν ποὺ θὰ μεταβῆς εἰς τὴν αἰκίαν σου, λέγε ταῦτα εἰς ὄλους ὅσοι εὐρίσκονται μέσα εἰς αὐτήν. Καὶ ὅπως πολλοὶ πολλὰκις ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὰ λειβάδια, παίρνουν τριαντάφυλλον ἢ Ἴον ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ τὸ περιφέρουν εἰς τὰ δάκτυλά τους· ἄλλοι δὲ πάλιν φεύγοντες διὰ τὸ σπᾶν τοὺς ἀπὸ κήπους παίρνουν μαζί τους κλάδους δένδρων, ποὺ ἔχουν καρποὺς καὶ ἄλλοι πάλιν ποὺ ἦταν οὐ πλοῦστοι τραπέζι προσκεκλημένοι φέρουν εἰς τοὺς φίλους τῶν ὑπολεήματα τῶν φαγητῶν, ἔτσι καὶ σὺ, ἀναχωρῶν ἀπ' ἐδῶ, νὰ φέρῃς συμβουλήν εἰς τὴν γυναῖκα σου, τὰ παιδιὰ σου καὶ τοὺς φίλους σου ὄλους. Αὐτὴ ἡ συμβουλή εἶναι ὑπερλιμνότερα ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ λειβαδιοῦ, D τοῦ κήπου καὶ τὰ φαγητὰ τῆς πλοῦσις τραπέζης. Αὐτὰ τὰ τριαντάφυλλα οὐδέποτε μαραίνονται, αὐτοὶ οἱ καρποὶ οὐδέποτε χαλοῦν, αὐτὰ τὰ φαγητὰ οὐδέποτε σήπναι. Ἀπ' ἐκεῖνα πρόκαιρος εἶναι ἡ εὐκαρίστησις, ἀπ' αὐτὰ εἶναι διαρκὴς ἡ ὑφέλεια, ὅχι μόνον ὅταν τὰ ἀπολαίσῃ κανεὶς, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐργάζεται διὰ νὰ τὰ ἀπολαίσῃ. Σκέψου πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ φέρωμεν ὄλας τὰς ἄλλας συζητήσεις διὰ τὰ δημόσια, τὰ ἰδιωτικὰ πράγματα, νὰ συνομιλῶμεν διαρκῶς περὶ τῶν θεῶν νόμων, καὶ ὅταν εὐρισκώμεθα εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς ἄλλας συναστροφάς. Ἄν με αὐτοὺς ἀσκαλούμεθα, κανένα ἐπιζήμιον καὶ ἐσφαλμένον λόγον δὲν θὰ εἴπωμεν, οὔτε θὰ ἁμαρτήσωμεν κυρίως νὰ τὸ θέλωμεν, E ἀλλὰ ἕνεκα τῆς ἀσκαλίας με αὐτὰ, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπαλλάξωμεν τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὴν λύπην, ποὺ τὴν κατέχει καὶ τὴν ἀνησυχίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐρωτῶμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον λέγοντες: Ἄρα γε ἔμαθον ὁ βασιλεὺς ὅσα συνέβησαν; Ἄρα γε ὤρ-

γισθῆ. Τί ἀπεφάσις; Ἄρα γε τὸν καταπραῦνε κανεὶς, θὰ ἀνεκθῆ ἄρα γε νὰ ἐξαφανίσῃ τελείως πόλιν ἴσων μεγάλῃν καὶ πολυάνθρωπον; Αὐτὰ μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα ὅλα ἀφοῦ ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ἂς φροντισώμεν μόνον νὰ κάνωμεν τὸ θέλημά του, διότι ἔτσι καὶ ἐκεῖνα ὅλα θὰ τὰ ἐξαλείψωμεν. 84 A

Καὶ μόνον δέκα ἀπὸ ἡμᾶς, ἂν κατορθώσωμεν νὰ μὴ ὀρκίζονται, γρήγορα οἱ δέκα θὰ γίνωμεν εἰκοσι, οἱ εἰκοσι πενήντα, οἱ πενήντα ἑκατὸν, οἱ ἑκατὸν χίλιοι, οἱ χίλιοι ὅλη ἡ πόλις. Καθὼς δὲ ὅταν ἀνάγῃ ἕνας δέκα λυχνάρια, εὐκόλῳ ἠμπορεῖ νὰ γεμίσῃ με φῶς ὀλόκληρον τὸ σπίτι ἔτσι καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ κατορθώματα γίνεται. Ἄν δέκα μόνον κατορθώσωμεν τοῦτο, θὰ ἀνάγωμεν μεγάλην φωστῶν εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὁποία θὰ μᾶς φωτίζῃ καὶ θὰ μᾶς δώῃ ἰσχύειαν. Διότι ἡ φωστῶν, ὅταν πέσῃ οὐ καύσωμεν ὄλην, δὲν μεταδίδεται πάντοτε με τὸ σὴν ὀρμὴν εἰς τὰ ἔθλα, ποὺ ἐγγίζει, με δὴν μεταδίδεται ὁ ἕλος τῆς ἀρετῆς, ὅταν πέσῃ εἰς ὀλίγας ψυχάς, ὁ ὁποῖος προχωρῶν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ γεμίσῃ ὄλην τὴν πόλιν. B Δωσάτέ μου λοιπὸν τὸ μέσον νὰ καυκῶθῃ διὰ σῶς καὶ τώρα καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν, ὅταν θὰ εἰσαγῶνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποῖους ἐνεπιστετέθη τὰ τάλαντα. Ἄρκετος μαθὸς διὰ τοὺς κόπους μου εἶναι ἡ ἰδιότης εὐδοκίμους εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἂν σῶς ἴδω νὰ ζῆτε με εὐσέβειαν ἐκέρδισα τὸ πᾶν.

Ἐπαρμόσατε λοιπὸν αὐτὸ ἡοῦ οὐκ συνομιλοῦσα κθές, καὶ τώρα θὰ εἴπω, καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω. Ἄφοῦ ἀπορασιερε νὰ ἐπιβάλλετε εἰς αὐτοὺς ποὺ ὀρκίζονται τηρωρίαν, ἡ ὁποία φέρει κέρδος διὰ τῆς ἡμῶν, ἐτοιμασθήτε νὰ σῶς ἐξετάσῃ, ἔάν θὰ τὸ κατορθώσατε. Διότι ὅταν διαλυθῆ ἡ συνάφρσις αὐτῆ, θὰ προσπαθῶμεν νὰ συνομιλῶμεν με καθένα ἀπὸ σῶς ἐπὶ μακρῶν χρόνων, ἵνα διὰ τῆς μακρᾶς συνομιλίας ἐξακριβώσω ποῖοι κατάρθωσαν τοῦτο, ἔάν δὲ κατὰ τὴν ἐρευναν ταύτην εὐρῶ κάποιον νὰ ὀρκίζεταί, C θὰ τὸν φανερώσω εἰς ὄλους αὐτοὺς, ποὺ κατάρθωσαν νὰ μὴ ὀρκίζονται ὥστε με τὸ μαλάματα, τοὺς ἐλέγχους καὶ τοὺς ἄλλους τρόπους διορθώσεως, ἀπαλλάξωμεν αὐτὸν γρήγορα ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν. Διότι εἶναι προτιμώτερον ἐδῶ νὰ ὑποστῆ ἕνας μαλάματα καὶ νὰ διορθωθῆ, παρὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρῖσεως ἐνώπιον ὄλης τῆς οἰκουμένης νὰ ἐντροπιάσῃται καὶ ἠμωρήται, διότι τὰ ἁμαρτήματά μας θὰ ξεσκελίζονται ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὄλων. Ἀλλὰ εὐχομαι οὐ κανένα ἀπὸ τὴν ὄραν αὐτὴν συνάφρσιον νὰ μὴ συμβῆ νὰ πάθῃ ἐκείν ταῦτα, ἀλλὰ ὀ-

φροῦ δι' εὐκῶν τῶν ἁγίων πατέρων διορθώσωμεν ὅλα τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐπαδειξώμεν πάλιν καρπὸν ἀρετῆς, εἴθε νὰ ἀπέλαθώμεν ἅπ' ἑδῶ μὲ πολλὴν παρηγοίαν, Ἰ διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Ε Β Δ Ο Μ Η Ε

ΟΤΙ Η ΑΓΙΗ ΚΡΗΣΙΜΕΤΕΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΔΕΙΨΙΝ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ· ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ: ΕΝ ΑΡΧΗ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΒΑΣΙΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΠΑΡΗΓΟΙΑΣ ΕΙΝΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΑΜ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΟΡΚΙΖΟΜΕΘΑ.

1. Πολλὰ μὲν καὶ περὶ πολλῶν ζητημάτων ὠμίλησα κθεὸς πρὸς τὴν ἀγάπην σας. Ἀπὸ τὰ πολλὰ δὲ αὐτά, ἐὰν δὲν σὰς εἶναι δυνατόν νὰ τὰ συγκρατήσετε εἰς τὸν νοῦν σας ὅλα, ἐκείνο κυρίως θὰ σὰς ὑπενθυμίωμαι, ὅτι τὴν λύτην εἰς ἡμᾶς ἐθεσεν ὁ Θεὸς ὅχι δι' ἄλλον σκοπὸν, παρὰ μόνον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φάρμακον κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Ἄ καὶ ὅτι τοῦτο τὸ φρανέρωσεν διὰ τῆς πείρας αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων. Διότι, ὅταν μὲν λυποῦμεθα καὶ στενοκαρπούμεθα διὰ χρηματικὴν ζημίαν καὶ ἀσθένειαν καὶ θάνατον καὶ ἄλλα κακά, τὰ ὅποια μᾶς εὐρίσκουν, ὅχι μόνον καμμίαν παρηγορίαν δὲν εὐρίσκωμεν ἀπὸ τὴν λύτην, ἀλλὰ καὶ αὐξάνομεν δὲν εὐρίσκωμεν ἀπὸ τὴν λύτην, ἀλλὰ καὶ αὐξάνομεν τὰ κακά, ὅταν ὁμοῦ στενοκαρθηθῶμεν καὶ λυπηθῶμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἐλαττώνομεν τὸν ἔγκον αὐτῆς, τὴν μεγάλην τὴν κάμνομεν μικράν πολλῶς δὲ καὶ τελείως ὄλην τὴν ἐξωλεθροῦμεν. Τοῦτο λοιπὸν σὰς παρακαλῶ νὰ ἐνθυμηθῆτε διαρκῶς διὰ νὰ λυπηθῆτε μόνον διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ διὰ κανένα ἄλλο. Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο πάλιν νὰ ἐνθυμηθῆτε, ὅτι ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ εἰσέγγαγεν εἰς τὸν θῖον μας τὸν θάνατον καὶ τὴν λύτην, ὑπὸ τῶν δύο τούτων καταργεῖται. Β τὸ ὅποσον πολὺ σαφῶς ἀπεδείξαμεν εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μας. Τίποτε λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ φοβοῦμεθα τόσον ὅσον τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν. Ἄς μὴ φοβοῦμεθα τὴν κόλασιν καὶ θὰ διαφύγομεν τὴν κόλασιν. Καθὼς λοιπὸν καὶ οἱ τρεῖς παῖδες δὲν ἐφοβήθησαν τὴν κάμνον καὶ διέφυγον τὴν κάμνον. Τοιοῦτοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ δούλοι τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι ποδὲν ἐπαιδαγωγήθησαν θρησκευτικῶς μὴ τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ὅτε δὲν εἶκεν ἀκόμη νεκρωθῆναι ὁ θάνατος, οὔτε αἱ χάλκιναι πόλαι τοῦ Ἄδου ἔσταναν, οὔτε οἱ σιδερένιοι μοχλοὶ αὐτοῦ συνενεργήθησαν, μὲ τὴν γενναϊότητα ἐτόλμησαν νὰ ἀποθάνουν, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, ἢ ποῖαν συγγνώμην θὰ εὐρωμεν; C οἱ ὅποιοι,

ἐνῷ ἀπηλάσσομεν τῆς χάριτος, δὲν φθάνομεν εἰς τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους μέτρα τῆς ἀρετῆς τώρα, ποῦ ὁ θάνατος μόνον ὄνομα ἔχει καὶ ὄχι πραγματικῶν περιεχομένων: Διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ὁ θάνατος παρὰ ὕπνος καὶ ταξίδι καὶ μετακίνησις καὶ ἀνάπαυσις καὶ λιμένα ἔχουσαν καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ταραχῆν καὶ ἐλευθερία ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ βίου.

Ἀλλὰ θὰ σταματήσω ἐδῶ τὸν λόγον περὶ παρηγορίας, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε ἡμέρας παρηγοροῦμεν τὴν ἀνάτην σας καὶ ἐν συνεκίσει μὲν θὰ γίνωμεν ἐνοχλητικοί. Διότι δι' αὐτοὺς μὲν ποῦ προσέκουν, εἶναι ἄρκετὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ, **D** δι' αὐτοὺς δέ, ποῦ εἶναι μικρόψυχοι, καὶ περισσότερα ἀκόμη ἂν εἴπωμεν, δὲν θὰ προέλθῃ καμμία ὑφέλεια. Εἶναι λοιπὸν ὄρα νὰ στρέψωμεν τὸν λόγον εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν. Διότι καθὼς ἂν καθόλου περὶ τῆς συμφορᾶς ταύτης δὲν ἠθέλωμεν ὁμιλήσει, θὰ μᾶς κατηγοροῦσε κανεὶς ἀπὸ σὰς ὡς ἀκληροῦς καὶ ἀπειθροῦς, εἶποι καὶ ἂν διαρκῶς περὶ αὐτῆς ὁμιλοῦμεν, δεκατικῶς θὰ μᾶς θεωρήσῃ κανεὶς ὡς μικροψόχους καὶ δειλοὺς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀναθέσετε τὰς καρδίας σας εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δύναται νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν διάνοισίν σας καὶ νὰ διδάξῃ καθὼς λίγην ἀπὸ τὴν ψυχῆν σας, ὡς ἀρχίζομεν τώρα τὴν συνηθισμένην διδασκαλίαν, ἄραυ μάλιστα οἰοδηγοῦτε ἀνάπτυξις τῆς Γραφῆς προεξεῖ παρηγορίαν καὶ ψυχικὴν γαλήνην. *Ποτε καὶ ἂν φαινόμεθα ὅτι ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ θέμα τῆς παρηγορίας, **E** πάλιν εἰς αὐτὸ ἐπανερχόμεθα διὰ τῆς ἐρμηνείας τῆς Γραφῆς. *Ὅτι δηλαδὴ ἅλη ἡ Γραφή προεξεῖ παρηγορίαν εἰς αὐτοὺς ποῦ προσέκουν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν της, θὰ σὰς τὸ ἀποδείξω μὲ ἐπιχειρήματα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδιαν τὴν Γραφήν. Διότι δὲν θὰ τρέξω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ νὰ ἐρευνήσω τὰς ἱστορίας τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ εἴρω παρηγορητικὸς λόγους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνναίσωτε καλλιτέρα αὐτὸ ποῦ σὰς εἶπα, θὰ μεταχειρισθῶ ὡς ἀποδείξιν τὸ βιβλίον, ποῦ ἀνεγνώσθη σήμερον καὶ, ἂν θέλετε, τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὸ προοίμιον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὅστε ἔκνος παρηγορίας δὲν περιέχει, **66** **A** ἄλλ' ἀντιθέτως εἶναι τελείως ἕξενον ἀπὸ παρηγορητικῶς λόγους, θὰ σὰς παρουσιάσω διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι εἶπα. Πῶτον λοιπὸν εἶναι τὸ προοίμιον; Εἶναι τὸ εἶδος: «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημοῦργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» ἢ δὲ γῆ ἦτο ἄρατος καὶ ἀδιαμόρφωτος καὶ σκότος ὑπῆρχεν ἐπάνω εἰς τὴν αἰῶσον» (Γεν. 1, 1—2). *Ἀρὰ γε μὴπως νομίζουσι μερικαὶ ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι περιέχουν παρηγορίαν διὰ τὴν λύτην; Δὲν εἶναι ὅλα ἱστορικὴ διήγησις καὶ διδασκαλία περὶ δημιουργίας; **2.** Θέλετε λοιπὸν νὰ σὰς παρουσιάσω τὴν παρηγορητικὴν διδασκαλίαν, ποῦ εἶναι κρυμμένη εἰς αὐτὸ τὸ ρητὸν τῆς Γραφῆς: Σηκώσατε ὤρηθὰ τὴν ψυχὴν σας καὶ μὲ μεγάλην

προσκήν παρακαλοῦσθε με εἰς ὅσα θὰ σὰς εἴπω. *Ὅταν ὄηλ. ἀκούσῃς, ὅτι τὸν οὐρανὸν, **B** τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν ἄερα, τὰ νερά, τὰ ἄστρα τὰ πολλά, τοὺς δύο μεγάλους φυσίτρος,²⁹ τὰ φυτὰ, τὰ τετράποδα, τὰ ὑδρόβια, τὰ πτηνὰ, ὅλα γενικῶς ὅσα φαίνονται, διὰ σὲ καὶ τὴν ἰεκήν σου σπητρῖον καὶ τὴν τὴν ἐδημοῦργησεν ὁ Θεός, δὲν παίρνεις ἄμεσας μεγάλην παρηγορίαν καὶ δὲν θεωρεῖς τοῦτο μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, σκεπτόμενος ὅτι τόσον ἄριστον μεγάλον καὶ θαυμάσιον κόσμον διὰ σὲ τὸν μικρὸν τὸν ἐδημοῦργησεν; *Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημοῦργησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» **C** μὴ τὸ πάρος ἐπιπόλαια, ἀλλὰ μὲ τὴν φαντασίαν σου νὰ διατρέξῃς τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ νὰ συλλογιώθῃς πόσον πλουσίαν καὶ θαυμάσιον τράπεζαν μᾶς εἰσάρασε καὶ πολλὴν ἀπὸ παντοῦ εὐκαρίστησιν μὲ τὰ δημιουργήματά του αὐτὰ. Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι τὸν τόσον μεγάλον καὶ ἐξαιρετικὸν αὐτὸν κόσμον δὲν τὸν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀραιὴν διὰ τοὺς κόπους μας ἢ ὡς ἐνταυθόσον διὰ τὰ κατορθώματά μας, ἀλλὰ μόνον μᾶς ἔδωκεν, ἄμεσως ἐτίμησε τὸ γένος μας, δῶσε εἰς αὐτὸ ὡς ἔδωρον τὴν βασιλείαν ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι «ὡς κάρωμεν, λέγει, ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν» (Γεν. 1, 26) Πι δὲ σημαίνει τὸ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν; *Σημαίνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς κτίσεως, ποῦ εἶναι εἰκόνα τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὅπως κανεὶς δὲν εἶναι ἀνώτερος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, **D** εἶται καὶ κανένας νὰ μὴ εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. *Ἐνα λοιπὸν καὶ πρῶτον μὲ τὸ ὅποιον τὸν ἐτίμησεν ὁ Θεός εἶναι καὶ τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸν ἐδημοῦργησε κατ' εἰκόνα. Δεύτερον δὲ ὅτι μᾶς ἔδωκε τὴν ἐπὶ τῆς φύσεως ἐξουσίαν ὅσκι ὡς ἀρκητὴν τῶν κῶπων μας, ἀλλὰ ἀπὸ καθαρῶν αὐτοῦ φιλανθρωπικῶν μᾶς ἔδωκε τὴν κῶριν ταύτην καὶ τρίτον μᾶς τὴν εἰκαμὴ φυσικήν. Διότι αἱ ἐξουσίαι ἅλα μὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως, ἅλλα δὲ τῆς ἐκλογῆς καὶ φυσικαὶ μὲν εἶναι ὡς εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ λέοντος ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὡς ἡ τοῦ ἀετοῦ ἐπὶ τῶν πτηνῶν ἀποτέλεσμα ἐκλογῆς δὲ ὡς ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλέως μας διότι οὗτος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐκ φύσεως τὴν ἐπὶ τῶν ὁμοίων εἰς αὐτὸν ἀνθρώπων ἐξουσίαν, κάνει πολλὰς τὴν ἐξουσίαν ταύτην. **E** Διότι τοιαῦτα εἶναι τὰ ὀφείματα, τὰ ὅποια δὲν ἔχει κανεὶς ἐκ φύσεως, εὐκόλα μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιοῦνται. Ἐνῷ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον εἰς τὸν λέοντα, ἐπειδὴ ἔχει ἐκ φύσεως τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὅπως καὶ

29. Δηλαδὴ τὸν ἦλιον καὶ τὴν σελήνην.

ὁ ἀέτος ἐπὶ τῶν πτηνῶν. Πάντοτε λοιπὸν παρακολουθεῖ τὸ γένος τοῦ λέοντος ἢ βασιλικὴ ἐπὶ τῶν τετραπόδων ἐξουσία καὶ κανένα ποτὲ λέοντα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς διὸ ἔκασε τὴν ἀρχὴν ταύτην. Τοιαύτην βασιλείαν (φυσικὴν) ἔκαμωσεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς καὶ μᾶς ἔκαμεν κυρίουσ δλης τῆς κτίσεως. Καὶ δὲν μᾶς ἐτίμησε μόνον με τοῦτο, ἀλλὰ καὶ με αὐτὴν τὴν ἀνωτερότητα τοῦ τόπου, διότι μᾶς ἐξεκώρισεν ἕνα ἐξαιρετὸν τόπον ὡς κατοικίαν τὸν παράδεισον καὶ μᾶς ἔδωσε λογικὸν καὶ ψυχὴν ἀθάνατον μᾶς ἐκάρισε.

Ἀλλὰ ὅς μὴ εἶπω ταῦτα, ⁸⁷ **A** διότι φρονῶ διὸ ἡ πλουσία πρόνοια τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀγάπη Αὐτοῦ καὶ φιλοφροσύνια φαίνεται ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα με τὰ ὅποια μᾶς ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς τιμωρίας τὰς ὁποίας μᾶς ἐπέβαλε. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κυρίως παρακαλῶ νὰ προσέξετε ὅλοι. διὰ νὰ μάθετε διὸ ὁ Θεὸς ὅχι μόνον διὰν τῆς καὶ εὐεργετῆ εἶναι ἀγαθός. **B** ἀλλὰ καὶ διὰν κολάζῃ καὶ τιμωρῆ. Καὶ διὰν ἐναντίον τῶν ἔθνικῶν καὶ αἰρετικῶν ἀγωνιζώμεθα καὶ πολεμώμεν διὰ τὴν φιλοφροσύναν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅχι ἀπὸ τὰς τιμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς τιμωρίας ἀποδεικνύομεν τὴν ἀγαθότητα Αὐτοῦ. Διότι, ἐάν ὑποθέσωμεν διὸ ὁ Θεὸς, μόνον διὰν τῆς, εἶναι ἀγαθός **B** καὶ διὰν τιμωρῆ δὲν εἶναι, τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν διὸ ἔχει μισὴ ἀγαθότητα, πρῶγμα τὸ ὅποιον δὲν συμβαίνει. Ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων εἶναι φυσικὸν νὰ παρατηρήσῃ τοῦτο, ἐπειδὴ ἀπὸ θυρῶν καὶ πάθος ἐπιβάλλουν τὰς τιμωρίας, εἰς τὸν Θεὸν ὅμως ὅχι, διότι, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθής, εἴτε εὐεργετῆ, εἴτε τιμωρῆ, ἔξ Ἰσοῦ εἶναι ἀγαθός καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς γενένης ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ὑπόκωσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν φανερώσει τὴν ἀγαθότητα του. Καὶ πῶς; θὰ με ἐρωτήσετε. Τοῦτο τώρα θὰ σᾶς εἶπω. Ἐάν δὲν ἀπειλοῦσε με τὴν γενένην, ἐάν δὲν εἶχε ἐτοιμάσει κόλασιν, δὲν ἤθελον ἐπιτύχει πολλοὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους δὲν τοὺς προσελκύει πρὸς τὴν ἀρετὴν ἴσως ἢ ὑπόσχεσις τῶν ἀγαθῶν, ὅσον ἢ ἀπειλὴ τῶν κακῶν ἢ ὅποια διὰ τοῦ φόβου τοὺς σπρώχνει πρὸς αὐτὴν καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ψυχὴν των. **C** Ὅποτε ἂν καὶ εἶναι ἀντίθετον πρῶγμα ἢ γενένην πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐν τούτοις εἰς τὸν ἕσιον κάθε μία ἀποβλέπει σκοπὸν, εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνη μὲν (ἢ βασιλεία) σύρουσα πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὴ δὲ σπρώχνουσα πρὸς ἐκεῖνην καὶ διὰ τοῦ φόβου διορθώνουσα τοὺς ἀμειοτέρους.

³ Δὲν ἐπιμνησκύω χωρὶς λόγον τὴν ὁμιλίαν ταύτην. Ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλὰς φορὰς, διὰν μᾶς συμβοῦν πείνα, ἔπρασα,

ἰόλεμοι, ὀργὴ βασιλικὴ καὶ ἄλλα παρόμοια με τὰ δυστυχίματα, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐπερμιένομεν, πολλοὶ ἔπαπατον τοὺς ἀπλοϊκώτερους, λέγοντες, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀσυμβάστα με τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Διὰ νὰ μὴ λέγωμεν λοιπὸν παράλογα πράγματα, ἀλλὰ νὰ εἰμεθα καλῶς πληροφορημένοι διὸ εἴτε πείναν, εἴτε πάλεμον. **D** εἴτε ἂ πῶποτε ἄλλο κακὸν μᾶς στέλλει ὁ Θεός, τὸ στέλλει ἀπὸ φιλοφροσύναν καὶ πολὺ ἐνδιαφέρον, ἀναγκάσθηκα νὰ κρονοτριβῶ εἰς τὸν λόγον ταῦτον. Τοῦτο θὰ τὸ ἐννοήσετε, ἐν ὁβίετε ὑπ' ὄψιν τὸ παράδειγμα τῶν σαρκικῶν πατέρων, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, ποὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀγαποῦν τὰ παιδιὰ των, καὶ νησιτικὸν τὰ ἀφίνουσι, καὶ τὰ κτυποῦν, καὶ διὰ περιφροσύσεως τὰ τιμωροῦν καὶ με πολλὰς ἄλλους παρομοίους τρόπους, διὰν παρεκτρέμονται, τὰ διορθώνουν. Καὶ ὅμως πατέρες εἶναι ὅχι μόνον διὰν τὰ τιμοῦν καὶ εὐεργετοῦν, ἀλλὰ καὶ διὰν μετακερῶσονται τὰ μέτρα ταῦτα, καὶ τότε εἶναι πραγματικοὶ πατέρες, διὰν τὰ τιμωροῦν. Ἐάν δὲ οἱ ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὸν θυρῶν καὶ τὴν ὀργὴν των βλάπτουν τὰ συμφέροντά τους, θεωροῦνται διὸ τιμωροῦν αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν, ὅχι ἀπὸ οκληρότητα καὶ ἀπανθρωπῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπην. **E** πολὺ περισσότερον περὶ τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἔκαμεν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν, ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει κάθε πατρικὴν φιλοκτησίαν με τὴν πολὺ μεγάλην ἀγαθότητά Του. Διὰ νὰ μὴ νομίσης δὲ διὸ ταῦτα εἶναι ἀτομικαὶ μου σκέψεις ἐμπρὸς ἐς φθῆμεν τὸν λόγον εἰς τὴν Γραφήν διὰ νὰ πάρωμεν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήματα. Ὅταν δηλαδὴ ὁ ἀνθρώπος ἐξηλασθῆ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ δὲν ἐσκέπτετο λογικῶς, ἐς ἔσωμεν τι ἔκαμεν, εἰς αὐτὸν ποὺ ὑπέπεσε σὲ τόσον μεγάλην ἀμαρτίαν, ὁ Θεός. Ἄρα γε τὸν ἐξηφάνισεν ἐντελῶς; Ἄν καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτοῦσε αὐτὸς ποὺ κανένα καλὸν δὲν ἔκαμε, ⁸⁸ **A** ἂν καὶ ἀπῆλαυσε τόσον ἀγάπην, καὶ ἀμέσως ἀπεσκέρτησε, νὰ σπρώξῃ ἀπὸ τὰ μέσον καὶ νὰ ἐξαφανισθῆ τελείως.

Καὶ ὅμως δὲν ἔπραξε τοῦτο ὁ Θεός, οὔτε ἐσκέπτετο καὶ ἀπεπρόφθη αὐτὸν, ποὺ ἐφάνη τόσον ἀγνώμων πρὸς τὸν εὐεργετὴν του, ἀλλὰ ἔρχεται πρὸς ἐκεῖνον, ὅπως πρὸς τὸν ἄρρωστον ὁ λατρός. Καὶ μὴ τὸ πάρος ἐπιπόλαια αὐτὸ ποὺ εἶπα, ἀγαπητέ, ἀλλὰ σκέψου τὴν μεγάλην πράγμα εἶναι τὸ διὸ δὲν ἐσκέπτεται οὔτε ἀγγελον, οὔτε ἀρχάγγελον, οὔτε κανένα ἄλλον ἀπὸ τοὺς συνδούλους ἐκεῖνον ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἕσιος ὁ Δεσπότης κατέθηκε πρὸς τὸν ἀμαρτήσαντα καὶ ἐνῶ εἶχε πῶσι κάτω τὸν ἐσκέπτεσε καὶ μόνος πρὸς μόνον ἤλθεν, ὅπως ἔρχεται ὁ φίλος πρὸς τὸν φίλον ἐκεῖνον, ποὺ τὸν ἤσαν δυστυχῶς καὶ ἀτυχίματα. **B** Ὅτι τοῦτο τὸ ἔκαμε ἀπὸ πολὺ ἐνδιαφέρον

καὶ ἀνέκφραστον φιλοστοργίαν, φαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια ποῦ τοῦ εἶπε. Καὶ τί λέγει ἀπὸ ὅλα τὰ λόγια: Αἱ πρῶται λέξεις, ποῦ τοῦ εἶπε, ἀρέσκαι ἐφανέρωσαν τὴν ἀγάπην τοῦ. Διότι δὲν τοῦ ἀμίλητον, ὅπως ἦτο φουκῶν νὰ τοῦ ὀμίλησιν ἕνας ποῦ ὑβρίσῃ ὑπὸ αὐτοῦ: ὡ ὄθλιε καὶ τρισόθλιε, ἐνῷ τοιαύτην εὐνοίαν ἀπήλαυσε ἀπὸ ἐμέ, ἐνῷ σὲ ἐτίμησα μὲ τόσον μεγάλην βασιλευσὶν ἐξουσίαν καὶ σὲ ἐφορμήσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα τῆς γῆς, χωρὶς σὺ νὰ προσφέρῃς τίποτε, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἔλασες ἐγγύθειν καὶ ἀληθῆ ἀπόδειξιν τῆς φροντίδος μου διὰ σέ, τὸν πονηρὸν δαίμονα καὶ ἐπιβλασθὴ καὶ ἐκθρόν τῆς σατιρίας σου C τὸν ἐθεώρησε περισσότερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὸν Δεσπότην καὶ κηδεμόνα σου. Τί ἔκαμε ἐκεῖνος διὰ σέ, ὅπως ἔκαμα ἐγώ; Τὸν οὐρανὸν δὲν τὸν ἐδημιούργησα διὰ σέ: Τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὰ ἄστρα ὅλα: Διότι ἡ δημιουργία αὐτῆ δὲν ἔγινε θεβαλῆς διὰ τὰς ἀνάγκας ἀγγέλων πινῶν, ἀλλὰ τὸν τόσον μεγάλον καὶ τοιοῦτον κόσμον τὸν ἐδημιούργησα διὰ τὴν ἰδίαν σου ἀνάγκαν· καὶ σὺ λόγια χωρὶς περιεχόμενον καὶ ὑπόκειναι ψευδοῦ καὶ ἀπατηλῆν ἐθεώρησεσθε ὅτι εἶναι περισσότερον ἀξιόπιστα ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς εὐεργεσίας καὶ προνοίας καὶ σὲ ἐκείνων παρέδωκες τὸν ἑαυτὸν σου καὶ κατεπίτησε τοὺς νόμους μου; D

Αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ἦτο φουκῶν νὰ εἶπῃ, ἕνας ποῦ ὑβρίσῃ, ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ὀμίλησεν ἔτσι, ἀλλὰ ἐντελῶς ἀντίθετα. Διότι μόλις τοῦ ὀμίλησε, τὸν ἐνεψόχισε, ἐπειδὴ τὰ εἶχε κάσει καὶ ἐνῷ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεπε, τὸν ἔκαμε νὰ πάρῃ θάρρος, διότι πρῶτος αὐτὸς τὸν ἐκάλεσε: μᾶλλον δὲ ὅσα μόνον διότι τὸν ἐκάλεσε πρῶτος, ἀλλὰ καὶ διότι τὸν ἐφώνησε μὲ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ ὀνομα καὶ τοῦ εἶπε Ἄδὰμ ποῦ εἶσαι; (Γεν. Γ' 9) ἐφανέρωσε τὴν ἀγάπην του καὶ τὸ πολὺ περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Γνωρίζετε θεβαλῆς ὅλοι, ὅτι εἶναι ἐπιδοξίαις γνησίας φαλίας νὰ καλέσῃ ἕνα μὲ τὸ ὄνομα του. Αὐτὸ κάνουν καὶ ὅσοι συνήθως ἐνθυμοῦνται τοὺς ἀποθαμένους, E συνεχῶς τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναφέρουν, καθὼς πάλιν καὶ αὐτοὶ ποῦ μισοῦν καὶ διακείνται ἐκθρῆκως πρὸς ἄλλους, δὲν ἀνεκκῶνται ὅτε τὰ ὀνόματα αὐτῶν νὰ ἐνθυμηθοῦν. Παράδειγμα ὁ Σαούλ ποῦ εἰς τίποτε δὲν ἠδικήθη ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, ἀλλὰ πολλὰς καὶ μεγάλας ἀδικίας ἔκαμεν εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν ἀπεστρέφεται καὶ ἐμισοῦσε, δὲν ἠνεκκετο ὅτε τὸ ὄνομα του νὰ ἐνθυμηθῇ, ἀλλὰ ἐνῷ ἐκάθητο ὅλοι εἰς τὸ τραπέζι, ἐπειδὴ δὲν τὸν εἶδε νὰ ἔλθῃ, τί λέγει; Δὲν εἶπε: ποῦ εἶσαι ὁ Δαυὶδ; ἀλλὰ, ἐποῦ εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί; (Α' Βασίλ. 20, 27) ὀνομάσας αὐτὸν ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν 89 A διὰ τὸν Χριστὸν τὸ ἴδιο κάνουν. Ἐπειδὴ αὐτὸν ἐμισοῦσαν καὶ ἀπεστρέφοντο, δὲν εἶπον, ποῦ εἶναι ὁ Χριστός;

ἀλλά: «Ποῦ εἶναι ἐκεῖνος;» (Ἰωαν. 7, 11).

4. Ὁ Θεὸς ὅμως θέλων καὶ ἐδῶ νὰ δείξῃ ὅτι τὴν ἀγάπην του δὲν τὴν ἐξήσθησεν ἡ ἀμαρτία, ὅτε ὅτι ἡ παρακοὴ ἐξήλειψε τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν του, ἀλλ' ὅτι ἀκόμη προνοεῖ καὶ φροντίζει διὰ ἐκεῖνον, ποῦ ἔπεσεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, λέγει: Ἄδὰμ ποῦ εἶσαι; ὅσα διότι δὲν ἐγνώριζε ποῦ ἔμενε, ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀμαρτίαν εἶναι ραμμένον τὸ στόμα, διότι ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ ἐλέγκουσα συνείδησις κρατοῦν ἀκνήτων τὴν γλῶσσαν καὶ μένον ἄφωνα οἱ τοιοῦτοι, ὡς νὰ εἶναι δεμένοι ἀπὸ τὴν σιωπὴν. B Θέλων λοιπὸν ὁ Θεὸς νὰ τὸν κάμῃ νὰ μιλήσῃ ἐλεύθερα, νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος καὶ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς ἀπολογία μετανοίας δι' ὅσα ἡμάρτησε, διὰ νὰ τῷσι κάποιος συγγνώμης, πρῶτος αὐτὸς τὸν ἐκάλεσε, καὶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦτου τῆς προσκλήσεως μὲ τὸ ὄνομα του, τοῦ ἡλίτωνε τὴν πολλὴν ἀγωνίαν, τοῦ δῶκεν τὸν φόβον καὶ τοῦ ἀνοιγῇ τὸ στόμα. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε: Ἄδὰμ ποῦ εἶσαι; Δὲν σὲ εὐρίσκει, λέγει, εἰς τὴν κατὰστασιν ποῦ σὲ ἔφησα. Σὲ ἔφησα μὲ παρηγοίαν καὶ δόξαν καὶ σὲ εὐρίσκει πῶρα σὲ σιωπῆν καὶ ἀτημίαν. Καὶ πρόσθε νὰ ἴδῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἐφώνησε τὴν Ἐβάν, ὅτε τὸν ἔβην, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποῦ ἠμάρτησεν ἐλαφρότερα, αὐτὸν πρῶτον εἰσάγει C εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ νὰ κάμῃ ἀρχὴν ἀπὸ ἐκεῖνον, ποῦ ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ κάποιαν συγκώρησιν καὶ ἔτσι νὰ φανῇ ἐπεικέστερος καὶ εἰς αὐτὴν, ποῦ ἠμάρτησε βαρύτερα, δηλοῦσθ τὴν Ἐβάν. Καὶ οἱ μὲν δικασταὶ τοὺς συνδούλους των, μὲ τοὺς ὀπίσκειους ἔχουν τὴν αὐτὴν φέσιν, δὲν ἀνεκκῶνται νὰ τοὺς ἐξετάζουν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ διὰ μέσου κάποιου τῆς ὑπηρεσίας των διαθεσάζουν τὰς ἐρωτήσεις των εἰς τὸν κατάδικον καὶ δέχονται τὰς ἰδικίας του καὶ δι' αὐτοῦ λέγουν καὶ ἀκούουν ἂν θέλουν, ὅταν ἐξετάζουν αὐτούς, ποῦ ἔπεσαν σὲ παράπτωμα. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἐκρεῖσθη μεσίτην διὰ τὸν ἄνθρωπον, D ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος δικάζει καὶ παρηγορεῖ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, ποῦ προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι διορθώνει αὐτοὺς ποῦ ἐπλημμέλησαν. Οἱ δικασταὶ δηλοῦσθ, ὅταν συλλάβουν ληστὰς καὶ τυμωροῦσους δὲν σκέπτονται πῶς νὰ τοὺς κάμουν καλύτερους, ἀλλὰ πῶς νὰ τοὺς τιμωροῦσιν διὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν. Ὁ Θεὸς ὅμως κάνει τελείως τὸ ἀντίθετον. Ὅταν λάβῃ ἕνα ποῦ ἔχει ἀμαρτίαν, δὲν ζητεῖ πῶς νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ πῶς νὰ τὸν διορθώσῃ, νὰ τὸν κάμῃ καλύτερον καὶ ἀκατανίκητον εἰς τὸ μέλλον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας. Ἐποῦ ὁ Θεὸς εἶναι μαζὶ καὶ δικαστὴς καὶ ἱατρὸς καὶ διδάσκαλος. Διότι ὡς δικαστὴς ἐξετάζει, ὡς ἱατρὸς διορθώνει καὶ ὡς διδάσκαλος διακαταδραμεῖ αὐτοὺς ποῦ ἠμάρτησαν. E ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς κάθε φιλοσοφίαν. Ἐὰν δὲ μὴ ἀπλῆ καὶ

οὐνόμας φράσις ἐπανάρσε τόσην μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ἢ θὰ εἴδωμεν ἐν ὅλῃ τῇ δίκῃ τῶν πρωτοπλάστων ἀναγνώσκοντες καὶ ὅλα τὰ κωρὰ αὐτῆς ἀναπτύσσοντες. Βλέπετε ὅτι ὁλόκληρος ἡ Γραφή εἶναι παρηγορία καὶ ἀνακούφισις; Ἀλλὰ αὐτὰ θὰ τὰ εἴπωμεν, ὅταν θὰ εἶναι καιρός. Πρῶτον δὲ εἴπωμεν αὐτὰ, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, πότε ἐδόθη τὸ βιβλίον τοῦτο,³⁰ διὸ δὲν ἐγράφησαν θεοτικῶς αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχὴν, οὔτε ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀδάμ, ἀλλὰ κατόπιν μετὰ ἀπὸ πολλὰς γενεάς. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμεν, διὰ ποῖον λόγον κατόπιν μετὰ ἀπὸ πολλὰς γενεάς ἐδόθη ὁ Α καὶ διατὶ ἀρὰ γε μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ οὐα εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ διατὶ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τοῦ Σινᾶ; Διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀναφέρει ἄνευ λόγου τὸν τόπον, ἀλλὰ θέλει νὰ δείξῃ μὲ τούτο ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει μεγάλην σημασίαν λέγει τὰ ὅξῃς: «Διότι αὐτὰ εἶναι αἱ δύο διαθήκαι, μία μὲν ἀπὸ τοῦ δροῦ Σινᾶ, ἡ ἄλλη δὲ εἰς δουλείαν» (Γαλ. 4, 24).

5. Καὶ ἄλλα περισσότερα αὐτὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν. Ἀλλὰ εἰδῶμεν ὅτι ὁ καιρός δὲν ἐπιτρέπει νὰ ρῆσιν τὸν λόγον σὲ τόσον μεγάλο πέλαιος. Διὰ τούτο ἀφοῦ ἀρῆσιν αὐτὰ νὰ τὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, θὰ σὲς ἐμιλήσωμεν πάλιν περὶ τοῦ πῶς θὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τοὺς ὄρκους καὶ θὰ σὲς παρακαλέσωμεν ἀγαπητοί, Β νὰ καταβάλλετε μεγάλην προσπάθειαν καὶ προθυμίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου. Διότι δὲν σὲς φαίνεται ἄτοπον ὁ μὲν ὑπέρτης νὰ μὴ τολμᾷ νὰ ὀνομάζῃ τὸν κύριόν του μὲ τὸ ὄνομά του, οὔτε κυρὶς νὰ ὑπάρκῃ λόγος, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Δεσπότη τῶν ἀγγέλων ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ μὲ πολλὴν κατοφρόνησιν παντοῦ νὰ περιφέρωμεν; Καὶ ἂν μὲν παραστῆ ἀνάγκη νὰ πιάσῃ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀφοῦ πλὴν τὰ χέρια, μὲ πολλὴν σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν καὶ μὲ φόβον καὶ κράτη, τὸν δὲ Δεσπότην τοῦ Εὐαγγελίου κυρὶς σοβαρὸν λόγον ἐπάνω εἰς τὴν γλῶσσαν σου τὸν περιφέρει παντοῦ; Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς προφέρουν τὸ ὄνομά του αἱ οὐράνιοι δυνάμεις, μὲ πόσην φρίκῃν. C ἐπαυλῆσαν καὶ θαυμασιόν; «Εἶδον τὸν Κύριον, λέγουσιν, νὰ κάθηται ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ὑπερέκοντος καὶ τὰ Σεραφεῖμ ἐπέτων ὑπεράνω αὐτοῦ καὶ τὸ ἓνα ἄρῳαζε πρὸς τὸ ἄλλο καὶ ἔλεγε ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, γεμάτη εἶναι ἡ γῆ ἀπὸ τὴν δόξαν του» (Ἠσ. 6, 1—3). Εἶδες μὲ πόσον φόβον, μὲ πόσην φρίκῃν προφέρουν τὸ ὄνομά του ὅταν τὸν δοξολογοῦν καὶ τὸν ὑμνοῦν; Σὺ ὄμως, εἰς μὲν τὰς προσευχὰς μὲ πολλὴν ἀμέλειαν ἀναφέρεις τὸ ὄνομά

30. Ἀκριβὴς ἡ γένεσις καὶ γενικῶς ὁ τραπὴς θεὸς Νόμος.

του, ἐνθ' ἔπρεπε νὰ αἰσθάνουσι φρίκην, νὰ εἶσι ἀγρυπνοὶ καὶ νηφάλιοι, D εἰς δὲ τοὺς ὄρκους, ποῦ καθόλου δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ὄνομα, μὲ διαφόρους καὶ ἀλλεπαλλήλους ὄρκους τὸ ἐνάμειε καὶ τὸ ἀναφέρεις συνεχῶς.

Καὶ ποῖαν συγγνώμην θὰ λάβωμεν, ποῖαν ἀπολογία θὰ ἔχωμεν καὶ ἂν μυστικῶς προβάλλωμεν ὡς δικαιολογίαν τὴν συνήθειαν; Λέγεται ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἔθνικους ῥήτορας³¹ μίχε τὴν ἄτοπον συνήθειαν νὰ κινῆ τὸν δεξιὸν ὤμιον ὅταν ἐβάδιζεν, ἀλλ' ἔκοψε τὴν συνήθειαν ταύτην, διότι ἀφοῦ ἀκόμινε μακαίρας, τὰς ἐτοποθέτησε εἰς τοὺς ὤμιους του καὶ ἔπει, ἀπὸ τὸν φόβον μήπως κοπῆ, ἐκράτησε εἰς τὴν θέσιν του τὸν ὤμιον, ποῦ ἐκινετο κυρὶς λόγον. Τούτο νὰ κάμῃς καὶ σὺ διὰ τὴν γλῶσσαν σου καὶ ἀντὶ μακαίρας νὰ βάλλῃς τὸν φόβον τῆς κολάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρισμένους θὰ νικῆσῃς τὴν συνήθειαν τοῦ ὄρκου. Διότι εἶναι ἀδύνατον, μὲ ἀπολύτως ἀδύνατον, E ὅταν τὸ πρᾶγμα τὸ πάρωμεν στὰ σοβαρὰ καὶ ἐφαρμόσωμεν αὐτὰ ποῦ λέγομεν, νὰ νικηθῶμεν ποτέ.³² Ἐπαινεῖτε ἑαυτοὺς αὐτὰ ποῦ εἴπωμεν, ἀλλὰ ὅταν τὰ ἐφαρμόσετε θὰ ἐπαινεῖσθε περισσότερον διὰ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰῶνον τὸν κύριόν σας καὶ μὲ περισσότεραν εὐχαριστίαν θὰ ἀκούτε τοὺς λόγους μας καὶ μὲ καθαρὴν τὴν συνείδησιν θὰ προφέρτε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τόσον φροντίζει διὰ τὸν καθέναν σας, ὡστε λέγει, «οὔτε εἰς τὸ κεφάλι σου νὰ ὀρκισθῆς» (Ματθ. 5, 36). Σὺ ὄμως τόσην περιφρόνησιν δείχνεις εἰς αὐτόν, ὡστε καὶ εἰς τὴν δόξαν του νὰ ὀρκίζουσι. Καὶ τί νὰ κάμῃς, λέγει, ἀφοῦ ἄλλοι μὲ φέρουν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀρκισθῶ; Ποῖαν ἀνάγκην μοῦ προβάλλεις, ἀνθρώπε μου; Ἄς μάθουν ἅλοι, διὸ προτιμᾷ νὰ πῶθῃς ὅτιδήποτε κακόν, παρὰ νὰ πῶθῃς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τότε κανεὶς δὲν θὰ σὲ φέρῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀρκισθῆς.³¹ A Ὅτι δὲ δὲν κάνει ὁ ὄρκος τὸν ἀνθρώπον ἀξιόπιστον, ἀλλὰ τοῦ βίου του ἡ ὁμολογία καὶ ἡ διαγωγή του ἡ καλὴ φήμη καὶ ἡ καλὴ ὑπόληψις, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι πολλὰς φορὰς πολλοὶ ἔσκασαν ἀπὸ τοὺς ὄρκους, κυρὶς νὰ πείσουν κανέναν, ἐνθ' ἄλλοι μόνον μὲ ἔνυ ἀπλοῦν αὐτῶν νεῦμα ἐράνικον ἀξιόπιστοτεροι ἀπὸ αὐτοὺς, ποῦ ἔκαμαν τόσους ὄρκους. Ἐκοντες λοιπὸν ὅλα ἰσθία ὑπ' ὄψιν, καθὼς καὶ τὴν τιμωρίαν, ποῦ ἀνομνεῖ ὅσοις ἄρκίζονται καὶ ὅσοις εἶναι ἐπίορκοι, ὡς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν τῶν ὄρκων, ὡστε ἀπ' αὐτὴν νὰ βαδίσ-

31. Ἰσως ἔτι ὁ Ἀθηναῖος ῥήτορ ἀρροσθένης.

32. Τὸ ἐκροκῆριον ἐξέτασαν εἰς τὸ σκίσιον τοῦτο εἰς ἐπισημνίαν.

ομεν και εις την εφαρμογήν των άλλων όρετών και επιτύ-
καμεν των μελλόντων αγαθών, των οποίων εθε όλοι να αδι-
ωθώμεν, διά της χάριτος και φιλανθρωπίας του Κυρίου ημών
Ιησού Χριστού, διά του οποίου και μετά του οποίου εις τον
Πατέρα και το Άγιον Πνεύμα δε είναι δόξα, κράτος, τι-
μή, Ε τώρα και πάντοτε και εις τους αιώνας των αιώνων.
Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ

ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ, ΠΕΡΙΠΛΑΤΕΙ Ο ΘΕΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΙΔΑΙΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΝ (Γεν. 3, 8) ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΩΝ ΟΡΚΩΝ.

1. Εμάθετε διά της προηγουμένης όμιλιας, ότι κάθε καρ-
πών της Γραφής φέρει παραγορίαν και ανακούφιση εις τους
λασιμένους, έστω και αν είναι ιστορική διήγησις, διότι και
τό: «Εις την αρχήν έκαμεν ο Θεός C τον ουρανόν και την
γην» (Γεν. 1, 1), ιστορική διήγησις ήτο, αλλά απέδεικεν
ή όμιλια, ότι το ρητόν τουτο ήτο γεγῆτον από πολλήν πα-
ρηγορίαν, επειδή εις αυτό είδομεν ότι ο Θεός διπλήν τράπε-
ζαν μας έδωκε με τό να θέση εις την διάθεσίν μας ταυτο-
κρόνως την γην και την θάλασσαν και δύο φωστήρας, τον
ήλιον και την σελήνην, άναψε δι' ημάς εις τον ουρανόν, και
δύο χρονικός περιόδους μας καθώρισε, την ήμέραν και την
νύκτα, οάν δύο δρόμους, που οδηγεί ο ένας εις την εργασίαν,
ο δε άλλος εις την ανάπαυσιν.

Διότι ουκ όλιγώτερος από την ήμέραν υπηρεσίας μας πα-
ρέχει ή νύκτα· αλλά καθώς διά τά δένδρα είπα, ότι τά άκαρ-
πα δένδρα είναι έξ Ισου κρήσιμα με τά καρποφόρα, διότι τό
χρησιμοποιούμεν δι' οικοδομάς και έτσι διασώζοντες τά καρ-
ποφόρα και όπως τά άγρια D ζωα δεν είναι όλιγώτερον κρή-
σιμα από τά ήμερα, διότι με τον φόβον που προκαλούν μας
σπράκνουν ποδε τάς πόλεις, μας κάμνουν περισσότερο προ-
σεκτικούς, μας συνδέουν τον ένα με τον άλλον και άλλων
μεν τάς σωματικός δυνάμεις, εξασκούν, άλλων δε θεραπεύ-
ουν τά νοσήματα (διότι πολλά φάρμακα κατασκευάζουν άπ'
αυτά οι Ιατροί) και μας υπενθυμίζουν την παλαιάν μας ά-
μαρτίαν, διότι όταν θα άκούσω ότι: «θα σεις φοβούνται και
τρέμουν όλα τά θηρία της γης» (Γεν. 9, 2) και είπα Ιδού ότι
άδυνάτισε ή τμητική αυτή δύναμις, ένθυμούμαι την άμαρτίαν
ή οποία και τον φόβον, που θα προκαλούσαμεν, διέλυσε, και
την έξουσίαν ήλάττωσε και γίνεται καλύτερος και σωφρονέ-
στερος, επειδή έμαθα την έκ της άμαρτίας προερχομένην εις
ημας ζημίαν. Ε Καθώς λοιπόν, όπως είπα, ουκ μικράν άφέ-
λειαν προσφέρουν εις την ζωήν μας όλα άνέφερα και πολύ
περισσότερα τούτων τά οποία ο Θεός, που τό έδημιούργησε.

ζέρει, έτσι θεθαίως και η νύκτα δεν είναι αλιγώτερον ωφέλιμος από την ημέραν, επειδή είναι ανάπαυσις εις τους κόπους και φάρμακον εις τας ασθενείας. Πολλές φορές δηλαδή οι ιατροί, αν και μετεχειρίσθησαν πολλούς τρόπους θεραπείας και αναριθμητά φάρμακα δεν ήμπόρεσαν να θεραπεύσουν τον άρρωστον. ⁹² Α "Όταν όμως επίπλεε μόνος του ο ύπνος, τον θθεράπευσε τελείως και τον απήλλαξε από τὰ αναριθμητά εκείνα κακά της άσθενείας. Δέν είναι δέ σωματικῶν μόνον άσθενειῶν φάρμακον η νύκτα, αλλά και ψυχικῶν νοσημάτων, επειδή αναπαύει τας θλιβομένας ψυχάς. Πολλές φορές, δηλαδή, κάποιος έκανε το παιδί του και ενῶ πάρα πολλοί τον παρηγοροῦσαν με πολλούς τρόπους, δέν έδέχεται να άρρηξη τους κλαυθμούς και τους θρήνους. "Όταν όμως ένύκτωσε, τὰ άφησεν όλα αυτά, διότι ένιψήθη από την άκαταμάχητον δύναμιν του ύπνου και τὰ θλέφαρά του έκλεισε και κατεκόιμισε και έστω και μακρόν παρηγορίαν έλαβεν από τὸ κακό της ημέρας.

Έμπρός λοιπὸν τώρα δε έλλομεν εις την υπόθεσιν που μάς έδωσεν άφορμὴν να εἴπωμεν αυτά. Διότι γνωρίζω καλά Β ότι πρὸς αὐτήν έχετε ὅλοι προσηλυμένην την προσοχήν σας και καθέννας σας στενοχωρεῖται διότι δέν γνωρίζει και δι' αὐτὸ περιμένει άνυπόμονα να μάθη, διατι δέν έδόθη από την άρχην τὸ βιβλίον τοῦτο, αλλά δέν θεωρῶ τώρα τον καιρόν κατ'άλληλον να σὰς τὸ εἴπω. Διατι ἀρά γε; θὰ με έρωτήσετε. "Έφθασε τὸ τέλος της έβδομάδος και δέν θεωρῶ ὄρθον να άρχίσω την ανάπτυξιν της υπόθεσεως ταύτης και άμέσως κατόπιν να διακόψω την διδασκαλίαν. Διότι τὸ θέμα τοῦτο θὰ κρατήσῃ πολλὰς ημέρας και απαιτεῖ συνεχείς ὑπομνήσεις. Διὰ τοῦτο δε τὸ άνοβάλλωμεν και πάλιν. Ἄλλὰ μὴ στενοχωρηθῆτε. Τὸ κρέος μας, έξάναντος, θὰ σὰς τὸ επιστρέψωμεν μαζί με τον τόκον του, διότι έτσι είναι ὠφέλιμον και εις ημάς, που θὰ τὸ πληρώσωμεν.

Τώρα θὰ σὰς εἴπωμεν αὐτὸ που παρελείψαμεν κθεός. Ποῖον δέ ήτω αὐτό; «Περιπατοῦσε, C λέγει, ὁ Θεός εις τον παράδεισον τὸ δειλινόν» (Γεν. 3, 8). Τί μου λέγεις, περιπατοῦσε ὁ Θεός; Δέν περιπατοῦσεν ὁ Θεός. Πῶς είναι δυνατόν να περιπατῆ αὐτός, που είναι πανταχοῦ παρὼν και τὰ πάντα πληροί; αλλά έβαλε μέσα εις τον Ἄδαν την έντύπωσιν, ότι περιπατοῦσε, διὰ να τον κἀμη να συσταλῆ, να συνέλθῃ και πρὸ της προφορικῆς άπολογίας άπολογηθῆ κάπως έμπρακτικῶς με την φυγὴν και τὸ κρύψισμα. Καθὼς δηλαδή ὅσοι μέλλουν να δόξηθῶσιν πρὸ του δικαστηρίου και να ὕλοστοῦν τὰς συνεπειὰς των παραπτωμάτων των, ἄλλοιστοι, ρυπαροί, σκυθρωποί, περιμαζερμένοι, έμφανίζονται ενῶπιον των δικαστιῶν. Ὡ-

στε και από την ὄψιν, που παρουσιάζουν, να κινήσουν τὰ φιλόνηρα αὐτῶν αισθήματα και έπασύρουν ὑπὲρ του έαυτου των την συμπάθειαν και την συγγνώμην. D τὸ ἴδιον έγινε και εις τον Ἄδαν. Έπειδή έπρεπε συνεσταλμένος να προσέλθῃ εις τὸ δικαστήριον τοῦτο, διὰ τοῦτο προέλαβεν ὁ Θεός και τον έκαμε να περιμαζερθῆ. Ἄλλ' ότι κάποιος περιπατοῦσε τὸ ήσθάνετο από που όμως ένόμισεν ότι αὐτός που έπεριπατοῦσεν ήτο ὁ Θεός; Τσαύτας ιδέας έχουν συνήθως ὅσοι άμαρτάνουν. "Όλα τὰ ὑποκτεῖνται, τὰς σακὰς τρέμουν, κάθε κρότον φοβοῦνται, και νομίζουν ότι κάθε ένθρωπος βοδίζει εναντίον τους. Πολλές φορές πράγματι βλέποντες πολλούς να τρέχουν δι' άλλας έργασίας, ένόμισαν αὐτοί, που άμαρτάνουν, ότι τρέχουν εναντίον τους και ενῶ ἄλλοι συζητοῦν μεταξύ τους δι' άλλα ζητήματα, νομίζουν, ὅσοι έχουν την συναίσθησιν ότι έκαρην άμαρτίαν, ότι δι' εκείνοια συναμύλουν.

2. Διότι τοιοῦτον πρῶγμα είναι ἡ άμαρτία. Ε Προδίδει, κυρὸς κανείς να έλέγη, καταδικάζει, κυρὸς κανείς να κατηγορῆ, κάνει φοβισιάρη και δειλὸν αὐτόν, που ημάρτησε, καθὼς πάλιν ἡ άρετή κάνει τὸ αντίθετον. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς και του άμαρτωλοῦ την δειλίαν και του έναρέτου τὸ θάρρος διειτύπωσεν ἡ Γραφή. «Φεύγει, λέγει, ὁ άσεβής, κυρὸς κανείς να τον καταδικῆ» (Παρ. 28, 1). Πῶς φεύγει, ἄφωι κανείς δέν τον καταδικῆ; έχει μέσα του τον δίκαιον, την συνείδησιν, που τον κατηγορεῖ και τον περιφέρει παντοῦ. Καθὼς δέ τον έαυτόν του δέν ημπορεῖ να άποφύγῃ, έτσι και τον έσωτερικὸν δίκαιον, αλλά ὅπου και ἄν μεταβῆ, ⁹³ Α κτυπᾶται και θθεράπευτον πληγὴν παίρνει. Ὁ δίκαιος όμως δέν είναι τοιοῦτος, αλλά άκουσε να μάθης τι λογῆς είναι. Ὁ εδικαιικὸς λέων έχει πεποίθησιν (Αὐτόθι). Τοιοῦτος ήτο ὁ προφήτης Ἡλίας. Με θάρρος εἶπε τον βασιλέα, που ήρκετο εις αὐτόν και όταν εκείνος τὸν εἶπε, διατι διαστρέφεις τον Ἰσραήλ; Δέν τον διαστρέφω ἐγὼ, ἀπάντησέ, αλλά σὺ και ὁ οίκος του πατρός σου (Γ' Βασ. 18, 17 - 18). Ἄληθινὸς ὁ δίκαιος ὡς ὁ λέων έχει πεποίθησιν και θάρρος. Διότι ὅπως ὁ λέων ἀντιμετωπίζει μικρὸ σκυλάκα, έτσι και αὐτός ἀντιμετώπισσε τον βασιλέα, ἄν και εκείνος είχε πορφύραν, αλλά όμως αὐτός είχε μηλωτήν, φόρεμα σεβαστότερον από την πορφύραν εκείνην. Διότι ἡ μὲν πορφύρα εκείνη έγέννησε φοβερόν πείναν, ἡ δέ μηλωτή αὐτὴ απήλλαξεν από τὰ κακά Β αὐτὴ τον Ἰορδάνην έσκησεν αὐτὴ διπλοῦν Ἠλίαν τον Ἐλισσαίον έκαμε (Α' Βασ. 2, 8).

Ἦ πόσον μεγάλη είναι ἡ άρετή των άγιων! Ὅχι μόνον οι λόγοι των και τὰ σώματά των, αλλά και αὐτὰ ἀκόμη τὰ ρούχα των εις ὄλην την κτίσιν είναι σεβαστά. Ἡ μηλωτή του-

του τὸν Ἰορδάνην ἔσκασε, τὰ ὑπόδηματά τῶν τριῶν παιδῶν τὴν ψυχὴν κατενίκησαν, τὸ ἔθλον τοῦ Ἑλισσαίου τὰ νερά μετέβαλε καὶ τὰ ἔκαμε νὰ βαστάζουσι εἰς τὴν ἐπιφανείαν αὐτῶν σθερνήν τε ἀντικείμενον, ἢ ῥάβδος τοῦ Μωϋσῆος τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἔσκασε, τὴν πέτραν ἔσκασε, τὰ ροῦχα τοῦ Παύλου νοσήματα ἐξεδίωξαν, ἢ σκὰ τοῦ Πέτρου τὸν θάνατον ἀπεμάκρυνε. Ἡ σκάπη τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀπομακρύνει τοὺς δαίμονας, διὰ τοῦτο μὲ ἐπιβολὴν τὰ κάνουν ὅλα, ὅπως καὶ ὁ Ἥλιος. C Διότι αὐτὸς δὲν ἔβαλε τὸ βασιλικὸν στήμα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν φιοῦραν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ἔβλεπε θαυμάσια, τὴν ψυχὴν του νὰ φορῇ κούρελια, νὰ εἶναι ἀπύλτος, ῥωπαρὰ καὶ ἀπὸ κάθε κατόδικον ὀλιωτέρα. Καὶ ἐπὶ πλέον ἐπεὶ τὸν εἶδε νὰ εἶναι ἀκράματος τῶν παθῶν, δὲν ἐλογώριασε τὴν ἐξουσίαν του. Διότι ἐνόησεν ὅτι δὲν θέλει πραγματικῶς βασιλεῦσαι, ἀλλὰ ἤθελεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ποὺ ὑποδέχεται τὸν βασιλέα, Ἐπειδὴ ποῦ ἡ ἀφέλεια ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ὠραίαν ἐμφάνισιν, ὅταν ὑπάρχη μέσα μας τόσο πτωχεία. Κατὰ τὴν δὲ θλάττει ἢ ἐξωτερικὴ πτωχεία, ὅταν μέσα μας εἶναι φυλαγμένος τόσο πλούτος.

Τοιοῦτος λέων ἦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος. Διότι διὰ τὴν εἰσβολὴν εἰς τὸ δεσμητήριον καὶ ἔρριψε μόνον, D ἔσκασε ὅλα τὰ θεμέλια, (Πράξ. 16, 26) τὰ δεσμὰ κατέφαγε, ὅσα μὲ τὰ δόντια, ἀλλὰ μὲ τὰ λόγια. Διὰ τοῦτο οὐκ ἴσχυον λέοντες, ἀλλὰ καὶ ἄλλο περισσότερο ἀπὸ λέοντες, πρέπει νὰ τοὺς ἀνομάζωμεν. Διότι ὁ μὲν λέων πολλές φορές πέφτει μέσα εἰς τὰ δίχτυα καὶ πνάνεται, οἱ δὲ ἄγιοι, ὅταν δένονται, τότε γίνονται δυνατότεροι, ὅπως ἔγινε καὶ ὁ μακάριος οὗτος, ὅταν ἦτο εἰς τὸ δεσμητήριον, διότι ἔβλεπε τοὺς φυλακισμένους ἀπὸ τὰ δεσμὰ, ἐδάλευσε τοὺς τοίχους, ἔβλεπε τὸν δεσμοφύλακα κατανικήσας αὐτὸν διὰ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας. Ὁ λέων φωνάζει καὶ τὰ θηρία ὅλα εἰς φυγὴν ἰσχύει. Ὁ ἅγιος ὁμιλεῖ καὶ δίδωκε ἀπὸ παντοῦ τοὺς δαίμονας. Ὅπλα τοῦ λέοντος εἶναι ἡ τριχωτὴ κόμη του, τὰ μυτερὰ νύχια καὶ τὰ κοφτερὰ δόντια. E Ὅπλα τοῦ δικαίου εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις, ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονή, ἡ περιφρόνησις ὅλων τῶν ἐπαγγελῶν πραγμάτων. Αὐτὰ τὰ ὅπλα, ὅταν ἔχη ἕνας, οὐ μόνον τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐχθρὰς πνευματικὰς δυνάμεις θὰ περιφρονῇ καὶ θὰ περικτακῇ.

Φρόντισε λοιπὸν, ἄνθρωπέ μου, νὰ ἴδῃς ὅπως θέλει ὁ Θεὸς καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ σὲ νικήσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἂν φάνεσαι ὅτι εἶσαι ἀπὸ ὅλους ἀδυνατώτερος, θὰ εἶσαι ὁ δυνατότερος ἀπὸ ὅλους, καθὼς πάλιν, ἂν παραμελήσῃς τὴν ψυχὴν σου, καὶ ἂν εἶσαι ὁ δυνατότερος ὅλων, θὰ νικήθῃς, παλὺ εὐκολὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σὲ ἐπιθυμοῦσιν. *4 A Καὶ τοῦτο

μὲν τὸ ἀπέδειξαν τὰ παραδείγματα, ποὺ ἀνεφέραμεν, ἔδν δὲ ἐπιθυμῆς, καὶ μὲ ἔργα θὰ προσποθῶν νὰ σὲ διδάξω ὅτι οἱ δίκαιοι εἶναι ἀκατανίκητοι, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ εὐκολονίκατοι. Ἄκουσε λοιπὸν, τί ὑπαινιγμὸν ἔκαμε καὶ διὰ τὰ δύο αὐτὰ ὁ προφήτης: «Δὲν εἶναι εἶται οἱ ἀσεβεῖς, δὲν εἶναι εἶται, λέγει, ἀλλὰ εἶναι σὺν τὸ κνωθε τοῦ ἀσέβου, ποὺ ῥίπτει ὁ ἄνεμος μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς» (Ψαλμ. 1, 4). Διότι ὅπως ἐκεῖνα εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνέμων ἐκτεθειμένον καὶ εὐκολὰ μετακινεῖται, ἔτσι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ κάθε πειρασμὸν εὐκολὰ καταβάλλεται. Διότι, ὅταν αὐτὸς ὁ ἴδιος παλεμῇ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν μάχην πανταχοῦ περιφέρῃ ποῖον ἐλπίδα αὐτηρίας δύνεται νὰ ἔχη, ἀκούσθαι προδίδεται ἀπὸ μέσα του καὶ περιφέρει ὡς διαρκῆ ἐκπῶρον τὴν συνειδήσιν του. B Ὁ δίκαιος ὅπως δὲν εἶναι τοιοῦτος, ἀλλὰ τί λογίη εἶναι; Ἄκουσον τὸν ἴδιον προφήτην ποὺ λέγει: «Ὅσοι ἐλπίζουν καὶ ἔχουσι πεποιθήσιν εἰς τὸν Κύριον εἶναι ὅπως τὸ ὄρος Σιών» (Ψαλμ. 124, 1). Τί σημαίνει ὅπως τὸ ὄρος Σιών; «Δὲν θὰ σαλευθῶν εἰς τὸν αἰῶνα» (Αὐτόθι) λέγει. Διότι ὅσα μηχανήματα καὶ ἂν χρησιμοποιήσῃς, ὅσα θέλη καὶ ἂν ρίψῃς, θέλων νὰ καταστρέψῃς ἕνα δαυτὸν, τίποτε δὲν θὰ κατορθώσῃς, (διότι πῶς εἶναι δυνατόν;) τὰ δὲ μηχανήματα ὅλα θὰ καλῶν καὶ τὴν δυνάμιν σου θὰ καταστρέψῃς ἀνωφελῶς. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ δίκαιος. Ὅσας πληγὰς καὶ ἂν δεχθῇ, αὐτὸς μὲν κανένα κακὸν δὲν παθαίνει, αὐτῶν δὲ ποῦ τὸν ἐπιθυμοῦν καταλύει τὴν δυνάμιν, οὐκ ἴσχυον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν δαιμόνων. C Πολλὰς φορές ἤκουσες πᾶσα μέσα καὶ τεχνάσματά μετεχειρίσθη ἐναντίον τοῦ Ἰωβ ὁ διάβολος καὶ οὐκ ἴσχυον δὲν ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ κατέρριψεν ἐκεῖνο τὸ ὄρος, ἀλλὰ καὶ ἀνεχώρησεν, ἐπειδὴ παρέλασε, διότι τὰ θέλη του ἔσπασαν, καὶ τὰ μηχανήματά του ἔγιναν ἄεργα ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν ἐκεῖνην.

3. Ταῦτα λοιπὸν καλῶς γνωρίζοντες, ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ μῆτε διὰ τὰ χρήματα νὰ δεικνύωμεν πολὺ ἐνδιαφέρον, τὰ ὅποια χάνονται, μῆτε διὰ τὴν δόξαν ἢ ὅποια ἐξαφανίζεται, μῆτε διὰ τὸ σῶμα ποὺ γηράσκει, μῆτε διὰ τὸ κάλλος, ποὺ μαραινεται, μῆτε διὰ τὴν τρυφήν, ποὺ διαρρέει καὶ παρέρχεται, ἀλλὰ διὰ τὴν ψυχὴν, ἂς ἐξαντλώσωμεν ὅλην μας τὴν προθυμίαν καὶ ταύτην μὲ πάντα τρόπον ἂς περιποιηθῶμεν. D Τὰ μὲν σῶματα, ποὺ ἔχουσι ἀσθενήσῃ, δὲν εἶναι εὐκολον εἰς τὸν καθέναν νὰ τὰ θεραπεύσῃ, τὴν ψυχὴν ὅμως, ποὺ εἶναι ἀρρωστὴ, εἶναι εὐκολον εἰς ὅλους νὰ τὴν θεραπεύσῃ. Καὶ ἡ μὲν ἀσθένεια τοῦ σώματος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ φάρμακα καὶ κρήματα, διὰ νὰ θεραπευθῇ, ἢ δὲ θεραπεία τῆς ψυχῆς εἶναι φθνή καὶ ἀνεξόδοσ πολλῶν. Καὶ τὸ μὲν σῶμα μὲ

πολλούς κόπους ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰς πληγὰς, ποὺ τὸ ἐνοκλαῦν, διότι πολλὰς φορές παρίσταται ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ σιβερένιο ἐργαλεῖον καὶ πυκρὰ φάρμακα, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπ' αὐτὰ, ἀλλὰ ὀφείκει μόνον νὰ θελήσωμεν καὶ νὰ τὸ πάρωμεν ἀπόφασιν καὶ τότε ὅλα κατορθώνονται. Καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ μὲν τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσέλθῃ μεγάλη ἐλάτθῃ (διότι καὶ ἂν δὲν ἀρρωστήσωμεν θὰ ἔλαθῃ ὁ θάνατος καὶ θὰ τὸ καταστρέψῃ καὶ καταλύσῃ ἐξάπαντος) ἀπὸ δὲ τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν, διὰ τοῦτο τὴν θεραπείαν αὐτῆς, ποὺ εἶναι πολὺ χρησιμότερο καὶ ἀναγκαιότερο, τὴν ἔκαμεν ἐκκολον, ἀνέξοδον καὶ ἀνώδιον. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀπολογηθῶμεν καὶ θὰ συγκαταρῶμεν, ὅταν, προκείμενον μὲν περὶ σωματικῆς ἀσθενείας, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατόν καὶ χρήματα νὰ ἐξοδεύσωμεν καὶ ἰατροὺς νὰ παρακαλέσωμεν καὶ πολλοὺς πόνους νὰ ὑπομείνωμεν, ἴσως πολὺ φρονιζόμεν, ⁹⁵ Α καίτοι ἡ ἐλάτθῃ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος δὲν εἶναι μεγάλη, ὅταν ἄρως πρόκειται περὶ τῆς ψυχῆς, νὰ ἀδιοφοροῦμεν καὶ μάλιστα ἐνῶ δὲν εἶναι ἀνάγκη οὕτε χρήματα νὰ πληρώσωμεν, οὕτε ἄλλοι νὰ ἐνοκλήσωμεν, οὕτε πόνους νὰ ὑποστῶμεν, ἀλλὰ καρὶς νὰ μεταχειρισθῶμεν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, μὲ μόνην τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν θέλησιν δυναμέθα νὰ τὴν διορθώσωμεν τελείως καὶ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ὅτι ἂν δὲν κάρωμεν τοῦτο, θὰ ὑποστῶμεν τὴν ἐσχάτην καταδίκην καὶ τὰς τιμωρίας, ποὺ δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν;

Διάτι, λέγε μου, ἐάν κάποιος σοῦ ὑπέσχετο νὰ σὲ μᾶθῃ ἰατρικὴν τέχνην οὐ συντόμον χρονικῶν διάστημα, χωρὶς τίποτε νὰ πληρώσῃ καὶ νὰ κοπάσῃ, δὲν θὰ ἐθεώρῃς ταῦτον εὐεργέτην; Δὲν θὰ ἐδέχεσο εὐχαρίστως νὰ κόμῃς, Β καὶ νὰ πάθῃς ὅλα ὅσα θὰ σὲ διατάσων ἐκεῖνος, ποὺ σοῦ ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν; Ἴδού τώρα σοῦ εἶναι δυνατόν χωρὶς κόπον νὰ εὐρῃς τὰ φάρμακα ὅσα τῶν σωματικῶν νόσων, ἀλλὰ τῶν πληγῶν τῆς ψυχῆς καὶ χωρὶς κανένα πόνον νὰ ἐπαναφέρῃς αὐτὴν εἰς τὴν ὑγίαν. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν. Διάτι ποῖος πόνος λέγε μου, εἶναι νὰ ἀρίστωμεν τὴν ἀργίην, ὅπου ἔχομεν, ἐναντίον ἐκείνου, ποὺ μᾶς ἐλύπησε; Πόνος πρόερχεται ἀπὸ τὴν μνησικακίαν καὶ τὸ νὰ μὴ συμφιλιωνάμεθα. Ποῖος κόπος εἶναι νὰ προσευκηθῆς καὶ νὰ ζητήσῃς ἀναρῶντα ἀγαθὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ προθυμίας τὰ δίδει. Ποῖος κόπος εἶναι τὸ νὰ μὴ καταλογίσῃς κανένα; Ποῖα δυσκολία εἶναι νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν βασκανίαν; Ποῖος κόπος εἶναι νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου; Ποῖα ταλαπωρία εἶναι νὰ μὴ αἰσχρολογῆς; C νὰ μὴ ὀβριζῇς καὶ

περιφρονῆς. Ποῖα κούρασις εἶναι νὰ μὴ ὀρκίζεσαι; διότι πάλιν εἰς αὐτὴν τὴν συμβαλλὴν θὰ ἔλθῃ. Ἀντιθέτως μέγιστος κόπος εἶναι τὸ νὰ ὀρκίζομεθα. Πολλὰς φορές, πράγματι, ὅταν εἰμεθα κυριευμένοι ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν, ὀρκισθῶμεν, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ συμφιλιωθῶμεν με' ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐλύπησαν. Κατόπιν ἄρως ὅταν ἐσθίωμεν ἡ ὀργὴ καὶ ἐπέρασεν ὁ θυμὸς, ἠβελήσωμεν νὰ συμφιλιωθῶμεν καὶ ἐπειδὴ μᾶς ἠρπάδαξεν ὁ ὄρκος, ποὺ ἐκάναμεν, ἐλυπηθήκαμεν πολὺ, οὐκ νὰ ἐπέσαμεν οὐ παύσα καὶ ἐδέδημεν με' ἅπαντα δεσμῶ. Τοῦτο γνωρίζων ὁ διάβολος καὶ μάλιστα καλῶς, ὅτι δηλαδὴ ὁ θυμὸς εἶναι φωπιὰ καὶ εὐκαλὰ σβύνεται καὶ ὅταν σβύσῃ ἐπέχεται συμφιλίωσις καὶ ἀποκαθίσταται ἡ φιλία, D καὶ θέλων ἡ φριτὰ αὐτὴ νὰ μὴ σβύσῃ, με' ὄρκον πολλὰς φορές μᾶς ἔδεσεν, ὥστε καὶ ἂν παύσῃ ἡ ὀργὴ, ἡ ἀνάγκη τοῦ ὄρκου, ποὺ πένει, διατηρῆ μέσω μας τὴν φριτὴν, καὶ ἔνα ἐκ τῶν δύο κακῶν γίνεται ἢ θὰ συμφιλιωθῶμεν, ὅποτε θὰ εἰμεθα ἐπίορκοι, ἢ δὲν θὰ συμφιλιωθῶμεν, διὰ τὸν τρησόμενον τὸν ὄρκον μας, ὅποτε θὰ ὑποστῶμεν τὰς παινὰς, ποὺ φέρει ἡ μνησικακία.

4. Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, ὡς ἀποφεύγωμεν τοὺς ὄρκους καὶ τὸ στόμα μας ὡς συνήθη νὰ λέγῃ συνεχῶς, πιστεύουσιν, καὶ θὰ εἶναι τοῦτο εἰς ἡμᾶς ὀφθαλμὸς καλῆς πράξεως. Διότι ἡ γλῶσσα, ποὺ θὰ μᾶς νὰ λέγῃ αὐτὴν τὴν μίαν λέξιν, ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει νὰ εἰπῇ αἰσχροὰ καὶ ἄτοπα λόγια: E καὶ ἂν, λόγω τῆς συνήθειας ποὺ εἶχε, πέσῃ κάποτε εἰς αὐτὸ τὸ παράπτωμα, θὰ σταματήσῃ, διότι θὰ ἔχη περὶ τοὺς κατηγοροῦς. Διότι ὅταν ἕνας ἴδῃ, αὐτὸν ποὺ δὲν ὀρκίζεται, νὰ αἰσχρολογῆ, θὰ ἐπέμβῃ με' μεγάλην εὐκαλίαν, θὰ γελῶσιν εἰς ἄραος τοῦ θὰ τοῦ εἰπῇ ἐμπαικτικῶς: ὅτι ποὺ τὸ πιστεύουσιν λέγεις εἰς ὅλα δὲν ἀνέχεσαι νὰ ἐκοτρίσῃς ὄρκον καὶ με' τὰ αἰσχροὰ λόγια ἀτιμάζεις τὴν γλῶσσάν σου; Ἔποτε, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μας, θὰ ἀναγκασθῶμεν, ἀπὸ ἐκείνους με' τοὺς ὀποιούς θὰ εἰμεθα, νὰ ἐπιανελέσθωμεν εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐμεθείας.

Τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάρωμεν, θὰ μοῦ εἰπῆτε, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀρκισθῶμεν; Ὅπου ὑπάρχει παράστασις νόμου δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη. ⁹⁶ Α Καὶ εἶναι δυνατόν, λέγει νὰ μὴ ὀρκισθῇ κανεὶς ποτὲ; Τί λέγεις; Ὁ Θεὸς διατάζει νὰ μὴ ὀρκίζεσαι καὶ σὺ τολμῆς νὰ ἐρωτήσῃς, ἐάν εἶναι δυνατόν νὰ φυλάξῃς τὸν νόμον τοῦτον; Ἀντιθέτως ὁ θάνατος εἶναι νὰ μὴ τὸν φυλάξῃς. Καὶ θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι οὐκ εἶναι τὸ νὰ μὴ ὀρκίζεσαι, ἀλλὰ τὸ νὰ ὀρκίζεσαι εἶναι ὀδυνοῦτον, ἀπὸ τὸ

96. Δηλαδὴ κανεὶς ἀνάγκη δὲν δικαιότατα τὴν παράστασιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ.

σύγχρονα γεγονότα: Ἴδού λοιπὸν χρηματικὴν εἰσφορὰν³⁴ θεωρουμένην ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν πολλῶν, ὑπεκρέθησαν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης νὰ καταβάλωσι καὶ τὸ περισσότερον μέρος αὐτῆς ἔχει καταβληθῆ καὶ ἀκούεις νὰ λέγουν αὐτοί, ποῦ τὴν εἰσπράττουν; Διὰ τὴν ἀργείαν νὰ πληρώσῃς, ἢ ἀνθρώπε; Διὰ τὴν ἀναβάλλειν κάθε ἡμέραν; Μήπως εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποφύγῃς; Βασιλικὸς νόμος εἶναι καὶ δὲν ἐπιδέχεται ἀναβολήν. **Β** Τί λέγεις, ἀπάντησέ μου; Ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ πληρώσωμεν χρήματα καὶ λέγεις, εἶναι ὀδύνη νὰ μὴ τὰ καταβάλωμεν καὶ ὁ Θεὸς διέταξε νὰ ἀποφείνωμεν τοὺς ὄρκους καὶ λέγεις ὅτι εἶναι ὀδύνη νὰ τοὺς ἀποφείνωμεν; Ἐπὶ ἕξ ἡμέρας σὺ δίδω αὐτὴν τὴν συμβουλήν καὶ ἐπιθυμῶ τώρα, ποῦ θὰ τελειώσω τὴν ὁμιλίαν καὶ θὰ ἀποχωρισθῶμεν, νὰ σὺς δώσω ἐπ' αὐτοῦ τὰς τελευταίας συμβουλὰς, διὰ νὰ ἀκαρλίσετε τὸν ἑαυτὸν σας ἀπὸ τὴν παράθεσιν τῆς ἐντολῆς ταύτης. Καρμίαν δικαιολογίαν καὶ συγκρίσιν δὲν θὰ ἔχετε, παραβαίνοντες τὴν ἐντολήν ταύτην, ἔστω καὶ ἂν ἐγὼ δὲν σὺς εἶπον τίποτε περὶ αὐτῆς, διότι μόνον σας ἔπρεπε νὰ ἔλασθε διορθῶσαι τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πολὺπλοκὸν πρᾶγμα, οὔτε ἀπαιτεῖ πολλὴν προσπάθειαν πρὸς ἐξάλειψιν. Ὅταν μάλιστα τόσους παραινέσεις καὶ συμβουλὰς ἠκούσατε, ποῦ δικαιολογίαν θὰ προβάλλετε. **Γ** Διὰ τὴν θὰ κατηγορήσῃτε δι' αὐτὸ ἕνωσον τοῦ φοβεροῦ θήματος καὶ θὰ σὺς ζητοῦνται εὐθυνα διὰ τὴν παρουσίαν ταύτην; Καρμίαν δὲν θὰ ἠμπορέσατε νὰ εὑρετε καὶ δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ἢ νὰ ἀπέλθετε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπληραγμένοι αὐτοῦ, ἢ ἂν δὲν ἀπαλλαγῆτε, νὰ κολάζεσθε καὶ νὰ ὑποστῆτε τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν.

Ταῦτα λοιπὸν ἔλοι, ἀφοῦ τὰ θάλατε καλὰ εἰς τὸ μυαλό σας καὶ μὲ πολλὴν προθυμίαν ἀφοῦ ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐδῶ, νὰ παρακινήτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον αὐτὰ, ποῦ ἐπὶ τόσας ἡμέρας εἶπομεν, νὰ φυλάξετε καλὰ εἰς τὸ μυαλό σας, ὥστε καὶ διὰ τὴν ἡμεῖς σιωπῶμεν, σὺς διαπαιδαγωγηθῆτε χριστιανικῶς μεταξὺ σας, οἰκοδομηθῆτε, προτρέπομενοι, πολλὴν νὰ δεξέσθε πρόδον καὶ ἔτσι καὶ τὰς λοιπὰς ὅλας ἀφοῦ φυλάξετε ἐντολάς, ἀπολαύσατε τοὺς αἰώνιους στεφάνους, τοὺς ὁποῖους εἶθε ἄλλοι νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **Δ** διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἄς εἶναι ἡ δόξα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

34. Πρόκειται περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐπιβληθείσης φορολογίας.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

ΕΠΑΙΝΟΣ ΕΙΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΚΑΤΩΡΡΩΣΑΝ ΝΑ ΜΗ ΟΡΚΙΖΟΝΤΑΙ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΕΝΑΣ ΝΑ ΔΙΣΤΑΖΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΦΑΙΓΗΤΟΝ ΝΑ ΑΚΟΥΣΗ ΤΟΝ ΘΕΙΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΜΕΤΑΒΑΙΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ· Ε ΚΑΙ ΑΙΑΤΙ ΚΑΤΟΧΗΝ ΑΙΩ ΠΟΛΥΝ ΧΡΟΝΟΝ ΕΛΘΗΣΑΝ ΑΙ ΘΕΙΑΙ ΓΡΑΦΑΙ· ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ -ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΔΙΗΡΟΥΝΤΑΙ ΤΗΝ ΔΟΣΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ· (Ψαλμ. 18, 2)· ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, ΚΑΙ, ΤΕΛΟΣ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑ ΜΗ ΟΡΚΙΖΩΜΕΘΑ.

1. Καὶ προηγουμένως εἰς σὺς ἀμήνησα καὶ τώρα πρὸς σὺς ὁμιλῶ πάλιν. Ἐθεθε δὲ καὶ διαρκῶς νὰ ἤμην μαζί σας, μέλλον δὲ καὶ πόντοτε μαζί σας εἶμαι, ἂν ἔξω σωματικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης, ἐπειδὴ δὲν (ὡς δι' ἄλλον σκοπὸν, παρὰ διὰ νὰ φροντίξω διὰ σὺς καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σας. Διότι, ὅπως ὁ γεωργὸς διὰ τίποτε ἄλλο δὲν φροντίζει, ⁹⁷ Ἄ παρὰ διὰ τοὺς σπόρους καὶ τὰ σπαρτά· καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοῦτος ἔχει τὸν νοῦν του εἰς τὰ κύματα καὶ τὰ λιμάνια, ἔτσι καὶ ὁ κηρὺς τοῦ λόγου ἔχει ὡς κύριον ἔργον του νὰ φροντίξῃ διὰ τοὺς ἀκροατὰς του καὶ τὴν προκοπὴν των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κύριον καὶ ἐγὼ τώρα.

Διὰ τοῦτο καὶ ἔδωκα σας σὺς περιφύρω εἰς τὴν διάνοιάν μου, ὅσα μόνον θὰν εὐρίσκωμαι ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ θὰν εἶμαι εἰς τὸ σπῆτι μου. Διότι ἐάν καὶ πολλὸς εἶναι ὁ λαὸς καὶ ὁ χώρος τῆς καρδίας μου στενός, ἀλλ' ὅμως πλατεῖα εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἔτσι ἐδὲν στενοχωρησῆθε θὰν εὐρίσκασθε μέσα μου· (Β' Κορ. 8, 12). Τὴν συνέκειαν δὲ τοῦ ρητοῦ τούτου δὲν θὰ ἀναφέρω, διότι καὶ ἐγὼ δὲν στενοχωροῦμαι, θὰν εἶμαι μέσα σας. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται τούτο; Ἀπὸ αὐτοῦ, ποῦ πολλοὶ μοῦ εἶπον, ὅτι· ἐκάμαμεν τὴν παραγγελίαν σας, θέσαντες μεταξὺ μας νόμους, **Β** καὶ ποινας καθορίσαντες εἰς τοὺς ὄρκους ὁρκωμένους καὶ τιμωρήσαντες τοὺς παραβαίνοντας τὸν νόμον μὲ τιμωρίαν, ποῦ ἀρμόζει εἰς ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης ἀγάπης. Διότι δὲν τὸ θεωρῶ ἐντροπήν νὰ ἐξετάξω μὲ ἐπιμονὴν αὐτὰ τὰ πρᾶγματα, ἐπειδὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ περιέργειαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον διὰ σὺς ἢ ἀνάμειξις μου αὐτῆ εἰς τὰ ζητήματά σας. Διότι ἐάν εἰς τὸν ἱατρὸν δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτον πρᾶγμα νὰ ἐρωτῆ νὰ μάθῃ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ

ἀρρώστου, ούτε εἰς ἥμεις εἶναι ἐγκλημα νὰ ζητοῦμεν πάντοτε πληροφορίας περὶ τῆς σωτηρίας σας. Διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀφοῦ ἐπρόθετε τί ἐχετε κατορθώσει καὶ τί πλεόν σας ὑπολείπεται, μὲ τὴν ἀρρώστουσαν πλῆθον ἐπιστημονικῆν γνῶσιν θὰ ἐπαθεῖσμεν τὰ ὑπόλοιπα φάρμακα.

Ἐπόθεμεν λοιπὸν ταῦτα ὡπὸ τὴν προσεκτικὴν ἐρευναν, ποὺ ἐκάμαμεν καὶ εὐαριστήσαμεν τὸν Θεόν, Ἐ διότι δὲν ἐσπείραμεν εἰς πετρώδες ἔδαφος, οὔτε ἐρήμαμεν τὸν σπόρον εἰς τὸ ἀγκάθι, οὔτε ἐπρεσάσθη νὰ περῶσῃ πολλὰς καιρὸς καὶ νὰ περιμείνωμεν ἐπὶ μακρόν, οὐδὲ νὰ θερίσωμεν τὰ στάχυα. Διὰ τοῦτο διαρκῶς οὐκ ἔχου μέσο εἰς τὴν καρδίᾳ μου, διὰ τοῦτο δὲν πισθάνομαι τὸν κόπον τῆς διδασκαλίας, ἐπειδὴ μὲ ἀνακουφίζει τὸ πνευματικὸν κέρδος, ποὺ ἀποκαμίζουσι οἱ ἀκροαταὶ μου. Τοῦτο εἶναι ἱκανὸν νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀνοστήσωμεν νέας δυνάμεις, καὶ μᾶς δώσῃ φτερά, νὰ μᾶς ἀνοικήσῃ ψυχικῶς καὶ νὰ μᾶς πείσῃ νὰ ὑπομείνωμεν διὰ οὐκ ἑκάστη κόπον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐφρονήκατε πολλὸ εὐγνώμονες καὶ συνεπεῖς ἀπέναντί μας, ἔμπρός λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὡς πληρώσωμεν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ κέρδους, ποὺ οὐκ ὑπεσκέσθημεν προηγουμένως, ἂν καὶ δὲν βλέπω νὰ παρευρίσωνται ἅλοι ἐκεῖνοι Β ποὺ ἦσαν παρόντες, ὅταν ἔδωκα τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πληρωμῆς.

Ποῖα ἄρα γε νὰ εἶναι ἡ αἰτία; Τί τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν τράπεζάν μας; Ἐκεῖνος, ποὺ ἔλαθε μέρος εἰς ἀσθητὴν τράπεζαν, φαίνεται, ὅτι τὸ ἔθεώρησε ἀνάριστον μετὰ ἀπὸ ὀλικὴν τροφὴν νὰ ἔλθῃ νὰ ἀκούσῃ τὸν θεῖον λόγον, ἀλλὰ δὲν ἔχουν δίκαιον οἱ οὐκ ἔχουν τοιαύτην ἀντίληψιν. Διότι, ἂν ἦτο ἄριστον νὰ ἀκούῃ κανεὶς τὸν θεῖον λόγον μετὰ τὸ φαγητὸν, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς τοὺς πολλοὺς καὶ μακροὺς ἐκεῖνους λόγους μετὰ τὸν μυστικὸν ἐκεῖνον δείπνον. Ἐάν τοῦτο ἦτο ἀπρεπὲς πρᾶγμα, δὲν θὰ ἐδίδασκε πολλὰς φορὰς τὰ πλήθη εἰς τὴν ἔρημον, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἔδωκε καὶ ἔφαγον. Ἐάν μάλιστα πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ κάτι, ποὺ θὰ φανῇ παράδοξον, τότε πρὸ πάντων εἶναι ὑπερλαμπρὰ ἡ ἀκρόσῃς τῶν θεῖων λόγων. Διότι, ὅταν ἔχεις πεισθῆ ὅτι ἀφοῦ ἔφαγες καὶ ἔπες, Ἐ εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβῆς καὶ εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν Χριστιανῶν, ἔξῃαντος καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς πολλὰς, θὰ φανῆς ἀγκρατὴς καὶ ποτὲ δὲν θὰ καταλήξῃς οὔτε εἰς μέθην οὔτε εἰς παλοφραγίαν. Ἐπειδὴ ἡ σκέψις καὶ ἡ ἀνομιή τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὐκ ἀναγκάζει νὰ τρώγῃς καὶ νὰ πίνῃς μὲ εὐκοσμίαν καὶ μὲ μέτρον, διὰ νὰ μὴ γελᾶσων ἅλοι εἰς θάρος σου, ὅταν ἀφοῦ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀνακατωθῆς μὲ τὸν ἄελοφόρον, κατὰ τὴν μυσίαν ἀπὸ κρασὶ καὶ ἔχεις ροφήματα ἅπαστα. Ταῦτα δὲν τὰ λέγουσιν πῶρα διὰ οὐκ, ἀλλὰ δι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἦλθον, διὰ νὰ τὰ μά-

θουν ἀπὸ οὐκ. **98** Α Διότι δὲν εἶναι τὸ φαγητὸν κάλυμα εἰς τὴν ἀκρόσιν τοῦ θεῖου λόγου, ἀλλὰ ἡ ἀμέλεια.⁹⁸ Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμάρτημα μετὰ τὸ φαγητὸν νὰ ἀκούσῃ τις τὸν θεῖον λόγον, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι ἀμέλῃς εἰς τὸ νὰ τὸν ἀκούσῃ. Σὺ ὅμως ἐπειδὴ θεωρεῖς ἀμάρτημα τὸ νὰ μὴ νηστεύσῃς καὶ ἄλλο προσθέτεις ἐγκλημα, πολλὸ μεγαλύτερον καὶ χειρότερον ἀπ' αὐτό, τὸ νὰ μὴ λάθῃς μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην τράπεζαν καὶ ἐνῶ ἔθρωςες τὸ σῶμα, λυκάνεις ἀπὸ τὴν πείναν τὴν ψυχὴν. Ποῖαν ὅμως δικαιολογίαν θὰ εἴρῃς διὰ τὴν πρῶξιν σου ταύτην; Διότι διὰ μὲν τὴν νηστείαν ἴσως ἔχεις νὰ προσβάλλῃς ὡς δικαιολογίαν ἀσθένειαν τοῦ σώματος διὰ τὴν ἀκρόσιν ὅμως ἢ ἢμπορεῖς νὰ εἴρῃς; Ἐπειδὴ ἡ σωματικὴ θεβασία ἀσθένεια δὲν ἐμποδίζει τὴν ἀκρόσιν τοῦ θεῖου λόγου. Β Ἐάν δηλαδὴ ἐγὼ ἔλεγον: κανένας ἐξ αὐτῶν ποὺ γευματίσων νὰ μὴ ἀνομιήθῃ μὲ τοὺς ἐδῶ χριστιανοὺς, κανεὶς μετὰ τὸ φαγητὸν δὲν πρέπει νὰ ἀκούῃ τὸν θεῖον λόγον, θὰ ἦτο κάποιος συκωροειδὴς διὰ τὴν παράδοσιν πῶρα ὅμως ποὺ ἡμεῖς οὐκ ὀφραμεν ὡς πρῶτον καὶ οὐκ καλοῦμεν νὰ ἔλθετε σὲ ἡμᾶς, ποῖαν θὰ ἔχετε δικαιολογίαν ποὺ φεύγετε μακρὰν; Διότι ἀκατάλληλος νὰ ἀκούῃ τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔφαγε καὶ ἔπινε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ δὲν προσέκει εἰς οὐκ λέγονται, ποὺ κομᾶται καὶ εἶναι ἀποκαυτωμένος καὶ μὲ τὸ μὲν σῶμα εἶναι ἐδῶ, μὲ τὴν διάνοιαν δὲ περιπλανᾶται ἄλλοῦ. Αὐτὸς καὶ ἂν ἀκόμη νηστεύῃ εἶναι ἀκατάλληλος πρὸς ἀκρόσιν αὐτοῦ. ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀγρυπνός, νηφάλιος καὶ συγκεντρώνει τὸν νοῦν του εἰς οὐκ λέγονται, καὶ ἂν ἀκόμη ἔφαγε καὶ ἔπινε, δύνανται νὰ γίνῃ ὁ καταλληλότερος ἄλλων ἀκροατῆς τοῦ θεῖου λόγου. Διότι προκειμένου μὲν περὶ τῶν δικαστηρίων καὶ βουλευτηρίων τῶν ἔθνων εὐλόγως ἡ σὴνῆθεα οὕτῃ ἐπεκράτησε, ἐπειδὴ, Ἐ μὴ γνωρίζοντες νὰ φιλοσοφῶσιν οἱ ἔθνηκοί.⁹⁹ δὲν πρῶτον οὐκ χρειάζεται διὰ νὰ συντηρηθῶσιν, ἀλλὰ τὸ πῶρα, ὡστε νὰ σκάσων καὶ πίνων πολλὰς ὑπερβολικὰ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐπειδὴ κάνουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς ἀκροατοὺς διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων, τὰ δικαστήρια καὶ βουλευτήρια κλείουσι τὸ μεσημέρι καὶ τὸ δειλινόν. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τοὺς χριστιανοὺς δὲν συμβαίνει τοιαῦτον πρᾶγμα, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ ἔφαγε δύναται νὰ εἶναι ἐφάμιλλος μὲ ἐκεῖνον ποὺ νηστεύει κατὰ τὴν ἐγκράτειαν τῆς ψυχῆς, διότι δὲν τρώγει καὶ πίνει ἴσους, ὡστε νὰ διαρρήξῃ τὴν κοιλίαν ἢ νὰ σκοτίσῃ τὸ

98. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμάρτημα μετὰ τὸ φαγητὸν νὰ ἀκούσῃ τις τὸν θεῖον λόγον, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι ἀμέλῃς εἰς τὸ νὰ τὸν ἀκούσῃ.

99. Ἐννοεῖται διὰ τοῦτου ὅτι ἄπλοῦς νὰ φιλοσοφῶσιν, ἀλλὰ νὰ φιλοσοφῶσιν εἰς οὐκ ἁπλοῦς οἱ χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς.

λογικόν του, αλλά ὅσον χρειάζεται διὰ τὴν ἀναλόγη δύναμιν τὸ ἐκπροσνημένον σῶμα του.

2. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀρκετὰ εἶναι ὅσα εἴπωμεν εἶναι τῶρα καιρὸς νὰ ἐλθῶμεν καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας, D ἂν καὶ δὲν ἔσω δροεῖν πρὸς διδασκαλίαν ἐξ αἰτίας ἐκεῖνων ποῦ ἀποσιάζουν. Καὶ ὅπως ἡ μητέρα ἢ φιλόστοργος, ὅταν πρόκειται νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ τραπέζι καὶ δὲν εἶναι παρόντα ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς, λυπεῖται καὶ ὑποφέρει, τοῦτο βεβαίως καὶ ἐγὼ πάσχω τῶρα καὶ θιλλέων τὴν ἀπουσίαν τῶν ἀδελφῶν μου, δυσκολεύομαι νὰ πληρώσω τὸ κρέος μου, ἀλλὰ σεις δύνασθε νὰ μᾶς ἀπαλλάξετε ἀπὸ τὴν δυσκολίαν ταύτην. Ἐάν δηλαδὴ θὰ μᾶς ἐδίδοτε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ὅλα ὅσα θὰ εἴπωμεν, θὰ τὰ μεταβάσατε εἰς ἐκείνους μὲ μεγάλην ἀκριβείαν, μὲ προθυμίαν καὶ ἡμεῖς θὰ ὡς μετρήσωμεν ὄλον τὸ κρέος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐκεῖνοι μὲν θὰ ἀποζημιωθῶν διὰ τὴν ἀπουσίαν, ὑπὸ τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν θὰ τοὺς κἀνῃ ἢ ἀγάπη σας, E σεις δὲ μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς θὰ παρακολουθήσατε τὴν ὁμιλίαν, διότι θὰ ἔχετε ὑπὸ ὄψιν, ὅτι εἶναι ὀνόματι νὰ τὴν εἰπήτε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ τὴν γίνῃ λοιπὸν σαφέστερος ὁ λόγος, ἵς τὸν ἐπαναλάβωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Ἐζητούσαμεν λοιπὸν προηγουμένως νὰ μάθωμεν διὰ ποῖον λόγον μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια ἐδόθησαν αἱ Γραφαί, διότι ὅχι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδάμ, οὔτε τοῦ Νῦε καὶ τοῦ Ἀθασάμ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωϋσέως ἐδόθη ταῦτα τὸ βιβλίον. Διὰ τοῦτο ἀκούω πολλοὺς νὰ λέγουν, ὅτι, ἐάν ἦτο κρήσιμον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔπρεπε νὰ δοθῇ, ἐάν δὲ ἦτο ἀχρηστον, οὔτε κατόπιν δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ. Ἀλλὰ ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι ἐσφαλμένος. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, ἐάν κἀν μελλοντικῶς θὰ εἶναι κρήσιμον νὰ δίδεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, οὔτε, κἀν ποῦ ἐδόθη εἰς τὴν ἀρχὴν, εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμένῃ διαρκῶς τὸ ἴδιον. ³⁷ A Τὸ γάλα, παραδείγματος χάριν, εἶναι κρήσιμον, ἀλλὰ δὲν δίδεται διαρκῶς, παρὰ μόνον ὅταν εἴμεθα παιδιὰ. Καὶ στερὰ τροφῆ κρήσιμος εἶναι, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὴν δίδει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὅταν περῶσμεν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Καὶ τὸ καλοκαίρι πάλιν κρήσιμον εἶναι, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιοῦτον διαρκῶς. Καὶ ὁ κειμῶνας ἀφέλιμος εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς παύρηται, δὲν μὲναι διαρκῶς. ³⁷ Tι λοιπὸν: αἱ Γραφαί, λέγει, δὲν εἶναι κρήσιμοι. Χρησιμώταται εἶναι καὶ ὀναγκαϊόταται. Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν μᾶς ἐδόθησαν:

37. Δηλαδὴ δὲν εἶναι φηλῖμον νὰ ἔχωμεν κατ' ὄλον τὸ ἴσος χεῖμῶνα ἢ καλοκαίρι.

Διότι ὅχι διὰ γραμμάτων, B ἀλλὰ διὰ πραγμάτων ἤθελε νὰ παιδαγωγῇ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεός. Tι σημαίνει διὰ πραγμάτων; Δι' αὐτῆς τῆς κτίσεως. Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ ζήτημα, διὰν ἤλθεν ὁ Ἀπόστολος, ἀπειθυνόμενος πρὸς τοὺς ἔθνικοὺς, ποῦ ἔλεγον, ὅτι δὲν ἐμάθαμεν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὰς Γραφῶν ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινὴ θεογνωσία, εὗρε πῶς ἀπελογήθη. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν, «ὅτι φανερόνεται ὀργὴ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐναντίον κάθε βσεβοῦς προσβολῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλείου καὶ ἐναντίον κάθε παραβάσεως τοῦ ἡθικοῦ νόμου του ποῦ διαπράττειον ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι καταλατοῦν καὶ ὀδοκοῦν τὴν ἀλῆθειαν διὰ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τοῦ αἰσχροῦ των βίου» (Ρωμ. 1, 18), ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι οἱ λόγοι του οὔτοι προσέκλειον ἀπορίαν καὶ πολλοί, ἀντιπρόθεμοι εἰς αὐτά, νὰ τὸν ἐρωτοῦν, λέγοντες: καὶ ἀπὸ ποῦ ἐγνωρίζοι οἱ ἔθνικοι τὴν ἀλῆθειαν τοῦ Θεοῦ; προσέθεσε: «διότι ἡ ἀληθὴς περὶ Θεοῦ γνῶσις εἶναι φανερὰ εἰς αὐτοὺς» (αὐτόθι 19) C Καὶ μὲ ποῖον τρόπον εἶναι φανερὰ εἰς αὐτοὺς; Πῶς δὲ ἤμποροῦσαν νὰ γνωρίσουν τὴν Θεὸν καὶ ποῖος τοὺς τὸν ἐδειξε; λέγει: «Διότι ὁ Θεὸς τὴν φανερώσκειν εἰς αὐτοὺς» (Αὐτόθι). Μὲ ποῖον τρόπον; Ποῖον προφήτην ἐστειλε; ποῖον εὐαγγελιστὴν, ποῖον διδασκαλον. ἦκου αἱ Γραφαί ἀκάμῃ δὲν ὀπῆρχον; «Διότι αἱ μὴ βλέπομεναι μὲ τὰ αἰσθητὰ μάτια ἀπειροὶ τελειότερες τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἕκαστον ἔκτισθ ὁ κόσμος, βλέπονται καθαρὰ διὰ μέσου τῶν δημιουργημάτων μὲ τὰ μάτια τῆς διανοίας, τόσον ἡ δύναμις του, ποῦ δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος, ὅσον καὶ κάθε θεῖα τελειότης» (αὐτόθι θ, 20). Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἔξης: Τὴν κτίσιν εἰς τὸ μέσον πρὸ τῶν ὀρθαλιῶν ὄλων ἔθεον διὰ τὸ ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τὸν δημιουργόν, τὸ ὅποιον καὶ κάποιος ἄλλος ἔλεγεν ὡς ἔξης: «Διότι ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὀραιότητα τῶν δημιουργημάτων φαίνεται καθαρὰ ὁ δημιουργὸς αὐτῶν» (Σοφ. Σολ. 13, 5). Εἶδες τὸ μέγεθος αὐτῶν; D θαύρασον τὴν δύναμιν ἐκείνου ποῦ τὰ ἔκαμε. Εἶδες τὴν ὀραιότητα; νὰ ἐκπλαγῆς μὲ τὴν σοφίαν ἐκείνου, ὁ ὅποιος τόσον ὀραῖα τὰ ἐστῆλας. Τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φανερώων ἔλεγεν: «Οἱ οὐρανοὶ διηγῶνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;» (Ψαλ. 18, 2).

Πῶς διηγῶνται; λέγε μου. Φωνὴν δὲν ἔχουν, στόμα δὲν ἀπέκτησαν, πῶς λοιπὸν διηγῶνται; Μὲ τὴν ὄψιν τους. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃς τὴν ὀραιότητά των, τὸ μέγεθος, τὸ ὄνος, τὴν θέαν, τὸ σῆμα, τὴν ἐπὶ τόσα χρόνια διάρκειαν, ὅαν νὰ ἴσως φωνὴν καὶ νὰ διδάσκειαι διὰ τῆς ὄψεως, προστινεῖς ἐκείνον ποῦ ἔκαμε τόσον καλὸν καὶ ὀραδοῦον σῶμα. Σιωπῆ ὁ οὐρανός, ἀλλὰ ἡ ὄψις αὐτοῦ φωνάζει δυνατώτερα ἀπὸ τὴν ἀλῆθειαν, διδάσκουσα ἡμᾶς διὰ τῶν ὀρθαλιῶν ὅχι διὰ

της άκοης, διότι ή αίσθησις της όράσεως είναι περισσότερον άξιόπιστος και σαφές από την αίσθησιν της άκοης. Διότι εάν ό Θεός διά τών βιβλίων και τών γραμμάτων θά μάς έπαιδαγωγούσε, εκείνος μόν πού έγνωρίζε γράμματα, θά έμάθαινε ότι γράφουν τά βιβλία, ενώ εκείνος πού δέν έγνωρίζε, δέν θά έπαιρνε απ' αυτά καμμίαν ώφέλειαν, εκτός εάν κάποιος άλλος θά τόν έδίδασκε. Και ό μόν εϋπορος θά ήμπορούσε νά αγοράση τó βιβλίον, ενώ ό πτωχός δέν θά ήμπορούσε νά τό άποκτήσῃ. Πάλιν εκείνος πού έγνωρίζε τήν γλώσσαν, 100 Α εις τήν όποιαν θά είκαν γραφή τά βιβλία, θά έννοούσε τό περιεχόμενον αυτών, ό δέ Σκόθης και ό θάρβαρος και ό Ίνδος και ό Αιγύπτιος και όλοι όσοι δέν θά έγνωρίζον τήν γλώσσαν εκείνην, θά έπρευγον από τά βιβλία χωρίς νά μάθουν τίποτε. Προκειμένου όμως περί τού ούρανού, δέν συμβαίνει τοιοῦτον πράγμα, αλλά και ό Σκόθης και ό θάρβαρος και ό Ίνδος και ό Αιγύπτιος και κάθε άνθρωπος, πού βαδίζει εις τήν γήν, θά άκούσῃ αὐτήν τήν φωνήν, διότι οὐκ διά της άκοης αλλά διά της όράσεως εισέρχεται εις τόν νοῦν μας. "Επειτα ή όψις της φύσεως είναι μία και οὐκ πολλαί, όπως αἱ γλώσσαι τών βιβλίων. Διά τούτο τó βιβλίον αὐτης δύναται και ό άμαθής και ό σόφης εἶς Ἰσου νά τό μελετήσῃ και ό πτωχός και ό πλούσιος και όποις κι' αν φθέσῃ κανείς αν κυττάξῃ εις τόν ούρανό, Β θά διδαχθῇ αρκετά από τήν θέαν αὐτοῦ. Τούτο και ό προσφύτης ἡπαιτισσόμενος και δεικνύων δη ή κτίσις όφινει φωνήν και εις τούς θάρβαρους και εις τούς Έλληνας και εις όλους γενικώς τούς ανθρώπους καταληπτῆν τó εἶδος ελεγε: εἰδέν ὑπάρχουν λαοί, οὔτε λόγοι, τών όποιών δέν άκούονται οἱ φωναίς (Ψαλ. 18, 4). Τούτο δέ έχει τήν εἶψιν σημασίαν: Δέν ὑπάρκει εἶθος, οὔτε γλώσσα, πού νά μή ήμπορῇ νά έννοήσῃ τήν φωνήν ταύτην, λέγει, αλλά είναι τοιοῦτη ή φωνή αυτών, ώστε οἱ άνθρωποι είναι δυνατόν νά τήν καταλάβουν και οὐκ μόνον τού ούρανού τήν φωνήν αλλά και της νόκτας και της ήμέρας. Καί πως άκούεται ή φωνή της ήμέρας και της νόκτας; Διότι ό μόν ούρανος με τó κάλλος του, C με τó μέγεθος και με τά τόσα άλλα, πού έχει, προξενεί κατάληξιν εις τούς θεατάς και τούς κάνει νά θαυμάσουν τόν δημιουργόν αὐτοῦ, ή δέ ήμέρα και ή νόκτα, τι τοιοῦτον έχει νά επιδείξῃ;

Τοιοῦτον μὲν τίποτε δέν έχει νά επιδείξῃ, έχει όμως άλλα, πού δέν είναι κατώτερα απ' αυτά, δηλαδή τόν ρυθμόν, τήν τάξιν, τήν μεγάλην ἀκρίθειαν. "Όταν δηλαδή σκεφθῆς πως ήμοίρασαν μεταξύ των ή νόκτα και ή ήμέρα όλον τó έτος και πως σάν νά μετεχειρίσθησαν μέτρον διήρεσαν με ἀκρίθειαν όλον τó χρονικόν διάστημα, θά έσπλαγξῆς με εκείνον

πού έθεσε τήν τάξιν αὐτήν. Διότι όπως οἱ ἀδελφοί πού έμοίρασαν τήν πατρικήν κληρονομίαν με πολλήν ἀγάπην, χωρίς καθόλου νά άδικήσῃ ή μία τήν άλλην, έτσι και ή ήμέρα και ή νόκτα D με μεγάλην ἀκρίθειαν και δικαίαν κατανομήν ήμοίρασαν μεταξύ των τó έτος και διατηρεῖ κάθε μία τά ἰδικά της σύνορα και ποτέ ή μία τήν άλλην δέν έσπρωξε από τó ἰδικόν της μέρος. Οὐδέποτε λοιπόν κατά τόν χειμῶνα έγινε μακρά ή ήμέρα, όπως οὐδέποτε κατά τó καλοκαίρι έγινε μακρά ή νόκτα, δν και έπέρασαν τόσαι γενεαί, αλλά εις τόσον μακρόν χρονικόν διάστημα, οὔτε εις μίαν στιγμῆν, οὔτε με μισή ώρα, οὔ μίαν ροπήν τού οφθαλμοῦ ή μία ήδίκησε τήν άλλην.

3. Διά τούτο και ό ψαλμωδός έξεπλάγη από τήν ἰσότητά αυτών και έρόναζε λέγων αἱ νόκτα εις τήν νόκτα ἀνογγέλει γνάσιν (Ψαλμ. 3, 3). "Αν είσαι εις θέαν νά φιλοσοφῆς ἐπ' αὐτών, θά θαυμάσῃς εκείνον πού από τήν αρχήν καθάρισεν Ε τόσον ἀμετακίνητα τά δρια τούτων. "Ας άκούοῦσιν ταῦτα οἱ πλεονέκται και όσοι έπυθμοῦν τά ξένα πράγματα και αἱ μμηθοῦν της ήμέρας και της νόκτας τήν ἴσην και δικαίαν διανομήν. "Ας τó άκούοῦσιν οἱ φαντασιόμενοι και υπερήφανοι, πού δέν θέλουν νά παραχωροῦν τά πρῶτα εις άλλους. "Η ήμέρα ὑποχωρεῖ εις τήν νόκτα και δέν εισέρχεται εις ξένην περιοχήν, οὔ δέ αν και όπολαρδάνης πάντοτε τιμῆν, δέν άνέκρου νά μεταδώσῃ απ' αὐτήν εις τούς ἀδελφούς σου;

Και πρόσθε νά ἴδῃς τού νομοθέτου τήν σοφίαν. Κατά μὲν τόν χειμῶνα καθάρισε μακρά νά είναι ή νόκτα, ὅτε ἀπαλώτεροι είναι οἱ σπόροι και ἔχουν ἀνάγκην πῆλλον ψύχους 101 Α και δέν άνέχονται μεγαλυτέρα θερμότητα. "Όταν δέ μεγαλώσουν αὐταί, μεγαλώνει μαζ και ή ήμέρα και τότε γίνεται μεγαλυτέρα, όταν πλέον ό καρπός άκμάη. "Ο τοιοῦτος δέ καθαρισμός δέν είναι άφέλιμος μόνον εις τούς σπόρους, αλλά και εις τά σώματα τών ανθρώπων. "Επειδή δηλαδή κατά τόν χειμῶνα και ό ναῦτης και ό πλοίαρχος και ό οδοιπόρος και ό πραιτωρής και ό γεωργός τόν περισσότερον καιρόν εις τó σπῆν μένουν, εξαναγκαζόμενοι από τó κρύο, και ό κρόνος πού χειμῶνος είναι καιρός άργίας, καθάρισεν ό Θεός ό περισσότερος κρόνος νά είναι νόκτα, διά νά μή είναι άχρηστον τό πολύ μακρός της ήμέρας, άφοῦ οἱ άνθρωποι τίποτε δέν ήμποροῦν νά κάμουν τότε.

Τι δέ νά εἰπῆ κανείς διά τήν εὐταξίαν τών ωρῶν τού έτους; Ἰδὲς και αὐταί σάν κορίτσια, Β πού χορεύουν κυκλικόν χορόν, με πολλήν τάξιν διαδέχονται ή μία τήν άλλην και σιγά - σιγά και χωρίς νά τό καταλαβαίνωμεν, δέν παύουν αὐταί πού είναι εις τó μέσον νά μάς μεταφέρουν πρὸς τας

ἀντιθέτους αὐτῶν. Διὰ τοῦτο οὐτε ἀπὸ τὸν χειμῶνα ἐρχόμεθα ἡμέσως εἰς τὸ καλοκαίρι, οὔτε ἀπὸ αὐτὸ εἰς τὸν χειμῶνα πάλιν ἡμέσως, ἀλλὰ μεταξύ αὐτῶν παρεμβάλλεται ἡ ἀνοιξίς, ὥστε μὲ τὴν κλιμακωτὴν μεταβάσιν νὰ συντελέσῃ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ καλοκαίρι μὲ γερὰ καὶ ὀβλαθῆ σώματα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἀπόστομοι καιρικά μεταβολαὶ φέρουν ὥσπερ νείας καὶ βλάπτουν πάρα πολλὰ τὴν ἕνεϊαν, καθίρουν ὁ Θεὸς τὸν χειμῶνα νὰ διαδέχεται ἡ ἀνοιξίς, τὴν ἀνοίξιν τὸ καλοκαίρι, τὸ καλοκαίρι νὰ διαδέχεται τὸ φθινόπωρον καὶ ἔτσι νὰ ἐρχώμεθα εἰς τὸν χειμῶνα, Ἐ ὥστε αἱ καιρικαὶ μεταβολαὶ ἐκ τῶν ἀντιθέτων ὥρων νὰ μᾶς εἶναι ἀβλαβεῖς ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔρχωνται ἀποτόμως, ἀλλὰ θὰ προηγοῦνται ἄλλοι. Ποῖος λοιπὸν εἶναι τὸσον ὀθλιὸς καὶ ταλαίπωρος, ὁ ὁποῖος ἐνῶ βλέπει τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν, τὴν γῆν, τὸσον κατὰλληλον καὶ ἀκριβῆ συγκρασιῶν τῶν ἐποχῶν, τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας τὴν ἀμετακίνητον τάξιν, νὰ νομῆ ὅτι ταῦτα ἔγιναν μόνον τοὺς καὶ νὰ μὴ προσκυνῆ ἐκεῖνον ποῦ μὲ τὸσσην σοφίαν τὰ ἐτατοποίησε.

Ἔχω καὶ κάτι ἄκαμην νὰ προσθέσω εἰς αὐτὰ ὅτι οὐκ μόνον τὸ μέγεθος καὶ ἡ ὠραιότης τῶν κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθησαν φανερῶνται τὸν Θεόν, ποῦ συνιπρῆεὶ τὰ πάντα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ, ὅτε ὁ Θεὸς ἐκτίξε καὶ ἐδημιουργοῦσε τὰ πάντα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας, **Δ** δὲν εἰμεθα παρόντες, οὔτε, ἐὰν εἰμεθα, θὰ ἐδέλαμεν πῶς ἐγίνοντο, διότι ἡ δόξα τοῦ παντοδυναμῆ τὰ κατεσκεύαζε, καθίρουν, ὥστε αὐτὸς οὗτος ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας νὰ μᾶς γίνῃ ἀριστος διδάσκαλος, διότι συνέθεσε τὰ δημιουργήματα κατὰ ὑπερφυσικὸν τρόπον. Ἴσως νὰ μὴ ἐννοήσατε αὐτὸ ποῦ εἶπα διὰ τοῦτο θὰ εἶπα ἀπλοῦστερα. Ὅλοι θὰ παραδεχθῶν ὅτι εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα τὸ νερὸ νὰ στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ οὐκ ἡ γῆ ἐπάνω εἰς τὸ νερὸ. Διότι, ἐπειδὴ ἡ γῆ εἶναι σῶμα πυκνόν, σκληρόν, συνεχὲς καὶ δὲν ὑποχωρεῖ, εὐκόλως ἢ ποτε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα εἰς τὰ νερά. Τὸ νερὸ δὲμω, ἐπειδὴ εἶναι σῶμα ρευστόν, καὶ ἀραιόν, **Ε** μαλακὸν καὶ εὐκολοκίνητον καὶ ὑποχωρητικόν οὐδ' ἂν θὰ πέσῃ μέσα εἰς αὐτὸ, οὐ κανένα σῶμα δὲν ἢμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα, καὶ ἂν ἄκαμην τοῦτο εἶναι ἐλαφρότατον. Διὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς, ὅταν μικρὸν πετραδάκι ἔπεσε μέσα σὲ νερὸ, τὸ νερὸ ὑπεχώρησε καὶ τὸ ἔβησε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πάτον αὐτοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἦρεθ' ἕνα μικρὸν πετραδάκι, ἀλλὰ τὴν γῆν ὀλόκληρον νὰ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ νερά καὶ νὰ μὴ καταποντίζεται, θαύμασον τὴν δύναμιν ἐκείνην, ποῦ κάνει τοιαῦτα ὑπερφυσικὰ θαύματα.

Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ νερά;

Ὁ προφήτης τὸ εἶπε διὰ τῶν ἔξῃς: εὐτὸς ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν ¹⁰¹ **A** καὶ τὴν ἐστερέωσεν ἐπάνω εἰς ποταμούς (Ψαλμ. 22, 2). Καὶ πάλιν: ἐκεῖνος ποῦ ἐστερέωσε τὴν γῆν ἐπάνω εἰς τὰ νερά (Ψαλμ. 135, 6).⁸⁸

Τι λέγεις; Μικρὸν πετραδάκι δὲν ἢμπορεῖ νὰ βαστάξῃ εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ νεροῦ καὶ βαστάξῃ τὸσον μεγάλην γῆν καὶ βουνὰ καὶ λόφους καὶ πόλεις καὶ φυτὰ καὶ ἀνθρώπους καὶ κτήνη καὶ δὲν καταποντίζεται; Τι λέγω δὲν καταποντίζεται; Πῶς ἐνῶ ἀπὸ κάτω εὐρίσκεται εἰς ἐπιπέδον μὲ τὸ νερὸ ἐπὶ τῶσα χρόνια, δὲν διελύθη καὶ δὲν ἔγινε δὴλ λάσπη; Διότι, ἐὰν τὰ ἔξῃλα, ὅταν μένουν ἐπ' ὀλίγον χρονικῶν διάστημα εἰς τὸ νερὸ σαπίζουν καὶ διαλύονται καὶ διατὶ ἀναφέρω τὰ ἔξῃλα: τί εἶναι σκληρότερον ἀπὸ τὸν σίδηρον; Καὶ αὐτὸς πολλῶς γίνεται μαλακός, ὅταν διαρκῶς μένη μέσα εἰς τὸ νερὸ καὶ εἶναι φυσικὸν αὐτὸ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν γῆν προέρχεται.

Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δραπετεῦστας ὑπαρτάς, **B** ὅταν, κατὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν, σύρουν κατὰ τοὺς χειρῶνας καὶ τὰς ἀλυσίδας, ἀφοῦ ἔλθουν κοντὰ εἰς τὸ τρεχοῦμενον νερὸ καὶ θάλουν μέσα εἰς αὐτὸ τὰ πόδια των μὲ τὰ σιδερένια δεσμὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰ κάνουν μαλακά, εὐκόλως κατόπιν τὰ σπάζουν κτυπώντας αὐτὰ μὲ λίθους. Ἐπειτα ὁ μὲν σίδηρος γίνεται μαλακός καὶ τὰ ἔξῃλα σαπίζουν καὶ τὰ λιθάρια καταστρέφονται ἀπὸ τὰ νερά, τὸσοι δὲ ἄγχοι γῆς ἐπὶ τῶσων χρόνων ἐπάνω εἰς τὰ νερά, οὔτε κατεποντίσθη οὔτε διελύθη καὶ κατεστράφη.

4. Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῆ καὶ θαυμάσῃ αὐτὰ καὶ δὲν θὰ εἰπῆ μετὰ πεποιθήσεως ὅτι δὲν εἶναι ἔργα τῆς φύσεως, **D** ἀλλὰ τῆς ὑπερφυσικῆς Προνοίας; Δι' αὐτὰ κάποιος εἶπε: ἐκεῖνος ποῦ ἐκρέμασε τὴν γῆν ἀπὸ τὸ τίποτε (Ἰαθ. 26, 7). Κάποιος δὲ ἄλλος, εἰς τὸ κῆρι αὐτοῦ εἶναι τὰ πέρατα τῆς γῆς (Ψαλμ. 94, 4) καὶ, ὅτι ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν (Ψαλμ. 23, 2). Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι τὰ χωρία ταῦτα εἶναι ἀντιθέτου ἐννοίας τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ἀλλ' ὁμοῦ συμφωνοῦν πολὺ. Διότι, ἐκεῖνος, ποῦ εἶπεν, ὅτι ἐπάνω εἰς τὰ νερά ἐθεμελίωσεν αὐτήν, εἶπε τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνον ποῦ εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὸ τίποτε ἐκρέμασεν αὐτήν, ἐπειδὴ τὸ νὰ εὐρίσκεται ἔ-

⁸⁸. Πολλὰ εἰ ἐκεῖνος, ποῦ μὲ τὸσσην παρατηρητικότητι καὶ φιλοσοφίᾳ κτὴν ἀναφέρει ὁ ἅγιος Παῦλος ἐνταῦθα καὶ κατωτέρω περὶ τῆς κτίσεως, ὅπως τὰ εἶ: ἡ γῆ στηρίζεται ἐπὶ τὸν ὕδωρον, ἀποχρῶν τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀκαθῆς τοῦ καὶ σήμερον δὲν ἰσχύουσιν. Ἐν τούτοις αἱ σήμερον ἐπιμαρτυροῦνται ἐπιτηρητικῶς περὶ τοῦ λόγου ἀλλήθειας, φανερόντι κατὰ μέγιστον λόγον τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ ὄντα καὶ σοφίαν. Ἴδε κατὰ τούτου «Τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας» ἐκδόσις Ζηφῆς καὶ τὸ «Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔργοις ἁδ-τού». Κ. Καλλιπικοῦ, Ἐκδόσις ΧΕΦΝ.

πάνω εἰς τὸ νερὸ, ἰσοδυναμῆι μὲ τὸ νὰ κρέμεται ἀπὸ τὸ τίποτε. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν κρέμεται καὶ ποῦ στέκεται; Ἄκουσε τὸν Ἰδιον, ποῦ λέγει, «εἰς τὸ κέρι αὐτοῦ εἶναι τὰ πέματα τῆς γῆς»· ὅτι ἐκεῖ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ διὰ τὴν μάθησιν ἢ δόξασιν αὐτοῦ, ποῦ προνοεῖ περὶ ὕλων, εἶναι ἐκεῖνη ποῦ συγκρατεῖ καὶ θαυτάζει ἀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς γῆς. Ἀλλὰ δὲν πεθεοῖται εἰς αὐτὰ ποῦ εἰπομεν; Πιστεῦσε αὐτὰ ποῦ βλέπει, διότι καὶ εἰς ἄλλα φυσικῶν στοιχείων εἶναι δυνατόν νὰ εὑρῆς τὴν θαυματουργοῦσαν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ φωτιὰ ἔχει τὴν φυσικὴν ἰδιότητα νὰ τείνη πρὸς τὰ ἄνω, νὰ φέρεται πρὸς τὸ ὕψος καὶ εἰς αὐτὸ νὰ ἀνέρχεται μὲ πηδήματα καὶ ἂν μωροῦς τρόπους μεταχειρισθῆς, δὲν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ πᾶρῃ κατεῦθοναι πρὸς τὰ κάτω. Πολλὰς φορές λοιπὸν ἀναμμένην λαμπάδα ἂν καὶ τὴν ἀναποδογυρίσασιν δὲν ἠμπορήσασιν νὰ κόψωμεν τὴν ὁρμὴν τοῦ πυρὸς νὰ κλίνη πρὸς τὰ κάτω, Ἐὰλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στάσιν εὐρισκόμενον τρέχει πρὸς τὰ ἄνω καὶ σπεύδει πρὸς τὰ ἄνω ἐκ πᾶν κάτω. Διὰ τὸν ἥλιον ὁμοῦ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον ἔκαμεν ὁ Θεός, διότι τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ τὰς ἐστρεψεν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸ φῶς του τὸ ἔκαμεν νὰ κλίνη πρὸς τὰ κάτω, λέγων τρόπον τινὰ δι' αὐτῆς τῆς ἰδιότητος τὴν ὅσῃαν τοῦ ἔδωκε: Κάτω νὰ βλέπῃ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ φαίηται, διότι δι' αὐτοὺς ἔθηκεν. Καὶ τοῦ λυχνarioῦ μὲν ἡ φλόγα δὲν θὰ ἐδέχτο νὰ πᾶρῃ τοῦτα, ἄστρον δὲ τόσον μεγάλον καὶ θαυμαστόν κλίνει πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὴν γῆν βλέπει, τὸ ὅποιον εἶναι ἀντίθετον μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ πυρὸς, ¹⁰³ **A** Ἐνεκα τῆς δυνάμεως ἐκείνου ποῦ τὸ διέταξε. Θέλεις νὰ σοῦ ἀναφέρω καὶ ἄλλο παράδειγμα ὁμοῖον μὲ αὐτό; Τὰ νεῦρα τοῦ οὐρανοῦ τὸν ὅποιον βλέπομεν ἔχουν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη νερὰ καὶ ὄμις δὲν καταρρέουν οὔτε μετακινουῦνται, τὸ ὅποιον εἶναι ἀντίθετον μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ νεροῦ, διότι τοῦτο εἰς μὲν τὰς καλοῦσιν αὐτῶν συρρέει μὲ εὐκολίαν, ὅταν δὲ εὐρίσκειται ἐπάνω εἰς κυρτὸν σῶμα, γλιστρῆ ἀπὸ παντοῦ καὶ οὔτε μικρὰ σταγόνα δὲν μένει ἐπ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ παράδοξον τοῦτο ἔχει γίνεαι διὰ τοὺς οὐρανοὺς καὶ αὐτὸ ὀνομαζοῦν ὁ προφήτης λέγει: «αἰνεῖται τὸν Κύριον τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν» (Ψαλμ. 148, 4). **B** Καὶ ἀκόμη οὔτε τὸ νερὸ τοῦτο τὸν ἥλιον ἔσθλασεν, οὔτε ὁ ἥλιος, ποῦ ἐπὶ τόσα χρόνια συνεχίζει τὸν δρόμον του κάτω, τὸ ὑπεράνω αὐτοῦ εὐρισκόμενον νερὸ ἐξήτησε. Θέλεις πάλιν κάτω εἰς τὴν γῆν νὰ σὲ φέρωμεν καὶ τὸ θαῦμα νὰ σοῦ ἐπαδειξώμεν; Δὲν βλέπεις αὐτὴν ἐδῶ τὴν θάλασσαν, ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ κρύστα καὶ θαλαίους ἀνέμους; Καὶ ὁμοῦ αὐτὴ ἡ θάλασσα ἢ εὐρύχωρος καὶ μεγάλη καὶ ρονχοῦσας περιεβαλλεῖται μὲ τὴν ἀνίσχυρον

ἄμμον. Καὶ παρατήρησε τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν. Δὲν ἄφηκεν αὐτὴν νὰ εἶναι ἄσχυρος, οὔτε ἥρατος, διὰ τὴν μὴ νομίμῃς εἶναι ἢ εὐταξία αὐτῆς φερεῖται εἰς τὴν φύσιν τῆς, ἀλλ' ὅταν μὲν μὲν βοθεῖα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς φωνάζει, ταράσσεται, κἀνει μεγάλον λάταγον καὶ τὰ κύματα τὰ ἑξακοντίζει εἰς δυσθεώρητα ὄρη. **C** ὅταν δὲ πληρώσῃ εἰς τὴν ἀκρογιαλιά καὶ ἴδῃ τὴν ἄμμον, διαλύεται καὶ γυρίζει ὀπίσω, διδάσκουσα σὲ διὰ πᾶν ὅσο τούτων, ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τῆς φύσεως τὸ εἶναι μένει μέσα εἰς τὰ ὄρη τῆς, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνου ποῦ τὴν συγκρατεῖ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀνίσχυρον τὸ τεῖχος τοῦτο κατασκεύασε καὶ δὲν περιέβαλε τις ἀκρογιαλιὰς μὲ ξύλα, οὔτε μὲ λίθους καὶ βουνὰ διὰ τὴν μὴ ἀποδοῦσιν εἰς ταῦτα τὴν συγκράτησιν τοῦ θαλασσοῦ στοιχείου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς ἐλέγχων τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε: «Ἐμὲ δὲν θὰ φοβήσῃτε ποῦ ἔθεσα τὴν ἄμμον ὡς ὄρη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δὲν θὰ τὴν ὑπερέβῃ;» (Ἰερ. 5, 22). Δὲν εἶναι δὲ τοῦτο μόνον τὸ ἔξω θαυμασιότατον, ὅτι μέγαν καὶ θαυμαστόν τὸν κόσμον ἔκαμεν, οὔτε ὅτι παρὰ τοὺς συνήθεις φυσικοὺς νόμους τὸν συνέστησε, **D** ἀλλὰ ὅτι καὶ ἐξ ἀντιθέτων στοιχείων, ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ἡρασίας καὶ ὑγρασίας, πυρὸς καὶ ὕδατος, γῆς καὶ ἀέρος τὸν συνεκρότησε· καὶ τὰ ἀντίθετα ταῦτα στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ὅποια ἀπετέλεσεν αὐτὸ τὸ σῶμα, ἂν καὶ ἀντιμάχεται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, δὲν κατεστρώθησαν μεταξύ των, ὅλη ἡ φωτιὰ δὲν ἐπέδραμε νὰ καύσῃ τὰ πάντα, οὔτε τὸ νερὸ νὰ πλημμυρίσῃ τὴν οἰκουμένην. Ἄλλ' εἰς μὲν τὰ ἰδικὰ μας σῶματα ταῦτα συμβαίνουν καὶ ἡ κατὰ, ὅταν αὐξάνεται προκαλεῖται πυρετὸν, ποῦ καταστρέφει τὸν ἀνθρώπινον οργανισμόν καὶ ὁ πλεονασμὸς τοῦ φλέγματος¹⁰⁴ πολλὰ νοσήματα προκαλεῖ καὶ καταστρέφει τὸ σῶμα. **E** Εἰς τοῦτο ὄμις τὸ σῶμα τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν συνέβη, ἀλλὰ κάθε στοιχεῖον μένει εἰς τὰ ἰδικὰ του ὅρια ἐξανακαζόμενον ὑπὸ τῆς θελήσεως τοῦ δημιουργοῦ του, ὅσῃ νὰ ἔχη καλινὸν καὶ θεομὰ καὶ ἡ διαμάχη τῶν στοιχείων γίνεται παράγων εἰρήνης εἰς τὸ σῶμα. Ταῦτα καὶ εἰς τὸν τυφλὸν δὲν εἶναι φανερά καὶ εἰς πάρα πολλὸν ὀνομήτους καταληπτά, ὅτι ἀπὸ κάποιαν πρόνοιαν ἔχουν γίνεαι καὶ συγκρατοῦνται; Διότι ποῦ εἶναι τόσον ἀνόητος καὶ ἀναίσθητος, ὁ ὁποῖος ἐνῶ βλέπει τόσον ὄγκον σωμάτων, τόσον φωνητικῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ διανομήν, ¹⁰⁴ **A** νὰ μὴ σκεφθῇ καὶ εἴη μέσα του, ὅτι δὲν δὲν ὑπῆρχε κάποια πρόνοια, ποῦ νὰ

103. Τὸ φάσμα εἰς τὴν ἀρχαίαν λατινικὴν ἐθεωρεῖτο ἂν ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν τοῦ οργανισμοῦ.

συγκρατή τὸν ὄγκον τῶν σωμάτων καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ σῶμα νὰ καταρρεύσῃ, τοῦτο δὲν θὰ παρέμενεν οὔτε θὰ διαρκούσε τόσο χρόνον· Τόση ἐποικὸν εὐταξία, τόση ἡμέρος καὶ νόκτια συμφωνία, τόσα γένη κτηνῶν, φυτῶν, σφῆρων καὶ κόρτων ἐξακολουθοῦν τὸν δρόμον των καὶ κανένα μέχρι σήμερον οὔτε ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὄρια του, οὔτε κατεστρέφη μίᾳ γὰ πάντα.

5. Ὅχι δὲ μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, **Β** περισσότερα ἀπ' αὐτὰ καὶ βαθύτερα, ἤτο δυνατόν νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς κτίσεως νὰ φιλοσοφήσωμεν· ἀλλὰ ἅς τὰ ἀφήσωμεν αὐτὰ διὰ τὴν αὐριανὴν ὁμίλιαν καὶ τώρα ἅς προθυμοποιηθῶμεν νὰ διαφυλάξωμεν εἰς τὸν νοῦν μὲ ἀκρίβειαν ὅσα εἴπωμεν καὶ νὰ τὰ μετρώσωμεν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι παρῶσεν ὅς ἐφάνη τὸ βάθος τῶν νοημάτων, ἀλλὰ δὲν ὀλίγον ἀνανήψωμεν καὶ συναβίωσωμεν τὸν δαυτὸν μας εἰς τοιαῦτα νοήματα, εὐκόλα καὶ εἰς ἄλλους θὰ γίνωμεν διδάσκαλοι. Τέλος δὲ τὸ ἐξῆς θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ εἴπω εἰς τὴν ἀγαπῆν σας.

Ὅπως ἐδόξασεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ τῆς τῆς δημιουργίας, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἅς τὸν δοξάσωμεν διὰ βίου καθαροῦ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» (Ψαλμ. 18, 2) **Σ** μόνον μὲ τὴν ὄψιν των· καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἅς διηγώμεθα τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς σιωπῆς μας καὶ τῆς ἐκπλήξεως, ποῦ θὰ προκαλῆ εἰς πάντας ἢ λαμπρότης τοῦ θίου μας. «Δαδί ἅς λάμπῃ, λέγει, τὸ φῶς σας ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδωσι τὰ καλά σας ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα σας τὸν οὐράνιον» (Ματθ. 5, 16).

Διότι, ὅταν ὁ ἄπιστος ἴδῃ οὐ τὸν πιστὸν νὰ εἶσαι ταπεινός, σφῆρον, σεμνός, θὰ ἐκπλαγῆ καὶ θὰ εἴπῃ· ἔλθεθα μεγάλος εἶναι ὁ θεὸς τῶν Χριστιανῶν· πῶς τοὺς ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους, πόσον τοὺς μετέβαλεν, ἀπὸ ἀνθρώπους τοὺς ἔκαμεν ἀγγέλους. Ἄν ὑβρίσῃ κανεὶς αὐτοὺς, **Δ** δὲν ἀνταποδίδου τὰ ἴσα· ἂν τοὺς κτυπήσῃ, δὲν ἀναγκαστοῦν· ἂν τοὺς ἀδικήσῃ, προσεύχονται διὰ ἐκεῖνον ποῦ τοὺς ἠόκησε· ἐχθρὸν δὲν ἔχουσι, μνησικακίαν δὲν γνωρίζουσι, φλυαρίαν ἀγνοοῦν, δὲν ἔμαθον νὰ λέγουσι ψέματα, νὰ παραδοῦν τὸν ὄρκον τους, δὲν ἀνέχονται μᾶλλον δὲ οὔτε νὰ ὀρκίζονται· ἀλλὰ θὰ προτιμῶσαν νὰ τοὺς κοπῆ ἢ γλώσσα παρὰ νὰ θγάλουσι ὄρκον ἀπὸ τὸ στόμα τους.

Ἄς τοὺς κόμωμεν νὰ λέγουσι τοιαῦτα δι' ἡμᾶς, ἅς κόμωμεν μὲν τὴν κοπήν τῶν ὄρκων συνήθειαν καὶ ἅς τιμῶμεν τὸν Θεὸν ὅσον τιμῶμεν τὰ πολυτιμότερα φορέματά μας. Διότι δὲν εἶναι ἀίτιον πρᾶγμα τὸ μὲν καλύτερον φορέμά μας νὰ μὴ ἀνε-

κίμεθα νὰ τὸ φορῶμεν σικυρά, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Θεοῦ παντοῦ νὰ τὸ περιφέρωμεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον· **Ε** Μή, ὅς παρακαλῶ καὶ βιετούς, μὴ δεκνούμεν τόσο ἀδιοφορίαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλὰ τὴν προθυμίαν ποῦ ἐδειξάμεν διὰ τὴν ἐντολὴν ταύτην εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ τὴν διατηρήσωμεν ἕως θίου τὴν ἐφαρμόσωμεν τελείως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ συνεχῶς ὅς παρακαλῶ νὰ ἀποφεύγετε τοὺς ὄρκους, ὅχι διότι ὅς θεωρῶ ἀμελεῖς ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ταύτης, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδα, ὅτι ἐτηρήσατε τὸ περισσότερον μέρος αὐτῆς καὶ διότι νὰ ὅς ἴδω νὰ τὴν ἐφαρμόσετε ὅλην καὶ τελείως. Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ θεαταὶ τῶν ἀγνῶτων, ἐκείνους ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν ποῦ εἶναι πλησίον εἰς τὰ βραβεῖα, τοὺς παρανοοῦν περισσότερο. Ἄς μὴ ἀποκρίνωμεν λοιπὸν οὔτε καὶ ἡμεῖς, διότι καὶ πλησιάζομεν εἰς τὴν τελείαν ἐφαρμογὴν τῆς ἐντολῆς καὶ ἡ δυσκολία ἦτο εἰς τὴν ἀρχήν. **105 Α** Τώρα δὲ τὸ περισσότερον μέρος τῆς κακῆς συνήθειας ἐκόπη πλέον καὶ ἔχει μείνει μικρὸν μέρος αὐτῆς, οὔτε κόπος ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ μικρὰ προσοχὴ καὶ ὀλίγου χρόνου προσπάθεια, διὰ νὰ κατορθώσωμεν τελείως νὰ μὴ ὀρκίζόμεθα καὶ εἰς ἄλλους νὰ γίνωμεν διδάσκαλοι καὶ μὲ παρησίαν νὰ ἴδωμεν τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, διπλοασίαν καὶ τριπλοασίαν ἀπὸ τὴν συνηθισμένην εὐφροσύνην νὰ ἀπολαύσωμεν. Διότι δὲν προξενεῖ εὐχαρίστησιν τόσο ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἰβρώτας τῆς νηστείας, ὅσον τὸ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἑορτὴν μὲ κατόρθωμα πνευματικῶν καὶ στέφανον λαμπρὸν καὶ ἀμόραντον.

Διὰ νὰ διορθώθῃς δὲ γρήγορα, κάμῃ τὸ ἐξῆς· **Β** ζωγράφισε εἰς τὸν τοίχον τῆς οἰκίας σου καὶ εἰς τὰ τοικώματα τῆς καρδίας σου τὸ δρεπὸν· ἐκεῖνο ποῦ πετᾷ (Ζαχ. 5, 1—3) καὶ νόμιζε ὅτι τοῦτο πετᾷ ἐπὶ τῆς κατάρως ποῦ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ὄρκους καὶ συνεχῶς αὐτὴν νὰ συλλογίζεσαι· καὶ ἂν ἄλλον ἴδῃς νὰ ὀρκίζεται, ἐμπόδισέ τον καὶ φρόντισε καὶ διὰ τοὺς ὑπηρέτας σου. Διότι ἂν κυπιάζωμεν ὅχι μόνον πῶς ἡμεῖς νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλους νὰ φέρωμεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, γρήγορα θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρας. Διότι ἄρῃ ἀνελάβομεν νὰ διορθώσωμεν ἄλλους, θὰ κοκκανίσωμεν καὶ θὰ ἐντραπύωμεν νὰ φανώμεν, ὅτι παραλείπομεν νὰ κάνωμεν αὐτὰ, ποῦ συνιστῶμεν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ κάνουσι. Δὲν χρειάζονται περισσότερα λόγια, διότι πολλὰ περὶ αὐτοῦ εἴπωμεν εἰς τὴν προηγούμενην ὁμίλιαν καὶ αὐτὰ δὲ τώρα τὰ εἴπωμεν διὰ νὰ ὅς υπενθυμίσωμεν ἐκεῖνα. **Γ** Ὁ δὲ Θεός, ποῦ περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς φροντίζει διὰ τὰς ψυχὰς μας, εἴθε νὰ μᾶς καταστήσῃ τελείους καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς κάθε ἄλλο ἀγα-

θόν ἔργον, διὰ τὴν παρουσίαν ὡς καρπὸς κάθε ἔργον ὀρείης καὶ δειψήσαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα θεοὶ εἶναι ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΑΡΧΑΙΟΝ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ